משנה · אחרונים · בועז · סדר טהרות

בועז על משנה טהרות

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בועז על משנה טהרות

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בועז-על-משנה-טהרות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 12
פרק ג 19
פרק ד 25
פרק ה 44
פרק ו 56
פרק ז 60
פרק ח 64
פרק ט 70
פרק י 73

פרק א

והא דלא תני שכשחישב עליה ואכל חצי פרס ממנה נטמא גופו מלאכול תרומה. ככל אוכל אוכלין טמאים [כמעילה פ"ד מ"ה]. דאי"ל דבעי למנקט רק י"ג דברים שהן דאורייתא. ליתא. דהרי הא שהטמא טומאת אוכלין בלי הכשר מים ושרץ נמי רק מדרבנן היא. דהרי מדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל [כפסחים יד"א]. ואי שמטמא משקה. הרי הוכשרה בו. ואנן בעינן למילף שא"צ הכשר. אע"כ דטומאתו בלי הכשר מדרבנן ואפ"ה תני לה. גם אי"ל דמשו"ה לא תני חצי פרס. מדנכלל במאתים מנה. דהרי כבר משאכל כזית נעשה ראשון דאורייתא. ואילו פסול גויה הוא רק בשאכל חצי פרס. שהוא כשיעור ב' ביצים. עכ"פ הרי יש נ"מ דבכזית בבית הבליעה היינו רק כשבלע כל הכזית בבת אחת. דאנו בשבלע קורט קורט. הרי כשבלע קרטין הראשונים וכבר הם בכרסו. איך כשיבלע הקרטון האחרון יתהווה ע"י קרטונים הראשונים אב הטומאה. הרי ע"י הראשונים שכבר הם בכרסו לא נעשה השתא למפרע אפילו ראשון. ואילו באכל חצי פרס. אפילו אכלו קורט קורט תוך אכילת פרס. נטמא ונעשה שני [כרמב"ם פ"ח מאהט"ו ה"י וי"א]. ותו נ"מ לענין להשלים, שמצטרף פחות מכזית מנבלת עוף טהור להשלים שיעור הב' ביצים משאר אוכלין שנטמאו [וכר"ב פ"א דעוקצין מ"ג בנבלת בהמה]. וא"כ אין החצי פרס בכלל מאתים מנה, לטומאת כזית שבבית הבליעה דהרי גם פחות מכזית ממנה מהני לטומאת חצי פרס. ובתוס' חדשים רצה לתרץ זה. דממ"נ. אי נתערב כזית ממנה בהשיעור חצי פרס. הרי הכזית לבד כבר טימאתו טומאה חמורה. ואי בשנתערב פחות מכזית בהחצי פרס. הרי פחות מכזית אין סופו לטמא טומאה חמורה בבית הבליעה. וא"כ לפיכך צריכה הכשר מים ושרץ. ואין בזה חידוש משאר אוכלין. ובמח"כ דבריו הקדושים תמוהים מב' צדדים. חדא. דבנתערב כזית ממנו בחצי פרס שאר אוכלין טמאים. אין הכזית מטמא טומאה חמורה דצריך שיהיה הכזית ממנה בבית הבליעה כולה בלי תערובות, וכמש"ל. ומי מכריחנו לומר שינקוט התנא חצי פרס. באופן שיבלע הכזית שמעורב מהעוף טהור בתוכו, בבת אחת. שנית, תמוה ג"כ מ"ש תו. דפחות מכזית ממנה. מדאין סופו לטמא טומאה חמורה. צריך הכשר מים ושרץ. ולא ידענו מנ"ל לרבינו הא. דהרי שפיר סופו לטמא טומאה חמורה לכשיצרפה לחתיכה אחרת. והכי אמרינן בפירוש בש"ס [כריתות דכ"א סוף ע"א]. ואאמ"ו ע"ר הגזטוק"ל תי' דאי הוה תני טומאת אכילת חצי פרס. לא הוה שייך למתני אבתרה דבעי הע"ש וחייב עלה על ביאת מקדש. דהרי ליתנהו בפסול גוויי' [כפי"א דפרה מ"ה]. אבל האוכל כזית ממנה. הרי מדהוה האדם האוכל בעודה בבית בליעתו כאהט"ו. לכן גם אחר שבלע. נחית חד דרגא להיות

עכ"פ ולד הטומאה דאורייתא [וכפ"א דשבועות ד"ו]. ול"מ הי' נ"ל דלהכי לא נקט פחות מכזית שממנה. שמצורף בכחצי פרס שאר אוכלין טמאים. מדלא בעי למנקט בהי"ג דברים. רק אותן הדינין שיש בהנבלת עוף טהור בעצמו. משא"כ בשר העוף שממנה בחצי פרס שאר אוכלין. אין הדין שייך בבשר העוף אם לא בצירוף שאר האוכלין:

ותמהני שרבותינו המפרשים לא העירו כאן. ובמסכת פרה [פי"ב מ"ד] ובשאר דוכתי לפרש כן. והרי הוא דבר פשוט. דכיון דפרשת עולה ויורד בטומאת מקדש וקדשיו מיירי. והרי התם כתיב אשר יטמא בה. דמינה מרבינן אדם הנטמא מעוף טהור שהיה בבית בליעתו. א"כ בין בנכנס לקודש או אכל קדשים, חייב. ונ"ל דהא דנקט תנא רק כניסת מקדש, לאו משום דחדא מינייהו נקט. דא"כ מסתבר דטפי הו"ל למנקט אכילת קודש. מדמוקדם בקרא. דכתיב בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא. אלא נקט כניסת מקדש לרבותא והיינו משום דהג"ש דילפינן מינה בסוגיא דשבועות הנ"ל טומאת קדשים. היינו מדילפינן בהמה בהמה. וג"ש זו ג"ש אלימתא היא. וכדקאמר התם. אקרא אני חיה. בהמה למה נאמר. נמצא שג"ש זו מופנה מב' צדדים דלמדין ואין משיבין [כנדה כב"ב]. משא"כ הג"ש אחריתא דיליף מינה רבא שם טומאת מקדש. היינו הג"ש דטומאתו טומאתו. זאת הג"ש אינה פשוטה כל כך. דהרי הרבה יש להשיב עליה [כתוס' שבועות דז"א ד"ה אתיא]. וגם אינה מופנה. דהרי מצרכינן מלת טומאתו לרבות זבים וזבות [כרש"י בחומש פ' ויקרא בשם ת"כ]. וכמדומה לי שהך ג"ש אסמכתא בעלמא היא. וכדאשכחנא בש"ס טובא דכוותי' [כתוס' קדושין דכא"ב ד"ה גאולתו, ורש"י מ"ק דד"א] ועוד בשאר דוכתי. ולא הוה הך ג"ש רק גלוי מילתא בעלמא. משום דההקישא דמייתי הש"ם לעיל מינה. מדכתיב בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא. גלי עלי' הג"ש הנ"ל דנוקי' להקישא לקדשים ולא לתרומה [ואפשר שזה נמי כוונת התוס' שם בד"ה אתיא]. ולהכי מדאין ילפותא דכניסת קודש פשוטה כל כך. להכי איידי דאתיא מדרשא חביבא לי' [כסוכה דב"א]. זהו לפע"ד הטעם האמיתי דנקט הכא. ובפרה [פי"ב מ"ד] ובכל שאר דוכתי. רק כניסת מקדש [ועיין עוד זבחים לג"ב דגם משם יש לתרץ]:

ויש לדקדק טובא, מ"ש איסור אמה"ח דנקט לי' טפי מאיסור נבלה וטרפה. ובפרט מדנקט בל"ז לעיל שמטמא בבית הבליעה. הוה שייך למתני סמוך לה. דאחר שבלעה סופג ארבעים. ואת"ל דנקט אמה"ח לרבותא. דאע"ג דלא דמי אמה"ח דידה לשאר אמה"ח דמטמא במגע ובמשא כנבלה [כרמב"ם פ"ב מאהט"ו ה"ג]. אבל אמה"ח מעוף בין מעוף טמא או טהור. אין בו שום טומאת מגע ומשא. ולהכי קמ"ל דאפ"ה לענין איסור אכילה שוה לשאר אמה"ח. ליתא, דהרי גם בנבלת עוף בין טמא ובין טהור אין בו

שום טומאת מגע ומשא [כרמב"ם רפ"ג מאהט"ו הי"ד] ואפ"ה חייב באכלה. והיכי ס"ד דבאמה"ח שלהן מדאין בו טומאת מגע ומשא [כרמב"ם שם הט"ו], פטור באכלה. ואי"ל דלהכי נקט הכא אמה"ח. מדבעי למתני סיפא בעוף טמא דבאכל אבר מה"ח ממנה פטור לגמרי. והיינו באין בו כזית בשר. אמ"צ בה עצם וגיד כבשאר אמה"ח. משום דאין איסור אמה"ח לישראל נוהג בשום מין טמא [כרמב"ם רפ"ה ממאכלות]. להכי שפיר נקט גם בעוף טהור דאע"ג שאין בו כזית בשר, רק כזית בצירוף גיד ועצם. אפ"ה לקי עלה כעל שאר אמה"ח. משא"כ בנבלה וטרפה, עוף טהור וטמא שוין בה לענין מלקות. דהרי בכל נבלה וטרפה צריך כזית בשר דוקא. וא"כ אף בעוף טמא שאין חייב בה משום נבלה וטרפה. מדגם נבלה וטרפה אין נוהג בשום מין טמא [כרמב"ם פ"ד ממאכלות ה"ב]. אפ"ה עכ"פ באכל כזית בשר ממנה גם בעוף טמא לקי משום טמא. מיהו כל זה ליתא. דהרי חשיב ואזיל כמה דברים במשנה א' בעוף טהור דקחשיב להו נמי בעוף טמא במשנה ג'. ונחשב נמי הא ונהוי י"ד דברים. וע"כ צ"ל כהר"ב, דרק לאפוקי מדר"מ אצטריך, דס"ל דאין אמה"ח נוהג בעוף. וכיון דאשמעינן דאמה"ח נוהג בה. ממילא שמעינן דכ"ש דנבלה וטרפה נוהג בה:

כך משמע מהר"ש והר"ב. וא"ת הרי י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף קתני. ומה שייכות לנשחט לכאן. י"ל הרי שחיטתה ומליקתה ואמה"ח דקחשיב. נמי כולהו לאו בנתנבלה כבר מיירי. אלא הא דקאמר בריש משנה א' י"ג דברים הן בנבלת עוף טהור. היינו רק משום דרובן בנבלתה מיירי. מיהו אית בינייהו כמה דברים דשייכי רק בעוף טהור שלא נתנבלה. ולרתוי"ט וכן לרב"א קאי אנבלת עוף טהור. שכשחישב עליה לאכילה, נטמאו גם הנך עמה. ולפ"ז צ"ל דלא נקט מיטמאות רק מדבעי למתני מטמאות אחרים אבתרה. דאל"כ למאי נ"מ. ול"מ הי' נ"ל דלפי שיטתם דאנבלת עוף טהור קאי. ה"ק אם בלע כזית ממנה, והיו הנך מחוברין בה מקיפין את הכזית בשר. נטמא האוכלה. דאף שאין מצטרפין אין מפסיקין. ולא הוה ככרכה בסיב ובלעה, דטהור [כרמב"ם פ"ג מאהט"ו ה"ה]:

ולרב"א י"ל דלעולם חשבינן לה שומר, כדמוכח במ"ג בעוף טמא. ואפ"ה הכא לא מצטרף. דאע"ג דכל שומר מצטרף. היינו רק לענין טומאת אוכלין, שקבל טומאה ממקום אחר, מצטרף. אבל הכא בנבלת עוף טהור, אף שכשחישב עליה לאכילה, נטמאה טומאת אוכלין מעצמה הריי זה רק מדסופה לטמא טומאה חמורה בבית הבליעה. ולפיכך דין טומאה חמורה יש לה. והרי אין שומר לטומאה חמורה [כחולין קיז"ב]. ולא הו"ל שומר רק יד. והרי כל יד אינו מצטרף. ולפיכך הא בעוף טמא בסיפא. וכן בשאר

עוף טהור שחוט מצטרפין לטומאת אוכלין, מדאין טומאתו בא מתוך טומאה חמורה. ונ"ל דלפיי דברי רבינו. ה"ה בנבלת טהור. אם באמת הוכשר ונטמא בשרץ. ג"כ מצטרף מה"ט. אלא סתמא דמשנתנו, קצת לא משמע כן:

והנך י"ג דברים, הן ט' דבמשנה א', דשחיטה ומליקה חדא חשיב להו. ועוד ד' שבמשנה זו, דהיינו, כנפים, ונוצה, וחרטום, וציפורן. הרי י"ג. כך היה סופר ומונה הר"ש והרא"ש והר"ב. ותמוה דכמו דקחשיב שחיטה ומליקה לחדא מדשניהן דינן שוה. ה"נ הו"ל למחשב הנך ב' זוגי. דהיינו כנפים ונוצה. וחרטום וציפורן רק לתרתי. מדכל זוג דינו שוה. ותו האיך נחשב הנך ד' שבב' הזוגות לד' במנין. מדהן ד' גופים. והרי כל הנך אינך דקחשיב. לאו מנין גופי' קחשיב. רק מנין דינין חלוקין. ול"מ היה נ"ל דהנך ד' דמשנתנו. הן הד' דינין חלוקים. דהיינו מיטמאין. ומטמאין. אינן מצטרפין ומצטרפין. אחר כתבי זה. מצאתי שגם רבינו הרמב"ם בפירושו כאן מונה הד' שבמשנתנו בדינין. אלא שרבינו חושב מיטמא ומטמא דרישא רק לאחד במנין. מדדינן בזה כשאר אוכלין. שכל המיטמא מטמא ג"כ לאחרים. ומה"ט חשיב נמי מיטמאין ומטמאים דסיפא תו לחדא. נמצא שרבינו לא השוה מדותיו. דהרי הוכחנו דלאו גופים חשיב תנא. רק חילוקי הדינין. וכיון דזוג ראשון וזוג שני, שניהן דינן שוה. למה נמנה להו לתרי. ותו דרבינו לא מפליג בין מיטמא ומטמא למנותן בתרתי. מדדינן בזה כשאר אוכלין. ועל זה ק' א"כ מצטרפין דסיפא ג"כ לא הו"ל למנותו במספר. מדדינן בזה כשאר אוכלין טמאין שמצטרפין. ואת"ל הך צרוף היינו לטמא בבית הבליעה. דדבר זה אינו בשאר אוכלין טמאים. א"כ מיטמאות ומטמאות נמי הו"ל למחשבינהו בתרתי. דמיטמאות היינו להקרא עליהן שם טומאה כשיבואו לבית הבליעה. דליתא בשאר אוכלין. ועמ"ש בס"ד בפנים סי' י"ד:

ולא זכיתי לידע למה כתב הר"ב שתגע בשרץ. הרי צריך שתגע דוקא באהט"ו. ובשלמא לעיל משנה א' נקט שפיר שא"צ שתגע בשרץ. אלא דמעצמהנעשית ראשון. והוא לישנא דש"ס [נדה דנא"א]. ושרץ דנקט הש"ס הכא ובכל דוכתי דכוותה. לדוגמא בעלמא נקט. מדהוא הראשון הנזכר בריש מס' כלים. וה"ה שאר אבות הטומאה. אלא הכא למה מצרכינן שיגע דוקא בשרץ. הרי אפי' נטמא בולד הטומאה נטמאת:

ומדלא קאמר ואין חייבין עליהן משום אמה"ח. דייק הר"ב דה"ק, דכשאכל אמה"ח ממנה לא לקי כלל. אפילו משום טמאה. ולהכי כתב הר"ב דמשנתנו מיירי בלא היה בו כזית בשר. דבאמה"ח בעלמא גם באין בו כזית, רק בצירף בשר גיד ועצם, נמי חייב. לפיכך קמ"ל הכא דהא לענין איסור טמאה לא מצטרפין:

ואפילו להרמב"ם דס"ל דאין ב"נ נענש על איסור אמה"ח בעופות [כפ"ט ממלכי' הי"א]. הרי עכ"פ מודה שהאמה"ח ממנה אסורה לב"נ [ולא שייך כאן לומר אזהרתן זו היא מיתתן. מדלא מצינו בזה אזהרה]. וא"כ שייך שפיר לומר שאין שחיטתה מטהרתה לו לאכילה לגמרי. והא דלא תני לעיל בעוף טהור ושחיטתה מטהרתה. ונוקמה כי הכא דשחיטתה מטהרתה מידי איסור אמה"ח אף שמפרכסת. ה"ט משום דלא פסיקא לי' דהרי אף דמיד שנשחט נסתלק איסור אמה"ח. עכ"פ עדיין אסורה בעודה מפרכסת משום לא תאכלו על דם [כחולין דל"ג]. א"כ לא שייך גבה לומר שחיטתה מטהרתה. דהרי עדיין לא נטהרה לגמרי. אמנם הקשה הגאון הגדול מהו' עקיבא זצוק"ל וז"ל. תמוה לי' לחזקי' [חולין קכא"ב] דבשחט טמאה ומפרכסת לית בה איסור אמה"ח לב"נ. א"כ איך יפרנס משנה זו. דע"כ מיירי לב"נ. והא הכא בשחטה ישראל מיירי. וכדקתני ברישא בעוף טהור שחיטתה מטהרתה, עכלה"ט. ולפענ"ד נראה. מדעוד ק"ל למה נקט חזקי' דינו בבהמה דוקא. טפי הו"ל למנקט השוחט בע"ח טמא. כדי למכלל נמי עוף. דבשלמא מתני' דהעור והרוטב ובריית דר' אושעי'. התם שפיר נקטו רק בהמה. מדבעי לאשמעינן טומאת נבלה. והרי נבלת העוף אינה מטמאה כנבלה. אלא לחזקי' דלא נקט רק איסור ב"נ. שפיר הוה מצי למנקט עוף. אע"כ דס"ל לחזקי' אין שחיטה לעוף מן התורה. וכר"א הקפר [חולין כח"א]. ואע"ג דעכ"פ צריכה מה"ת נחירה לישראל. [דאל"כ נבלת עוף טהור היכא משכח"ל [כתוס' חולין דכע"א ד"ה לא]. עכ"פ י"ל דדוקא בהמה וחיה הניתר בשחיטה. להכי אע"ג שעדיין מפרכס הו"ל כמונח בדיקולא. מדכתיב תזבח ואכלת וזבחת כאשר צויתיך ואכלת [כחולין דכח"א]. דנ"ל דיליף כן. משום דמשמעותא דקרא היינו תיכף כשתזבח תאכלנו, אף שמפרכס עדיין. דהא דאמרינן [סנהדרין דסג"א] דהאוכל משחוטה קודם שתצא נפשה. הרי הוא בלא תעשה. אסמכתא בעלמא הוא [כע"ר רש"י חולין קכא"ב] משא"כ אי נימא אין שחיטה לעוף מן התורה. א"כ לא נכלל עוף בקראי דלעיל. דהרי התם רק זביחה קאמר. והרי עוף בנחירה סגי לי'. אין לנו היתר בעוף דלהוי אחר שנשחט כמונח בדיקולא כבזביחה דבהמה. וא"ב י"ל דוקא בבהמה דיש במינה שחיטה בטהורה. והוה כמונח בדיקולא. אהני נמי שחיטה בטמאה לכנעני. משא"כ עוף דא"צ שחיטה בטהורה. וסגי לי' בנחירה. ולא הוה בטהורה דידה כמונח בדיקולא. להכי גם בטמאה לא טיהרה שחיטתה איסור אמה"ח לב"נ. ואפשר דחזקי' דייק דגם תנא דמשנתנו ס"ל כוותי'. מדנקט ברישא בטהורה. שחיטתה מטהרת טרפתה. ולמה דייק ונקט תנא טרפתה. והרי מאמה"ח מטהרתה. אע"כ דבאמת אין שחיטתה מטהרת איסור אמה"ח ממנה עד שתמות. ואף דרבעתו"ס [חולין דקב"א ד"ה אלא לאו]

לא כתבו כן, יע"ש. היינו רק משום דכתבו לפי המסקנא. דקיי"ל באמת יש שחיטה לעוף מן התורה. א"כ ע"כ צ"ל דמדיוקא דסיפא. שמעינן דברישא בעוף טהור. גם מאמה"ח מתטהרת בשחיטתה. אבל עכ"פ אין הכרע ממתני' לומר כן. מדאיכא נמי למידק איפכא. או נ"ל לתרץ קושית הגאון זצוק"ל. דאע"ג דקאמר חזקי' דכל זמן שמפרכסת ליכא גבה איסור אמה"ח לעכו"ם. אפ"ה מודה דאסורה לו. להכי שפיר קאמר מתני' דאין שחיטתה מטהרתה סתם. והיינו שתטהרה לו לגמרי. והא דקאמר חזקי' אינה לאברי'. היינו בחתך ממנה אבר בעודה מפרכסת. התירתה שחיטה אחר שמתה. וכבני מעים לעיל [חולין לג"א]. וכשהצעתי דברי הנ"ל לפני הגאון הנ"ל זצוק"ל. מיאן בדברי. וכל כחו, מדלא אשכחנא דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת דלא להוי כמונח בדיקולא, עכלה"ט. ולפע"ד כל לא ראינו אין ראיה. דוכי משום הא נחשוב ח"ו לחזקי' טועה בדבר משנה. לא תהיה כזאת בישראל. ותו הרי הדעת מכרעת כן, דכיון דכל עיקר ההיתרא דמנח בדיקולא נפיק מקראי דזביחה וכמש"ל. עתה צא והבא לך גם אתה קרא להיתרא דמנח בדיקולא גם בנחירה. והרי גם בשחיטה ס"ד התם [חולין לב"ב] דלא להוי גבה כמנחו בדיקולא. ועל תירוצי הב' הנ"ל השיב הגאון הנ"ל זצוק"ל. דכיון דחתך האבר ממנה בעודה מפרכסת. וחל עליו איסור אמה"ח. איך יפקע אח"כ במיתת הבהמה. והך דבמ"ע. התם ליכא אלא משום מיאוס, עכלה"ט. ולא זכיתי להבין דברים הללו. דכמדומה סמך א"ע הגאון הנ"ל על רש"י שם. שכ' דקרא דלא תאכלו על דם. אסמכתא בעלמא הוא. וכמו שהבאנו דבריו לעיל. ולפענ"ד זה תמוה. מדאמרינן התם [בסנהדרין סג"א] דלא לקי על לאו זה מדהו"ל לאו שבכללות. וכ"כ גם הרמב"ם [פ"א משחיטה]. הרי לפנינו ברור דלאו אסמכתא היא. וא"כ להגאון הנ"ל מ"ש הך לאו מהלאו דלא תאכל הנפש עם הבשר שהוא לאיסור אמה"ח. הרי כמו דאיסור אמה"ח פקע לחזקי' לגמרי מנה משנשחטה. כ"כ איסור דלא תאכל על הדם נפקע לגמרי. ומה אצטריך דלהוי לאו שבכללות. אע"כ דגם לחזקי' לא פקע איסור אמה"ח ממנה לגמרי. ונשארת עכ"פ באיסור. שוב רצה הגאון זצוק"ל לתרץ בעצמו קושייתו לחזקי'. דהרי מתני' ע"כ ס"ל דאין אמה"ח נוהג בטמאה לישראל. וכדקתני בהדיא אינו סופג מ'. א"כ י"ל דמדלא אהני שחיטתה לישראל להתיר איסור אמה"ח [דהרי מותרת ועומדת היא לו איסור אמה"ח שבה] לא אהני ג"כ לב"נ. דאי"ל דעכ"פ שם שחיטה עלה בטהורה. ליתא, דבב"נ בלא"ה לא שייך שחיטה רק מדאהני לישראל. אבל חזקי' י"ל דס"ל כר"י ור"א דאמה"ח נוהג בטמאים לישראל. נמצא דאהני שחיטה בטמאה לישראל דלא לספוג על כזית בשר עצם וגיד. לפיכך אהני ג"כ למשרי לב"נ, עכלה"ט. ולפענ"ד א"א לומר שיהיה כל עיקר סמיכת חזקי' מדס"ל

דאמה"ח נוהג בטמאים. דא"כ ל"ל לר"א התם [חולין קכא"ב] לומר נקוט דר' יוחנן בידך [דפליג אדחזקי'] דתני ר' אושעי' כוותי'. טפי הול"ל מדקיי"ל כרבנן [חולין קא"ב] דאין אמה"ח נוהג בטמאה. ותו אדמפלגי חזקי' ור' יוחנן בב"נ לפלגי בישראל. דהרי ר' יוחנן ודאי כרבנן ס"ל [כתוס' שם דקג"א ד"ה ומר]. אע"כ דלחזקי' בשם שחיטה לבד דמתרת בטהורה לישראל סגי למשרי גם בטמאה לב"נ. וא"צ דלהני גם בטמאה לישראל:

והא דלא נתן תנא סכום מנין בעוף טמא כמו בעוף טהור במשנה א' וב'. נ"ל משום דבעוף טמא סמיך אמנין שזכר בעוף טהור שהן י"ג. ה"נ בעוף טמא יש י"ג דברים. דאע"ג דבעוף טמא אתוסף חדא במנין. דהא מני נמי חצי פרס לפסול הגווייי'. עכ"פ הרי נגד זה בציר לה חדא מהנך ב' זוגי דמנינן בהו לעיל ד' בעוף טהור. דהיינו מיטמאין. ומטמאין. ואין מצטרפין. ומצטרפין. והריי הכא בעוף טמא ליכא אלא ג'. דהיינו. מיטמאין. ומטמאין ומצטרפין. ות"ש דלימא מסייע לה לדברינו לעיל סי' כ"א דרק חלוקי דינין חשיב תנא דנן:

ומ"ש תוס' [חולין קכא"א ד"ה מרטקא] שהקשו על פי' רש"י זה. מדתנן [זבחים לה"א] פיגל במוראה לא פיגל באלל. והרי בעוף אין גיד צוארו קשה. לא זכיתי להבין. דמה קושיא. ודאי חזי באכילה. וכמ"ש רש"י בעצמו שם בגמ' [ד"ה אלל]. ומשום הכי שייך גביה פיגול. אלא דלא חזי כל כך כמוראה. וכן צריך נמי לומר לפי מה שפי' שם תוס', דהתם מיירי בקצת מהווושט שנשאר דבוק במוראה יע"ש. אמנם מה שפירשו רבותינו בעתו"ס הכא, דמטרקא היינו בשר מת. לא הבנתי מהו. דאיי בשר המדולדל, הרי ראוי לאכילה [כחולין עג"ב]. ואיהו גופייה מטמא טומאת אוכלין:

ולתוס' [פסחים לג"ב] דמסקו דגם רש"י ס"ל דגם לקט"ו צריך שיעור כביצה. ודלא כהרמב"ם [פ"ד מאוכלין] דס"ל דלענין לקט"ו סגי בכ"ש. א"כ מצטרפין דלעיל ודהכא. היינו בין לקבט"ו ובין לטמא אחרים. והא דנקט הכא מצטרפין לטמא טומאת אוכלין. ולא הוה סגי לי' במלת מצטרפין לחוד. וכלעיל בעוף. הכא ה"ט מדבעי למתני אבתרה אבל לא טומאת נבלות. אמנם יש לדקדק למה לא נקט הכא כלעיל בעופות מיטמאין ומטמאין. ואי"ל משום דבאמת לענין קבלת טומאה לא מחשבו חיבור [וכמ"ש לעיל סי' ל"ג]. ליתא. דהיינו דוקא באותן שאדם הדביקן יחד עם האוכל. כרוטב וקיפה ואלל. אבל אינך דקתני כעור ועצמות וכו' שמחוברין בטבע. ודאי גם להכניס או להוציא טומאה מחשבו חיבור. דוכי ס"ד דגריעי מחרטום וצפרנים. ודוחק לומר דמשום הנך המדובקים בידיי אדם דנקט שבק מלמתני גם באינך מיטמא ומטמא. דא"כ עכ"פ הו"ל למתני מטמא. דלענין להוציא טומאה. ודאי אפילו מודבק בידי אדם הוה חיבור. ושאני

עיולי טומאה מאפוקי טומאה. אלא נ"ל דלהכי לא נקט הכא מיטמאין ומטמאין. משום דממילא שמעינן לה. דכיון דמצטרפין להשלים השיעור. מכ"ש דמכניסין ומוציאין טומאה כשמחוברין בטבע לכשיעור. ואע"ג דבדבוקי' יחד בידי אדם אמרינן דמצטרפין להשלים ולא מחשבו חיבור להכניס ולהוציא טומאה. י"ל דזהו רק בב' מיני מאכל. דלא בטל כל חד לגבי חברי'. וכל חד וחד כדקאי קאי. משא"כ כל הנך דמשנתנו כשהדביקן לאוכל גמור. ודאי הוה להו טפל לגבי האוכל. ומחשב שפיר חיבור אף להכניס ולהוציא טומאה. מדא"א שיאכלנו רק עם האוכל. ורק במשנה ב' וג' נקט מיטמא ומטמא ולא סמיך על הק"ו שאמרנו. היינו רק משום כנפים ונוצה. דאצטריך למתני גבייהו מיטמאין ומטמאין ואמ"צ. הלכך תני נמי באינך מיטמאין ומטמאין ומצטרפין. ואע"ג דבעוף טמא דתני גבה מצטרפין. ואפ"ה תני גבה מיטמאין. י"ל דרק אגב עוף טהור. נקט נמי גבי עוף טמא. ועוד נ"ל דהא דתני כל הני בבהמה דוקא. היינו משום דרובן לא שייכי בעוף. בעור ורוטב בעוף. אינהו גופייהו מטמאו טומאת אוכלין. אף כשאינן מחוברין לאכול. דאפילו רוטב שהוא שומן קרוש דוקא בבהמה כשהוא לבד אינו ראוי לאכילה משא"כ בעוף. הרי אפילו בשר חי שלו חזי לאומצא [כשבת קכח"א]. מכ"ש שומן קרוש שלו. שכבר נתבשל. ואפשר דקיפה. דהיינו תבלין שנתבשלו עם העוף נמי. דכיון דבסים טעם העוף שמובלע בהקיפה. לפיכך גם הם נאכלין לבד. והלכך גם בלי צירוף מטמאין טומאת אוכלין. וכ"כ אלל שבעוף, וגידיו, ג"כ ראויין לאכילה בעצמן [כרש"י זבחים לה"א ד"ה אלל]. וקרנים וטלפים לא שייכי בעוף כלל. להכי לא שייך למתני בכל הני דמצטרפי בעוף. דהוה משמע דכשהן לבד אמקט"ו אוכלין. מיהו בעצמות בוודאי אין חילוק בין כשהן של בהמה או של עוף. דבזה ובזה כשהן בלי מוח אמקט"ו. ורק כשיש בהן מוח מצטרפין מדהן שומר. והרמב"ם [פ"ד מאוכלין ה"ד] לא הזכיר בכולן עצמות בהמה. וכלל להו בהדי חרטום וצפורן וכנפים. ומסיים בכולן מתטמאין ומטמאין ומצטרפין. והיינו משום דגם בעוף, אף דגם עור וגידין וכדומה בעוף. גם כשהן לבד מקט"ו. עכ"פ שייך לומר גבייהו מצטרפין כשאין בכל א' כשיעור. ואפשר עוד דגם במשנתנו במלת בהמה נכלל נמי עוף. וכדאשכחן [חולין טז"ב] דתנינן צואר בהמה למעלה. ומוקמינן לה התם רק בעוף דקליל. וא"כ כ"ש הכא. דוודאי גם בהמה בכלל. מיהו מתטמא ומטמא דנקט הרמב"ם אכולהו. ודאי לצדדים קתני. דבעוף ודאי ישנם הרבה שמקבלין טומאה גם כשאינן מצורפין לשאר אוכל. ובבהמה כולהו, היינו רק להכנים ולהוציא טומאה כשהן מחוברין לשאר אוכל. והא דלא נקט גבי בהמה במשנתנו שא"צ מחשבה וצריכי הכשר וכו'. כמו דנקט להו לעיל במשנה א' וג' בעופות. י"ל משום דממ"נ. דאי בבשר

בהמה בעצמה. כולהו פשיטא מדאין לך אוכל המקט"ו יותר ממנו. ורק בנבלת עוף טהור וטמא אצטריך לאשמעינן כל הנהו. דאע"ג דאינן פשוטין כל כך לאכילה. מדהן נבלה. אפ"ה דייניגן בהו כל הנך דיני דתני בהו. ואי בעור ורוטב וכו' דנקט במשנתנו. כיון כשהן לבד אמקט"ו. לא שייך למתני גבייהו מחשבה והכשר ואינך. ורק מצטרפין צריך לאשמעינן. והרי מצטרפין אף שלא חישב עליהן. ואף שלא הוכשרו, ודו"ק:

והא דאוקימנא משנתנו בתרומה כסי' מ"ה. היינו משום בבא דידים. דבחולין לא שייך למתני כולן שלישיות. דבחולין אין שני עושה שלישי. כן במשנה ח' מוקמינן לה במקרצת תרומה. דאלו בחולין לא הוה שייך למתני בסיפא וכולן שלישיות, מטעמא דאמרן. ול"מ הוה מסתבר לי טפי דמיירי רק בחולין שנעשו ע"ט תרומה. מדמצוי טפי מתרומה וקודש גופייהו. דאלת"ה ק' למה נקט רק בתרומה. והרי בקודש נמי שייך למנקט בכה"ג וכדנקט הרמב"ם באמת. וכמ"ש בפנים סי' נ"ו בשמו:

ונ"ל דהכא נקט רק מקרצת ולא ככרות. וגם נקט השיך. דהיינו שהדביק בכוונה. ה"ט משום דבעי למתני אבתרה פירשה כולן שניות. להכי קמ"ל דאפילו היתה מקרצת שעדיין ראויה להדבק עם בצקות אחרות. וגם אפינו הדביקן באמת עם בצקות אחרות אח"כ בכוונה. אפ"ה דוקא כל עוד שהן מחוברין נדונין כגוף א'. אבל לא כשחזרו ונפרדו. וכדאשכחן כה"ג במזרין שכרך למטה שהיא מדרס [כלים פי"ט מ"ה]:

ואי"ל כפי' הב' של הר"ש. דגם הכא בטופח ע"מ להטפיח מיירי. משום דכל שאינן כך לא מקרי משקין. דא"כ ק' מ"ש לעיל דנקט משקין. והכא נקט לשון טופח. אולם פי' מלת טופח על מנת להטפיח. כתב הר"ב [עדיות פ"ד מ"ו] דהיינו שכשיגע ידו לשם תתרטב גם היא. אמנם בי"ד [סי' קכ"ט סי"ג] פי' הרמ"א שהיד שנתרטבה כשנגעה שם. תחזור ותרטב מקום אחר כשתחזור גם לשם. וכן פירש בערוך:

פרק ב

אמנם להרמב"ם [פ"ח מאהט"ו ה"י] דמשקין שנטמאו מהידים אין מטמאין כלי. ודאי קשיא מהכא דאמרינן דגם הקדרה נטמאת. וליכא למימר דהא דקאמר מתני' הכל טמא היינו כל מה שבקדרה. וחוץ מהקדרה עצמה. ליתא. דמדנקט גם בסיפא בהיתה טמא מת הכל טמא. ושם ודאי קדרה נמי במשמע. א"כ ילמוד עליון מתחתון. דהכל טמא דרישא הוא כהכל טמא דסיפא דא"כ הו"ל להתנא לפרש. אולם אפשר דבאמת מה"ט הרמב"ם רוח אחרת אתו בפי' משנתנו [כפ"ט מאוכלין ה"ג] וע"ש:

וא"ת הרי גם בטומאה שייך ביטול. וכדאמרינן [מכשירין פ"ב מ"ג] בגסטרין אם רוב מן הטהור טהור. וכ"כ אמרינן [בכורות כב"א] הנך מיעוטי בטלי ברוב. וכ"כ אמרינן נמי התם [כג"א]. ובמנחות [כג"א]. נבלה בטלה בשחוטה. וכ"כ בדוכתי טובא מתוספתא דמכילתין מייתי כמה בטולי לטומאה [ועיין מ"ש בס"ד נגעים פי"א סי' ע"ז. ועיין עוד מ"ש בריש מקואות בס"ד בבועז שם פ"א סי' ג'] וא"כ ה"נ נימא דהטפה הטמאה שחזרה לתוך המשקה שבקדרה. נתבטלה בכל מה שבקדרה. וכ"כ ק' בכל דוכתא דאמרינן דמשקה מטמא חברתה [ועיין רמב"ם פ"ד מאוכלין ה"ב]. ונ"ל דהא דאמרינן בכל דוכתא דבטל. היינו רק שלא יהא דין התערובות כדין הטומאה שנתבטלה. אבל עכ"פ היה דינו כנוגע בהטומאה ההיא. דלא גרע מהא דאמרינן [חולין עב"ב] דג' על ג' הבאות מבגד גדול הטמא. דגם המטלית ההוא של ג' על ג' ג"כ טמא. מדקבל טומאה מהבגד הגדול בשעה שנפרש ממנו. א"כ ה"נ באותה רגע שנגעה הטפה הטמאה שעל העלה בהמשקין שבקדרה. כבר נטמאו אותן משקין שבקדרה מהטיפה קודם שנתערבו לגמרי יחד [ודו"ק]. אמנם מ"ש רתוי"ט דהאי חזרה לקדרה מצי קאי אנגעה בכביצה נגוב. תמה עליו הגאון הגדול מהו' עקיבא זצוק"ל. הרי בנגוב נעשה רק שלישי מהידים. ואמ"ט תו להמשקין להיות תחלה. והניח בצ"ע. ולפענ"ד נראה דרתוי"ט קאי אהך גרסא דגרסינן. נגעה במקום המשקה. אם יש בו כביצה. הוא טמא והכל טהור. והרי להך גירסא ע"כ ר"ל דכשהעלה לא נגעה רק בהקדרה ולא במה שבתוכה. דאין כלי מקט"ו מאוכלין. ואהא קאמר תנא. חזר לקדרה. ר"ל ואם מקום הנגוב שבעלה שהוא כביצה נפל לתוך הקדרה. הכל טמא. דהעלה הרי נעשה שני מהמשקין שעליו בהחלק שבהעלה חוץ לקדרה. אבל אילו היה בא חלק הלח שבעלה. והיה נפל לתוך הקדרה. לא היה צריך שיהי' בהעלה כביצה. ורק הראיה שהביא רתוי"ט שגם הרמב"ם פי' כדבריו. זה לפע"ד תמוה. דהרי הרמב"ם לשיטתיה אזיל. דפי' משנתנו באשה נדה. והיא פשיטא שעושה להמאכל ראשון. גם בנגעה בנגוב. ומזה ראיה לדידן דאוקימנא בידים מסואבות:

וא"ת היכי קא יליף ר"א מנבלת עוף טהור. מדלא מצינו שיהא האוכל קיל מהמאכל. אמאי לא נימא נבלה יוכיח. שהיא עצמה אהט"ו. והאוכלה קיל מינה שאינו נעשה אלא ראשון לטומאה. ואת"ל התם לאו משום אכילה מטמאינן לי'. רק כשהיתה בפיו נטמא משום משא נבלה. ואפילו חזר ופלטה ולא בלעה כבר נעשה ראשון. עכ"פ ק"ל דכיון דר"א מנבלת עוף טהור יליף. נילף מינה ומינה. שיהיה האוכל חמור מהמאכל. דהיינו לגמרי כאוכל נבלת עוף טהור. או נימא דבין שאכל מאכל ראשון שני או שלישי בשעה שהמאכל בביה"בל של האוכל יהיה אב. ואח"כ יהיה ראשון. בדוגמת נבלת עוף טהור.

וי"ל דכיון דכל עיקר הטומאה שגזרו באוכל מאכל ראשון שני שלישי הוא רק מחשש שבעודה בפיו ישתה תרומה. א"כ כדי להזהר מהך חשש די לן בזה שנעשהו טמא. ולא ישתה תו תרומה. אבל למה נחמיר עליו שיהיה יותר טמא מהטומאה עצמו שאכל. ואת"ל א"כ הוה סגי לן נמי למימר דבין שאכל ראשון שני או שלישי. יתהווה שני. דאז תו אין חשש שיאכל או ישתה תרומה. י"ל דכבר הקשו כן תוס' [חולין לג"ב ד"ה האוכל]. ותירצו דר"א השוה מדותיו. שיהי' תמיד האוכל כמאכל:

ול"מ היה נ"ל דאין אנו צריכין לומר כן דבל"ז כיון דכל עיקר גזירת טומאה על האוכל מאכל טמא הוא רק משום שמא בעוד המאכל בפיו יבלע ג"כ תרומה. והרי הרוק שבפיו שע"ג המאכל הטמא כשמהפכו בפיו. נטמא הרוק ונעשה ראשון [ככלים פ"ח מ"י] והתרומה הנוגעת בהרוק נעשה שני להכי גזרו על האוכל ג"כ שיהיה שני:

אבל אי"ל דבשהיה הנוגע תרומה לא תני מינה רק עד משנה י'. אבל הכא רק בשהי' המגיע והנוגע חולין קמיירי. וה"ק טמא ומטמא. ר"ל יש שראשון שבחולין זה. רק הוא עצמו טמא. אבל לא הנוגע בו. שלא יהיה רק פסול. והיינו בנגע הראשון זה באוכלין חולין. ויש שיהי' ראשון זה גם מטמא. שיהיה גם הנוגע בו טמא. דהיינו בשנגע גם במשקין חולין שיתהוו ע"י נגיעה זו תחלה רק דא"א לומר כן. דא"כ היאך קאמר בסיפא דשני אמ"ט. הרי שני מטמא משקה.

וחילי משים דכיון דהא דשני של חולין עושה שלישי. רק מק"ו דטבו"י ילפינן [כסוטה כט"א]. א"כ די לבא מן הדין להיות כנידון. והרי גם טבו"י אינו רק פוסל תרומה או קודש [כמעילה דח"ב]. ועיין ברש"י שם בסוטה [ד"ה ככר] שלא זכיתי להבינם. וצ"ע:

ומה"ט נקט תנא לשון נזיד הדמע. ולא נקט כפשוטו נאכל בתבלין של תרומה. אלא דבעי לאשמעינן דדוקא בשניהן נזיד. דהיינו רוטב לח. ושרק מדומע ומעורב. דהיינו שמתובלת בתרומה. ואז מדמתערב יפה. לא יהא כזית תרומה בכדי אכילת פרס של התבשיל זה [כחולין לה"א]:

אמנם לא ידענא. למה שינה רבינו הר"ב טעמו. וחלק עלינו את השוין. דבכאן פירש. שאם נתערבה התרומה כבר בחולין שנעשו שלישי. מותר לאכלו. א"כ נאכלת דוקא קאמר תנא. ולקמן במשנה ד' פי' דמותר לערבו. א"כ נאכל דקאמר תנא. מקיל טפי מרישא. דמותר אף לערבו לכתחלה. ומ"ש הא מרישא. והן אמת שגם רש"י [חולין לד"ב] פי' בבבא זו. שכשנתערבה עם תרומה מותר לאכלה. אמנם כמדומה לאו דוקא נקט בדיעבד. דהרי גם הרא"ש והר"ש מתנבאים בסגנון א' גם בבבא זו שמותר לתתו לכתחלה לתוך המקפה. וכן בדין. דאין כאן חשש מבטל איסור לכתחלה. מדאין בנגיעת התרומה

בשלישי של חולין זה רק זהירת בעלמא. ולא עדיף מתרומת ח"ל שג"כ טמאה היא. שמותר לערבה בידים כדי לאכלה [כבכורות כז"א]. ורב"א פי' והשלישי שבחולין. היינו כל חולין שנגע בשני שבחולין. מותר לאכלו בנזיד הדמע. ר"ל בתבשיל תרומה. מדאין שני עושה שלישי בחולין כלל. ולפיכך א"א שיטמא התרומה. ומשמע מדברי רבינו דאף שיש כזית בכדי אכילת פרס שרי. אולם זה דלא כפי סוגית הש"ס חולין הנ"ל. אלא כן ארחת רבינו. שהוא כמלך הפורץ גדר לעשות לו דרך. כי רב חילו ועצום עושה דברו. וגם בל"ז יש לדקדק בדבריו. דא"כ למה נקט נזיד הדמע דוקא הול"ל מותר לאכלה עם תרומה ביחד. וגם עם תרומה בעינא מותר לאכלה:

והקשה הקשה כברזל ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל, מה איצטריך לאשמעינן דחמישי נאכל בנזיד הקודש. והרי אפילו רביעי של קודש נאכל בנזיד הקודש. וכמבואר במשנה ד'. ואת"ל דמשנה ד' נקט לרבותא דהיתירא. דאפילו רביעי מותר לאכלו בנזיד. מדאין בו כזית בכדי אכילת פרס. ומשנה ה' נקט לרבותא דאיסורא. דאפילו חמישי דאקליש טומאתו. דוקא בנזיד שרי. ולא במעורב ממנה טפי מכזית בכדאפ"ר. עכ"פ ק' הרי לעוסקי בחטאת א"א לבטל בנזיד. דהרי אין מונין ראשון ושני בחטאת ונטמא גם המבטל. ותי' ע"ר זצוק"ל. דהתם רק בדבר שהוא בעין. ולא כי הכא בתערובות לח שאין הנטמא בעין. ע"כ תוכן ד"ק של ע"ר זצוק"ל. ול"מ אני בו"ת היה נ"ל לתרץ ב' הקושיות בחדא מחתא דכל הני נאכל בנזיד דקתני במשניות ג' ד' ה'. היינו דמקלינן רק היכא דנעשה על טהרת דבר שהוא למעלה ממנו במדרגה. וכגון בשלישי מקלינן לאכלו בנזיד התרומה. ורק זה בשהשלישי הוא חולין שנעשה ע"ט תרומה. הא שלישי של תרומה ממש. אסור לאכלו אפילו בנזיד תרומה. וכ"כ רביעי דשרי לאכלו בנזיד הקודש. זהו דוקא בשהרביעי הוא תרומה שנעשה ע"ט קודש. הא רביעי של קודש ממש אסור לאכלו בנזיד הקודש. ורק חמישי של קודש שנעשה על טהרת פרה. שרי לאכלו בנזיד הקודש. מדאין בו כזית בכד אפ"ר. הא ביש בו כזית בכדאפ"ר. היה אסור לאכלו מדנשמר לחטאת ונקרא עליו שם טומאה. מיהו גם באין בו כזית בכד אפ"ר. אע"ג דמותר לאכלו. אפ"ה נשאר בטומאתו לחטאת ומטעם דאין מונין ראשון ושני בחטאת, ודו"ק:

ומכאן נמי מוכח כדברינו שם. דשני שבחולין הוא רק פוסל לקודש. דאל"כ האיך לא אשתמט תנא הכא לאשמעינן דעכ"פ מטמא לקודש. ותו דאי ס"ל דמטמא לקודש. הוה שפיר טפי למתני במשנה דעושה לתרומה שלישי. דאז ממילא שמעינן. דכל שלישי שבתרומה עושה תו רביעי בקודש. אע"כ דשני שבחולין. גם לקודש רק פוסל הוא אלא דנקט רבותא. דשני שבחולין אפילו לתרומה פוסל:

כך פירשתי ע"ד הר"ש והרא"ש והר"ב ורב"א. כל הנביאים מתנבאים בסגנון א'. דכשהשלישי שבתרומה נעשה ע"ט תרומה מטמא את הקודש ועושהו שני. וסמכו רבותינו א"ע על הא דאמרינן [חולין לה"א] שטהרת תרומה. טמאה היא אצל קודש. וא"ת א"כ מה אריא דנקט תנא שלישי של תרומה. לאשמעינן רבותא טפי. דאפילו תרומה טהורה ממש מטמא קודש. י"ל דדוקא כשהתרומה כבר טמאה אפילו הוא רק שלישי גזרו. מדחזינן שכבר לא נזהרו בשמירתה. להכי חיישינן שמא נתעצלו אח"כ יותר בשמירתה ונגעה גם בשרץ. אבל בכל תרומה טהורה ליכא למיחש כלל. וא"כ כ"ש שכך הדין בחולין. דהרי בחולין נזהרים פחות הרבה מבתרומה. ולפיכך רק כשהחולין טמאים אפילו הן רק שני. אמרינן דעושה רק לקודש הנוגע בו שני. אבל כשהחולין טהורים אז תרומה או קודש שנגע בו טהור. דדוקא בבגדים גזרו שיהיו בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קודש [כחגיגה פ"ג]. אבל במאכלים טהורים של זה וזה לא גזרו טומאה. וכן מצאתי לרב"א שכתב כן להדיא [בפרקין מ"ג]. אולם רבינו משה ינחנו פה במעגלי צדק בפירושו במשנה. והאריך למעניתו. אבל תוכן דברי קדשו. דהאי אבל אם נעשה על טהרת תרומה דנקט תנא. לא קאי אתרומה דנקט מקמי הכי. בתרומה שנעשה על טהרת קודש. רק אחולין קאי. והכי קאמר תנא. שלישי שבתרומה. פוסל למאכלי קודש. ואפילו נעשו המאכלים ההם רק על טהרת קודש. והן באמת חולין או תרומה. אפ"ה מדנעשו ע"ט קודש. נפסלו כשנגעו בשלישי שבתרומה. וכל זה בשהיה שלישי זה תרומה ממש אבל בשהיה שלישי זה חולין. רק שנעשה על טהרת תרומה. והרי מצד הדין אינו טמא כלל. ולפיכך שלישי כזה אינו פוסל לקודש לעשותו רביעי. אפ"ה עכ"פ קודש שנוגע בראשון או שני של חולין שנעשו ע"ט תרומה. דינו כאילו נגע תרומה בטומאה ההיא. כגון ראשון של חולין שנעשו ע"ט תרומה שנגע בקודש. נעשה קודש ההוא שני. ושני זה שנגע תו בקודש. עושהו שלישי. וכשחזר שלישי זה ונגע תו בקודש, טהור לגמרי. דאע"ג דכל הנוגעין, קודש היו. אפ"ה כיון שהראשון שעל ידו בא הטומאה לאלו הנוגעים. לא הי' רק חולין שנעשו על טהרת תרומה. קילא טומאתו. ואינה מתפשטת להלן משלישי. זהו כל תוכן דברי רבינו למדקדק בפירושו כאן. והנה בספרו יד החזקה [פי"א מאהט"ו] פירש הדברים יותר. שכתב שם [ה"ט] וז"ל. חולין שנעשה ע"ט תרומה. שלישי שבהן אינו עושה רביעי בקודש שנגע בו. ושם [ה"ח] כתב דשלישי של תרומה ממש. עושה רביעי בקודש וכו'. והשתא מדברי רבינו נלמוד. דאף לבתר מאי דאמרינן [חולין לה"א] דהאוכל שלישי של תרומה או אפילו רק שלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה. מחשב האדם האוכל כשני לענין מגע קודש. ועושה להקודש שלישי. משום

דטהרת תרומה טמאה היא אצל קודש. וכך כתב רבינו בעצמו [שם הי"ב]. וק' לפ"ז א"כ האיך כתב רבינו שם [ה"ח] דשלישי של תרומה ממש אם נגע בקודש עושהו רק רביעי. ואמאי וכי חמור האדם שאכל השלישי. טפי מהשלישי בעצמו. שכשנגע בקודש עושהו רק רביעי. והאדם שאכל השלישי עושה להקודש שנוגע להיות שלישי. וכ"ש דק' מ"ש שם [ה"ט] דשלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה. כשנגע בקודש לא פסלו. א"כ נימא הקודש לאדם שאכל השלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה. מטמאיך לא טמאוני ואתה תטמאני [ככלים פ"ח מ"ד ופרה פ"ח מ"ב וכו']. י"ל דדוקא באדם שאכל שלישי של תרומה. או שאכל שלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה אמרינן דמדאכל טומאה דייש בטומאה. וחיישינן דלמא כמו שאכל תולדה זו הקל. דהיינו שלישי. שמא אכל נמי תולדה היותר חמור דהיינו ראשון או שני ונתהווה עי"ז שני [כפ"ב מ"ב]. וכדגזרינן מה"ט בכל דייש בטומאה. דהרי מצורע אע"ג דטבל בז' חוזר וטובל בשמיני לביאת מקדש. מדדייש בטומאה [כיומא ד"ל ע"ב]. וכ"כ מחוסר כפורים צריך מה"ט טבילה לאכילת קדשים דמדדייש בטומאה חיישינן שמא חזר ונטמא אחר טבילתו ולאו אדעתיה [כחגיגה כד"ב ורמב"ם פי"ב מאהט"ו הט"ו]. מיהו רק לקודש מחמרינן כן, מצד מעלה. אבל לענין תרומה. אמרינן דלא יהא האדם האוכל השלישי חמור מהמאכל השלישי בעצמו. שאינו פוסל במגעו את התרומה. ולהכי רק אסור לאכול תרומה עד שיטבול. אבל מותר ליגע בתרומה אפילו לכתחלה [רמב"ם פי"א מאהט"ו הי"א]. וכל זה דיין האדם שאכל השלישי. אבל המאכל שלישי של תרומה או של חולין שנעשה ע"ט תרומה. לא חיישינן שמא אחר שנטמא ונעשה שלישי נטמא טומאה יותר גבוה ונעשה שני. נמצא שיטמא גם תרומה. ליתא. דאע"ג דכבר נטמא מזהר זהיר בטהרתה. מדכתיב משמרת תרומותי. בב' תרומות הכתוב מדבר. דגם בתרומה טמאה מוזהר לשמרה לבלי תתטמא יותר [כבכורות לד"א]. ולפיכך שלישי של תרומה רק בנגע בקודש עושהו רק רביעי. אבל שלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה. נחות חד דרגא. דבנגע בקודש הו"ל כנגע ברביעי וטהור לגמרי. ואגב ראינו לבאר פה המדרגות שבין טהרת תרומה לטהרת קדש. ונקרא שמו בישראל גרם המעלות. א) תרומה טהורה עצמה. וכ"כ חולין טהורין עצמן. טהורים לקודש [ירושלמי ספ"ב דחגיגה]. ב) אבל אדם הטהור לא יגע בקודש לכתחלה [כמשנה ספ"ב דחגיגה]. ורק בנגע בדיעבד בקודש טהור [כרמב"ם רפי"ג מאהט"ו]. מיהו כל זה בלא הסיח דעתו מלאכול תרומה. דבהסיח דעתו מלאכלה. אף תרומה מטמא במגעו עד שיטבול. ואפ"ה אם אמר ברור לי שלא נטמאתי. מותר לאכול תרומה. ורק אפ"ה צריך שיטול ידיו מקודם שיאכל. ורק ליגע בתרומה מותר בלי נט"י. מדברור לו שלא נטמא.

אבל אפ"ה אסור ליגע בקודש לכתחלה עד שיטבול. וכדאמרן [טהרות פ"ז מ"ח ורמב"ם פי"ג מאהט"ו ה"ג]. והא דהחמירו באדם טהור לתרומה דאסור ליגע בקודש [כלעיל סי' א']. ומ"ש ממאכלים טהורים דאמרינן גבייהו דאפילו לכתחלה מותרים ליגע בקודש. ואי"ל דה"ט. משום דדוקא במאכלים טהורים מזהר זהיר בהו אינש טפי שלא יתטמאו. משום דכשיתטמאו א"א תו שיתטהרו שוב בטבילה. משא"כ באדם שכשיתטמא אפשר שיתטהר בטבילה. או דנימא דרק באדם מדאפשר שיטבול קודם שיגע בקודש. להכי החמירו עליו שיטבול לכתחלה קודם שיגע בקודש. משא"כ במאכלים טהורים. ליתא. דאי משום הנך תרתי טעמי. א"כ הו"ל נמי להחמיר גם בכלי שטף הטהור לתרומה דאסור ליגע בקודש עד שיטבול. והרי בש"ס [חגיגה דכג"א] משמע דגם בכלי טהור מזהר זהיר בי' מלהתטמא [כל דלא חזי למדרס]. אלא ה"ט. משום דרק באדם גזרו לכתחלה שלא יגע בקודש עד שיטבול. מדדרכו להתנועע תמיד ממקום למקום חיישינן עכ"פ לכתחלה. דילמא בא אל הטומאה ונטמא ולאו אדעתי'. וכדאשכחן כה"ג בסתם ידים. מדהן עסקניות. יהיו שניות [כטהרות פ"ז מ"ח]. משא"כ במאכלים וכלים טהורים. דהן נחין במקומן לא חיישינן שהובא הטומאה אצלן. או הן אצל הטומאה. ג) אבל בגדי אדם הטהור לאכול תרומה. שנגעו בקודש. נעשה ראשון [רמב"ם רפי"ג מאהט"ו] והחמירו בבגדים. מדמצוי שישבה עליהן אשתו נדה ולאו אדעתי' [ונ"ל דה"ה שאר כלי הראוי למדרס. והוא טהור לתרומה. עושה לקודש שנוגע בו ראשון מה"ט]. ד) שלישי שבתרומה שנגע במאכל קודש נעשה רביעי. [ולהר"ש ושאר רבותינו הנ"ל נעשה שני]. ובנגע זה השלישי במשקה קודש. נעשה זה המשקין תחלה. אבל שלישי שבתרומה שנגע במשקה תרומה, טהור. וכן רביעי שבקודש שנגע במשקה קודש, טהור (רמב"ם פי"א ה"ח מאהט"ו. ועיין ראב"ד ורכ"מ שם). ה) שלישי שבחולין שנעשה על טהרת תרומה. ונגע בקודש. נשאר בטהרתו. וכן משקה קודש שנגע בשלישי זה, טהור [רמב"ם שם ה"ט]. ו) אדם האוכל שלישי שבתרומה. או שלישי שבחולין שנעשה על טהרת תרומה. מותר ליגע בתרומה. אבל אסור לאכלה עד שיטבול. אבל אדם שאכל שלישי של תרומה או שלישי של חולין שנעשה ע"ט תרומה. ונגע אח"כ האדם בקודש. נעשה הקודש שלישי. ורק אדם האוכל שלישי שבחולין שנעשה על טהרת קודש. הר"ז טהור לגמרי. ומותר ליגע אף בקודש (רמב"ם שם הי"ב.). אולם השלמת ענין סדר המדריגות עיין בהלכתא גבירתא בסתר המדרגה:

והא דמקדים הכא חולין קודם תרומה. דלא כסדרן ברישא. ה"ט משום דבין ברישא ובין הכא מקדים תנא טפי כל דבר שמתפשטת הטומאה גבי' טפי. להכי ברישא מקדים

קודש לתרומה ותרומה לחולין. משא"כ הכא במשקין חולין מתפשטת הטומאה טפי מבתרומה דהרי משקין נעשין ראשון. ותרומה רק נפסלת מהשני:
ולרמב"ם הנ"ל. ר"י ס"ל דראשון ושני ושלישי שבחולין כשנגעו בקודש. הו"ל כאילו נגעו בתרומה. דהראשון שבחולין מטמא א' ופוסל א' בקודש. ושני שבחולין פוסל אחד בקדש שלישי שבחולין טהור לגמרי לקודש. ולר"א ראשון שבחולין מטמא שנים ופוסל א' בקודש. ושני שבחולין מטמא א' ופוסל א' בקודש. ושלישי שבחולין עכ"פ פוסל א' בקודש.
ונ"ל עוד דמה"ט נקט בית הבד. דהיינו מקום כבישת הזיתים. ולא נקט גת. שהוא מקום דריכת הענבים. היינו משום דבעי לאשמעינן רבותא. דלא מיבעיא גת. בוודאי האוכל מאכל טמא. לא יתעסק שם בטלטול הענבים. דהרי כבר הוכשרו משבצרן (כשבת דט"ז). אלא אפילו זיתים שאין נכשרין במסיקתן. עד שיגמור למסוק כפי הצורך למלוי בית הבד (כלקמן רפ"ט). להכי סד"א דמקמי הכי שרי לעשות שם בבית הבד בטלטול הזיתים. קמ"ל דאפ"ה גזרינן מקודם אטו אח"כ. וא"כ אי נימא דהאי לא יעשה דמשנתנו לשון דחיקה וכבישה הוא. מה לי זיתים או ענבים. ומ"ש בית הבד דנקט. אמנם מ"ש הר"ב ומטמא משקין להיות תחלה. במחכ"ר היא שלא לצורך. דהרי הזיתים כבר הוכשרו משגמר למסוק. וא"כ הרי שני שבחולין פוסל את התרומה [כלעיל מ"ו]:

פרק ג

כך כתב הר"ש. אמנם כפי הנראה מהרמב"ם [פ"ט מאוכלין ה"ב] משמע דבטופח לחוד סגי. וא"כ ע"כ דס"ל לרבינו דרק לענין חיבור צריך טופח ע"מ להטפיח [כגיטין דטז"א ועיין לקמן ספ"ח]:
והכי קיי"ל [פסחים לג"ב] דענבים שנטמאו, דורכן פחות פחות מכביצה. ויהיה היין היוצא טהור. דמשקין מפקדי פקידי. ולא נטמא עם הענבים. וכשיצא הרי חסר שיעורו בענבים מלטמא משקה היוצא. וכן פסק נמי הרמב"ם [פי"ב מתרומות הי"א]. וק' עכ"פ לאידך מ"ד דס"ל התם דגם בכה"ג היין היוצא טמא. דטומאת המשקין להיכן הלכה. א"כ האיך יפרנס משנתנו. דה"נ נימא דאפילו יש באלו מאכלים הטמאים הקרושים פתות מכזית. אפ"ה כשחזרו ונמוחו. טמא המשקה היוצא דטומאה שבהן להיכן הלך. וי"ל התם גם בעוד שלא נסחטו המשקין. היו כבר המשקין בעולם. אלא שהיו כנוסין תוך הזגין. ורק מדמחשבו כבלועין בהזגין נטמאו עמם. ולהכי שפיר קאמר טומאה שבמשקין הללו להיכן הלך. משא"כ הכא. בעוד שהיו המאכלים קרושים ולא הי' כאן שום משקה

בעולם. והשתא שנמוח המאכל ונתהוה למשקין. פנים חדשות בא לכאן. לא שייך לומר טומאת המשקין להיכן הלך. דהרי משקין לא הי' כאן עדיין בעולם. ואין כאן חשש רק מדנוגעין בגוש הקרוש. ולהכי כשאין בהקרוש אחר שיצא ממנו הטפה הראשונה כביצה. שפיר טהור המשקה היוצא:

כך פי' הר"ב וגם רב"א. וכן פי' גם הרמב"ם [רפ"ט מאוכלין]. ומה שהקשה הר"ש על זה מתוספתא [פ"ב] דאמרינן דכל זמן שקרש אינו לא אוכל ולא משקה ואמקט"ו כלל. נ"ל דהתם בתוספתא ל"ג שמן רק שומן והיינו חלב וכמ"ש לעיל סי' נ' וה"נ אמרינן [חולין דק"כ ע"א] דחלב שקרש אמ"ט טומאת אוכלין כשהוא לבד וכן מצאתי הגי' בתוספתא שעם פי' זר זהב דגרים שומן. ומהו' משה טהארן תי' דאפשר הכא מירי בשנטמא השמן כשהוא לח ונקרש:

ולפע"ד מירי הכא שלא נתחברו המשקין יחד בשעה שנגעו בהפרודין. דאל"כ מצטרפין הפרודין לטמא. דמגע ומגע מצטרף בכה"ג. לא די בטומאה חמורה [כה"ג דאהלות מ"א] אלא גם בטומאה קלה [כלעיל פ"א סוף מ"ה ועי' לקמן פ"ח מ"ח]. וכתב ע"ר הגאאמ"ו זצוק"ל דאי"להק אמאי בגוש יותר מכביצה טמא התנור. הרי חיבורי אדם אינו חיבור [כפ"ג דאהלות מ"ד]. י"ל דהיינו רק לטומאה חמורה [כזבחים קה"ב] עכ"להט. ולבו"ת נראה. דלהכי באמת נקט תנא גוש זיתים ולא גוש של שאר מיני פירות כתאנים ותמרות. משום דכשמחובר בא' מז' מיני משקין הו"ל חיבורי אדם חיבור [כרמב"ם פ"ו מאוכלין הי"ג] ועל כרחך צ"ל כן. דאל"כ ככר שיקט"ו היכי משכח"ל ומקרצות נושכות זו בזו. דבנטמא א' נטמא כולן [כפ"א דטהרות מ"ז וח'] היכי משכח"ל אלא ודאי כדאמרן: אולם עי' עוד מ"ש בס"ד בעוקצין [פ"ב מ"ה] בבועז סי' ח'. שהארכתי במה שהאיר ד' עיני בזה ועי' עוד מ"ש בסי' הסמוך:

כך נ"ל פי' דברי הר"ש והר"ב נושא כליו. אבל אי"ל דכוונתם דס"ל כר"ת [פסחים לג"ב] דגם לקבל טומאה צריך שיהי' בהאוכל כביצה. וכך כתב הר"ב בעצמו בפירוש [פרה פי"ב מ"ו]. וא"כ להכי מקשו דאע"ג דיש בהענבים יותר מכביצה. עכ"פ אין בהזג המקיף המשקה כביצה. וא"כ איך קבל טומאה. ליתא, דא"כ לא תירצו מידי. דנהי דהמשקה שתוך הגרגר משלים שיעורו. עכ"פ הרי גם הזג עם המשקין שבתוכו אין בו כביצה. ואיך קיבל טומאה. אע"כ דמדמחוברין כל הגרגרין חד באשכול הו"ל האשכול יד. וכל יד מקט"ו ומטמא אחרים כמבואר בריש עוקצין. ולפיכך אף שאין השרביט מצטרף. עכ"פ מצרף הוא כל הגרגרים המחוברים בו בידי שמים דרוב חיבור [כזבחים קה"ב]. וא"כ תו אצ"ל דהמשקה שתוך הגרגר אף שהוא טהור אפ"ה מצטרף להזג. דהרי י"ל

דלהכי נטמא כל גרגר וגרגר. מדהיו כל הזגין המחוברים בהאשכול יחד כביצה גם בלי המשקין שבתוך הזגין. לפיכך צ"ל כפירושינו הנ"ל דרבותינו רצו רק לתרץ האיך אפשר שיטמא כל גרגר להטפה היוצאת. דהרי בשעה שסוחטן כבר נתלשו מהאשכול. ולטמא אחרים לכ"ע צריך שיהיה המטמא כביצה. והרי אז אין בהזגין כביצה אם לא נצרף עמהן המשקין הטמונים בתוכן. ועל זה תירצו שהמשקה הטהור מצטרף להזגין. וכמבואר. אמנם על זה תמהני. דאף שמצטרף המשקה שתוך הזג לכל גרגר. עכ"פ האיך יצטרפו כל הגרגרים יחד. והרי אינן דבוקים יחד. אע"כ דכיון דכשיצא טפה הראשונה. כבר נתמעכו הגרגרים יחד ונעשו גוש א'. ואז שפיר מצטרפין כל הגרגרים יחד. דאף דחיבורי אדם אינו חבור. היינו לקט"ו שיקט"ו כל המחוברין בשנטמא א' מהן. אבל כשכולן כבר טמאים כל א' לבד. ונתחברו. מצטרפין והוי חיבור לטמא אחרים כשיש בכולן שיעור כביצה אפילו לא נתחברו בז' משקין [כרמב"ם פ"י מאוכלין הי"ז]. וכ"ש הכא שנתחברו בשמן שהוא חיבור בא' מז' משקין. דאז אפילו לקט"ו מחשבו חיבור [כרמב"ם שם הי"ג] וכמש"ל. וא"כ מאן לימא לן דאיירי הכא באין בכל הגוש כביצה בלי המשקין המעורבין בהגוש. דילמא מיירי מתני' שהיה בהגוש כביצה בלי המשקין המובלעין בתוכן. ורק עם המשקין הן יתר מכביצה. ואפילו את"ל דדחיקא להו לרבותינו לאוקמי בהכי. וטפי משמע לישנא דמתני' שיש בהענבים עם המשקין שבתוכן יותר מכביצה. מדלא נקט תנא לחלק בין שיש בהזגין לבד פחות מכביצה או כביצה. עכ"פ מזה ראיה שהביא הר"ב מחתיכה כביצה שנצטמק שנעשה פחות מכביצה. והניחו בגשמים ותפח לכביצה. הרי אין המשל דומה להנמשל. דוכי התם מטעם צירוף המים שנבלעו בתוך החתיכה אתינן עלה. דא"כ גם בלא היתה מתחלה כשיעור. והניחה בגשמים ותפחה לכשיעור נמי נימא שתקבט"ו. והרי בפירוש אמרינן [במנחות נד"א] דדוקא בהיה כשיעור בתחלה ונצטמק. טמא מדאורייתא כשחזר ותפח. ומטעם דאין דחוי אצל איסורים. משא"כ הכא בענבים וזיתים לא דמי אפילו לסיפא דהתם שהיה בהן עכ"פ בסוף כשיעור. משא"כ הכא. לא בתחלה ולא בסוף היה בהזגין כשיעור אם לא נצטרף להן משקין שבתוכן. אבל מנ"ל שיצטרפו. והרי קיי"ל דאין היתר מצטרף לאיסור [כפסחים מג"ב]. ותו נ"ל דהתם לא מיירי כלל שנבלעו מים בהחתיכה. ושמצטרפין לה. דא"כ למה נקט כלל גשמים. הול"ל שהניחו במים ותפח. אלא מיירי שנצטמקה החתיכה. ונתיבשה ע"י החמימות. וחזרה ונתפשטה ונתרחבה ע"י אויר הקר שבזמן הגשמים. וכידוע לטבעיים. דאע"ג דטבע החום לפשט ולהרחיב האויר. וטבע הקרירות לצמצמו. וכמ"ש בספר הברית [חלק א' מאמר ז' פי"ז]. שהביא ראיה על זה. שאם יתפתחו שלחופית. ויקשרו פיה היטב.

ויניחוה מנופחת בקרירות. תצמצם א"ע מעט מעט. עד שלבסוף תתרוקן מעצמה כולה. והיינו משום שהאויר שבתוך השלחופית נצטמק ונתצמצם בתוך השלחופית. ואם יחזרו ויניחו השלחופית הזו אצל תנור חם או כדומה במקום חם. תחזור ותתנפח מעצמה עד שתתמלא נפוחה כבתחלה. והיינו משום שבחמימות התפשט והתרחב האויר שבתוך השלחופית. מיהו כל זה רק באויר הסגור בשלחופית וכמש"ל שע"י שאין האויר יכול לצאת. לכן מתפשט בתוך השלחופית מפה לפה. אבל באויר שיש לו מקום יציאה. אז אדרבה טבע האש והחמימות לגרש ולהדוף את האויר מכל וכל ממקומו בתחלה. וכמ"ש בספר הקדוש הנ"ל [מאמר ו' פ"ו]. אולם לאשר שיש בכל גוף שבעולם נקבי' דחי' וקטנים מאד הנקראים מחכמי הטבע בשם פארען. שאינן נראין לעין רק ע"י זכוכית המגדיל הנקרא מיקראסקאף והנקבי' ההם מלאים אויר [וכמ"ש בספר הנ"ל מאמר ז' פ"ב]. לכן כשיניחו כל גוף במקום חם. החמימות ידחק ויהדוף לחוץ את האויר ממקומו שבתוך נקבי הפארען המפולשין לכל צד ולכן יתיבש כל גוף כשיהי' במקום חם. מדנדחק מתוך נקבי פארען שלו האויר שהי' שם בתחלה. ועי"ז נדבקו ונצטמקו חלקי הגוף יחד. אולם ישוב כל גוף לחזור ולהתפשט ולהתגדל. כשיחזרו ליתן הגוף במקום קר. דמדאין שם חמימות ישוב האויר לבוא לתוך חורי הפארען ויתפשט שם. ועי"ז תתגדל החתיכה. ולפ"ז מה שמקובל לנו שיעורין הלממ"ס [סוכה דה"ב]. ויהי' חייב על אכילת כזית. וכל מאכל כביצה יטמא אחרים היינו אף שלפי האמת אין בעצמות הגוף ההוא כזית וכביצה. רק בצירוף האויר שבתוך נקבי הפארען הנ"ל. אפ"ה כך מקובל לנו שיהי' האויר ההוא הטמון שם בטבע מצטרף לכשיעורו ורק אם יש שם חלל הנראה אז ממעך החלל ואח"כ משער [כעוקצין פ"ב מ"ח]. אמנם כשיניחו חתיכה זו שיש בה כשיעור זית או ביצה במקום חם. ועי"ז ידחק החמימות את האויר מתוך נקבי הפארען שבו. ותצטמק החתיכה ותתקטן משיעור גדלה בתחלה. ולא יהי' בה כשיעור הראוי לחיוב ולהטמ' תהי' אז החתיכה מותרת או טהורה. מדאין בה כשיעור ואולם כשיחזרו שוב להניח החתיכה במקום אויר קר שמנשב בימות הגשמים. וע"י שאין שם חמימות שוב ישוב האויר לתוך נקבי הפארען שבחתיכה כבתחלה. ועי"ז תתפשט ותשוב החתיכה להיות גדולה כשיעורה בתחלה. שוב יתחייב האוכלה. ויתטמא הנוגע בה. אע"ג שלא נבלעו בה מים מעולם דהרי גם בתחלה בלי גשמים הי' בו כשיעור. כך כוונת הש"ס שם בלי שום ספק. דאי משום מים שנבלעו בחתיכה הרי קיי"ל דאין היתר מצטרף לאיסור וכדאמרן. וא"כ מזו ראיה שמביא הר"ב משם לכאן דנימא גם הכא שנצרף המשקין להזגין. והאיך נצרפן ולמה נצרפן. והרי המשקה שבתוך הזג לא נקרא עליו לא

שם משקה ולא שם מאכל מעולם. כל זמן שהיה סגור תוך הזגין. ומה"ט נשארין בטהרתן [כרש"י פסחים לג"ב]. ומהיכי תיתי לכשיצאו יצטרפו לכשיעור טומאה. וכי ס"ד שעצם שדבוק בבשר נבלה יצטרף לכשיעור טומאתו. כשאינו יד או שומר [ועיין עוקצין פ"ב מ"ה]. וטפי הו"ל להר"ב להביא אידך ראיה שהביא הר"ש משומר דאיהו גופיה כשנפרש מהאוכל טהור ובעודו מחובר בו טמא ומטמא ומצטרף להשנים שיעורו:

והקשה ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל דל"ל יציאת הטפה. הרי גם בתוך הגרגר נטמא המשקה בהיסט [כפ"ט דכלים מ"ו]. ותירץ דהתם הבלוע מכונס במקום א'. להכי הו"ל כנשאו להדיא. משא"כ הכא הבלוע הוא מפוזר בממשות הפרי. והו"ל כאילו אינו בעולם, עכלה"ט. ויען הננס. כוונת ע"ר הגזצוק"ל היינו. דנהי דבית הסתרים במגע אינו מטמא. עכ"פ במשא מיהו מטמא [כנדה דמב"ב, ורמב"ם פ"א מטומאת מת ה"ח]. אמנם לא זכיתי להבין דברי קדשו בתירוצו. דהא תינח זיתים שהשמן שבתוך הזית אינו בתוכו בעין רק מעורב ומובלע בגוש של הפרי. אבל בענבים מאי איכא למימר. הרי גם בתוך כל ענב המשקה כונס בתוכו כמו הדרבן בתוך המלמד. ולבו"ת ל"מ היה נראה לתרץ דהתם כבר היה הדרבן בחוץ. וכשנבלע בהמלמד לא נתבטל הוייתו. משא"כ הכא אף שבהזגים של הענבים היין מכונס. עכ"פ עדיין לא ראה העולם. ועדיין בעודו שם אינו לא אוכל ולא משקה. כמ"ש לעיל בשם רש"י. להכי לא נטמא במשא. וכמו שלא יטמא אבן או בול עץ שנשא הזב. במשא. וכמו דאמרינן דאשה מעוברת שמת עוברה בתוך מעיה. שהאשה טהורה ולא מחשבא כנשאה מת [כחולין עב"א ורמב"ם סוף הלכות טומאת מת]. אף שיש לחלק התם בעוד העובר במעיה אמרינן עובר הו"ל ירך אמו [חולין נח"א] ולא חשיב כמת. משא"כ הכא. עכ"פ הרי גם הכא מדאינו חשוב לא כמאכל ולא כמשקה היכי ס"ד שיקבל טומאה. ודו"ק:

ואע"ג דהא דר"מ חייש למיעוטא. אינו רק מד"ס להחמיר. אבל מדאורייתא ילפינן מאחרי רבים להטות. ואזלינן בתר רובא בין להקל ובין להחמיר. דאמרינן מיעוט כמאן דליתא דמי. דאפי' כמחצה על מחצה לא דיינינן לי'. וא"כ היכי מטהר הכא ר"מ מדאין בהתינוק דעת לשאול. הרי גם באין בו דעת לשאול לא מקלינן רק בשיש מחצה על מחצה. י"ל הכא איכא למימר סמוך מיעוט דאין מטפחין לחזקת טהרה שבעיסה. והו"ל שפיר נגד הרוב כמחצה על מחצה מדאורייתא. דטהור באין בו דעת לשאול. א"נ הכא רגלים לדבר שטהור נתנו לו. מדירא שיטמא העיסה [תוס' חולין פי"ב]. והרי מה"ט תלינן נמי שטהור נתנו לו. ולא חיישינן שמא אדם טמא נתנו לו דהרי טמאין מצויין יותר מטהורים [כרפי"א דפרה]. וא"כ טימא אותו הטמא את העיסה. אע"כ דהנתינה להתינוק

בעצמה. מעידה שע"י טהור נעשית. שירא שיטמא התינוק את העיסה. א"נ י"ל דלהכי אין חוששין הכא בהבצק שאדם טמא נתנו להתינוק. כדחיישינן ברפי"א דפרה דהתם רק בכלים חיישינן כן מדאית להו טהרה במקוה. משא"כ בבצק:

וא"ת בשושנים נמי נימא רוב תינוקות כשיראו פרחים ירצו ללקטן. ומ"ש תינוק הטהור מעיסה הטהורה שנחוש בהעיסה טפי מבהתינוק. והרי בשניהן יש חזקת טהרה. והרי אדרבה טפי הו"ל להקל בעיסה שאין לה טהרה במקוה מבתינוק שיש לו טהרה במקוה. ותו גם בל"ז תינוק דייש בטומאה שמטפח באשפה וגם נדות מגפפות אותו [כתוספתא דמכילתין פ"ג]. והרי משום הנך ב' טעמים שהתינוק יש לו טהרה במקוה. וגם בל"ז הוא דייש בטומאה. הול"ל דהאדם הגדול חושש טפי שלא תתטמא העיסה. מדחייש שיתטמא התינוק. וי"ל דרבנן ס"ל דכיון דמחזקינן רוב בני אדם כטמאין וכמש"ל. לפיכך דוקא בשושנים דוקא אמרינו דחייש הגדול שלא יתטמא התינוק. ולקט הוא השושנים ונתנן להתינוק. אבל בעיסה האיך נתלה שהגדול נתן הבצק להתינוק. והרי הגדול בעצמו טמא ויטמא העיסה. לפיכך טפי חיישינן ברישא שהתנועע הטומאה אל הטהרה מדניחוש בסיפא שהתנועע הטהרה אל הטומאה. ולפ"ז אם היה בצק על הקבר והתינוק טהור. ונמצא בצק בידו. ג"כ היה התינוק טהור. והא דלא נקט רישא וסיפא בחדא גוונא דהיינו בבצק. ואי"ל דאורחא דמילתא נקט והרי אין דרך בצק להיות מונח על הקבר. ליתא. דהרי מצי למנקט שפיר בבצק שמונח באהל המת. ותינוק עומד אצל הפתח ובצק בידו. וזהו ג"כ דבר המצוי והו"ל לאשמעינן בכה"ג דלא חיישינן שנכנס הקטן ונטמא. אך יש לחלק ולומר דרוב תינוקות מטפחים בעיסה מצוי טפי מרוב תינוקות חוששים ללקוט פרחים לפיכך רק בעיסה תלינן במצוי שהתינוק בעצמו טפח ולקט מהעיסה וטימא. משא"כ בשושנים תלינן במצוי טפי. שהגדול לקטן ונתנן לו. ולפ"ז לא הוה מצי למנקט ברישא בגוונא דסיפא. דהיינו בהיה מונח בצק באהל המת. ותינוק טהור עומד אצל הפתח ובצק בידו. דהרי בכה"ג באמת היה התינוק טמא. דבבצק מדמצוי שיטפח. לא תלינן שגדול נתן לו. ואת"ל עכ"פ הו"ל למנקט בסיפא דומיא דרישא. בתינוק טהור. דהיינו שבצק מונח באהל המת. ותינוק טהור אצל הפתח שהתינוק טמא וכמש"ל. י"ל דרבותא קמ"ל. דלא מיבעיא בתינוק טהור מטמאי לי' רבנן בספיקתו. מדיש לו טהרה במקוה. וגם מדאין האדם מוזהר מלשמרו בטהרה. להכי לא תלינן דמדחשש הגדול שיתטמא. לקח הוא מהעיסה ונתן לו. אלא אפילו בשהעיסה טהורה. שאין לה טהרה במקוה. וגם האדם מוזהר לשמרה בטהרה. מדכתיב את משמרת תרומותי [כבכורות לד"א] אפ"ה מטמאי לה רבנן. ולא תלינן דמדמוזהר הגדול בשמירת הבצק. בוודאי לקח

הוא מהעיסה ונתן להתינוק. ודו"ק. [ואע"ג דהכא לא אפשר דאיירי בעיסת תרומה. דא"כ ל"ל רוב תינוקות מטפחין באשפה. בל"ז ידיו שניות דוכי עדיף מגדול. עכ"פ אפ"ה עדיף עיסה מקטן. דאין לה טהרה במקוה:

פרק ד

כך מבואר כאן ובתוספתא. ונ"ל עוד דלאו דוקא שהחולדה היתה מהלכת. אלא אפילו נולד הספק בשעה שהיתה החולדה עומדת אפ"ה כל פה בע"ח. לא מחשב מקום. וגרע ממונח בכלי דמחשב כיש לו מקום [כנזיר סד"א]. וכן מוכח מסיפא דילן. דקתני או שהיו טהורין עוברין ביניהן. משמע אף שהחולדה והכלב עומדין. והא דאמרינן [שבת קב"א] בזרק לתוך פה כלב בשבת חייב. אלמא דפה כלב מחשב מקום. התם כדקאמר טעמא. דמחשבתו שינוח שם משוי לה מקום [ועיין תוס' שם]. ולפ"ז בהיה אדם אוחז בטומאה ועבר בין הככרות. מחשב כיש לטומאה מקום. דיד אדם חשובה כמקום [כשבת דד"א]. ואע"ג דעכ"פ הספק הוא בככר שאין בדל"ש. ליתא. דהרי מדאדם אוחז הטומאה יש יד אדם באמצע. ובכה"ג לא שנא בשיש ביד האדם הטומאה או הטהרה. לא מחשב אין בו דעת לשאל [כנדה דה"ב]. וכל זה דלא כמ"ש הר"ב כאן:

ולהרמב"ם [פי"ד מאהט"ו ה"ג] אין ספק מגע טומאה צפה טהור רק בשרץ. וזה דלא כגירסתנו דבעי הש"ס [נזיר סד"א] מת בכלי הצף מהו. בתר המת או בתר כלי אזלינן. הרי דגם במת הצף טהור. וכ"כ רש"י שם באר היטב. אע"כ שהרמב"ם גרס בהאבעיא דש"ס. שרץ בכלי הצף מהו. וכן מבואר בדבריו שם בהלכה ד'. ותמהני שרכ"מ לא העיר על דבר זה כלום שהוא שלא כגירסת הש"ס. והמגיה שם בגליון רכ"מ תמה על הרמב"ם דנקט בהלכה ד' שרץ בכלי. דלמה לא נקט מת בכלי וכלישנא דש"ס. ובמח"כ ז"ל לא חלי ולא מרגיש. או שמא שכח תוך כדי דיבור מ"ש הרמב"ם שם [ה"ג] דאין טומאה צפה טהור רק בשרץ. וא"כ היאך היה אפשר דנקט כאן מת. [ועיין לקמן בס"ד בסי' מ"א מ"ש בזה]. וגם במשנתנו ע"כ דלא היה גירסת הרמב"ם נבלה בפה כלב:

ונ"ל דקמ"ל הך בבא סמוך לבבא דלעיל. דאף דהכא הטומאה היה לה מקום בין דנימא שהיה השרץ בבור ובין דנימא שהיה בהדלי הרי היה לה מקום דהרי נח שם. ותו דגם הנוגעים דהיינו הדליים האחרים. היו בעת ספיקת טומאתן בידי אדם שדולה אותן מהבור. וא"כ הו"ל לדונם כיש בו דל"ש בהדליים. אפ"ה טהורים. ומטעם דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. דהיינו מדלי א' לחבירו. מיהו ג' חילוקי דינים יש בהחזקת טומאה. א) ממקום למקום אין מחזיקין טומאה כלל. כגון שלקח מטהרות שהן תוך

כלי א'. ונתן לתוך כלי ב. ונמצא אח"כ טומאה תוך הטהרות שבכלי ב. אין מחזיקין לומר שכבר היה הטומאה תוך הטהרות כשעדיין היו תוך כלי א וא"כ יהיו גם הטהרות שנשארו בהכלי א טמאים. אלא אמרינן דבהכלי הב' נפלה הטומאה והטהרות שבכלי א נשארו בטהרתן. ב) מזמן לזמן מחזיקין טומאה. אף לשרוף את התרומה. וכגון בענין הנ"ל. ונמצא הטומאה בהכלי א אחר שלקחו משם קצת טהרות לתוך כלי ב מחזיקין שכבר היה השרץ תיך כלי א באותו זמן שלקח מתוכו הטהרות לתוך כלי ב. ונמצא שגם הטהרות שתוך כלי ב נטמאו וישרפו. ג) ובמעורב מזמן לזמן עם מקום למקום. וכגון בעובדא הנ"ל שמצא השרץ בכלי א. והרי בכה"ג ראוי לטמא הטהרות שבכלי ב מדהו"ל החזקט"ו שמזמן לזמן. אבל כאן אירע דבר ביני ביני דהיינו שבין זמן לקיחת הטהרות מתוך כלי א לתוך כלי ב ובין זמן מציאת הטומאה בתוך כלי א טלטלו כלי א ממקום למקום ובמקום השני נמצא הטומאה תוך כלי א אז מחזקינן טומאה להטהרות שתוך כלי ב רק לתלות אבל לא לשרוף. [ועיין ראב"ד פי"ז מאהט"ו]. ודוקא בששני מיני החזקט"ו הן בגוף א. אבל אם כשמצא הטומאה בגוף א טלטל רק גוף ב ביני ביני ממקום למקום. אפ"ה כיון שהחזקט"ו שמזמן לזמן הוא בגוף א. והחזקט"ו שממקום למקום. הוא בגוף ב. בכה"ג מחזקט"ו שנמצא בגוף א לטמא גם טהרות שבגוף ב אפילו לשרפן, ודוק:

וא"ת למה לא חשיב תנא נמי. בשוודאי נגע בסתם ידים. דנמי שורפין עליה תרומה [כשבת טו"ב ורמב"ם פ"ח ה"ח מאהט"ו] י"ל התם לא מחשש סט"ו דאורייתא גזרו בידים. רק מדוודאי כל ידים ודאי משמשניות הן ודאי נגעו במקום מטונף. וזה גנאי לתרומה. וא"כ ת"ש. ולימא מסייע ליה לרש"י נגד רבותיו [שבת דיד"א ד"ה עסקניות] וע"ש. והא דלא חשיב הכא נבלת עוף טמא דנמי שורפין תרומה עליה [כפ"א מ"ג]. נ"ל דלא נקט הכא רק אותן שגזרו בהן טומאה מספק. משא"כ עוף טמא רק משום גזירה מטמא [כפ"א כ"ח]:

והר"ב כ' דכל עפר ארץ העממים מספקינן ברקב המת. וסיים דמטמא במגע ובמשא. ותמה עליו הגאון מהו' עקיבא זצוק"ל. הרי רקב אמ"ט במגע [כר"ב פ"ב דאהלות מ"ב ורתוי"ט שם ד"ה מלא]. עכלה"ט. ולפעד"נ מדכתב כן גם הר"ש. חס לנו לומר ששניהן שגו ברואה. אלא י"ל דהרי בל"ז ק' אי מטעם רקב נגעו בה. למה הקילו חכמים בהן טפי מברקב דבהנך אמ"ט רק בגוש כברייתו וגם אין הגוש מטמא באהל. משא"כ ברקב. ותו החמירו בהו טפי מברקב. דסגי בהו בגוש שהוא כפיק של סקאין [כבכורות דכע"ב]. וא"צ מלא חפנים כברקב [כתוספתא פ"ב דאהלות]. נמצא שהגזירות שגזרו בהו סתרו

זא"ז. אע"כ דרקב דנקטו הוא ל"ד. רק משום דסד"א דכיון דביהפ"ר וח"ל. תרווייהו חד טעם אית בהו. מחשש עצם כשעורה [כרמב"ם כאן ובפ"ב דאהלות מ"ג]. להכי הו"א דכמו דמהני בדיקה לביהפ"ר [כפי"ח דאהלות מ"ד] ה"נ להני בגוש ח"ל. כשנטמא בו אדם או שאר דבר. שאם בדקו אח"כ הגוש ולא מצאו בו עצם כשעורה יטהר. קמ"ל דבגוש ח"ל החמירו טפי. וחיישינן שמא נרקב ונשתנה מראית העצם למראה עפר ולהכי לא מהני בדיקה [כתוספתא פי"ח דאהלות]. והחמירו בזה בח"ל טפי מביהפ"ר, משום הרחקה. וכמו שהחמירו באוירא אף דעכו"ם אמ"ט באהל [כיבמות סא"א]. ובהא מתורץ גם קו' רתוי"ט שהקשה הרי ברקב צריך כמה תנאים. אולם מדאותו לשון של הר"ש והר"ב. הוא ממש דברי רש"י [שבת דטו"ב ד"ה על ספקן]. ורק שם ברש"י כתוב בקבר של מת. א"כ כמדומה שגם בלשון הר"ש ור"ב חלופי אותיות יש רקב תחת קבר. וטמא משום תבוסת קבר [כאהלות פי"ז מ"ג]:

ולפי צמצום השגתי. אין דברי קדשם אלו מוטעמים לחכי יפה. דאיך ע"י שהמי רגלים הללו הנמצאים משונים במראיתן ממי רגלי בהמה. מזה נדע שהנמצאין הן מי רגלי אדם. דהרי ידוע דמראית מי רגלי של כל בע"ח משתנה במראיתו בכל יום לפי מעמד הדם תוך עורקיו ביום ההוא. בחימום או בקירור. וגם לפי המאכלים שאכל הבע"ח ביום ההוא. אבל בלא הנך שנויים וסבותיהן אין שום שנוי שבו יתוות מראה מי רגלי אדם ממי רגלי בהמה. ותו גם לישנא דמשנתנו דקאמר שהן כנגד מי רגלי בהמה משמע טפי דעל מעמדם במקום קאי ולא אמראיתן. ול"מ היה נ"ל, דהאי נגד ר"ל מרחוק. וכמו מנגד תראה את הארץ שפי' רש"י מרחוק. ור"ל דדוקא ברוק שמצוי טפי ממי רגלים. לפיכך גזרו בכל רוק הנמצא. אע"ג שאין הוכחה קצת שהוא רוק של ישראל. אבל במי רגלים דלא שכיחי כולה האי לא גזרו רק ביש קצת הוכחה שהן של ישראל. וכגון שנמצאו קצת רחוק ממי רגלי בהמה. ועי"ז מסתבר שהוא מבהמה ומישכה שרק ישראל נפנה לצדדין. לפיכך נמצאו קצת רחוק משתן הבהמה. דאילו כנעני אינו מקפיד אצניעות ומשתין בצד בהמתו [כסנהדרין קד"ב]. והרי אילו של כנעני היה השתן. הרי אינן מטמאין מעיינותיהן אפילו כשהן זבין וודאין. ורק מדרבנן מטמאי' אפילו ודאי אינן זבין. אפ"ה מטמאים כזבין ממש. רק שאין שורפין עליהן את התרומה [כנדה לד"א]:

ולא זכיתי להבין בזה לשון הרמב"ם. שכתב הטעם מפניי שאין בהן דל"ש. כאילו הוא דבר ידוע שהוא כך. וק' הרי בענין דל"ש בתר נוגע ולא בתר מגיע אזלינן [כסוטה כט"א]. ותו אי באבדל"ש. מה אריא הנהו. אפילו מת ונבלה שהן דאורייתא. אם מסופק אם נגע בהן דבר שאין בו דל"ש, טהור. וצ"ע. והא דלא מני תנא הכא מספר ונימא י"ב ספיקות

טיהרו חכמים כמו דנקט מספר במשנה ה' בהטמאים. נ"ל דה"ט משום דאין טהרת כולן שוה. דבספק נזירות ובכורות. י"ל שהדבר נטהר מכל שמץ ספק. והו"ל כאילו לא היה שם ספק כלל. ופטור. ומה"ט באמת הרמב"ם [רפי"ד מאהט"ו] שירד למנין למחשב י"ב ספיקות. הוציא ב' אלו מהכלל. והכניס תחתיהן ב' ספיקות אחרות. ספק עומד ועובר. וספק ב' רשויות. שהתנא לא הזכירם. מדלא חשב רק אותן שבמעמד א' הוטהרו בב"ד במנין שלהן. וכמ"ש רתוי"ט שם וכמ"ש רתוי"ט גם הכא. ונ"ל דמה"ט לא נקט במשנה ה' ספק משקין ליטמא טמא. דנקט לה במ"ז. היינו משום דלא בעי למנקט רק אותן שנגזרו במעמד א':

וא"ת הרי חבית מים שאובין שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה דחיישינן לספק ג' לוגין שאובין שנשארו במקום א'. וכבר תרומה שנפל לשם טמא [כמכות דד"א]. אלמא ספק שאובין טמא. נ"ל דשאני התם דכבר אתחזקו ג"ל שאובין במקום הזה. קודם שנתערבו במי הים. והו"ל כוודאי נפיל דטמא [כמקואות פ"ג מ"ב]:

ובגליון פי' הרא"ש. כתב עוד תי' אחר דמשקין נכלל בכלל רוקין דתנא לעיל. ובמחכ"ר לא קרב זה אל זה. דרוקין היינו לטמא אחרים. משא"כ הכא במשקין היינו שיטמאו הן עצמן. ותו דהא דאמרינן לעיל דספק רוקין טמא. היינו כשנגעו ודאי וכמפורש לעיל [במשנה ה']. אבל מה דאמרינן הכא דספק משקין ליטמא טמא. היינו אפילו ספק שנגעו. ואדרבה מה"ט י"ל דלא כלל להו תנא בהדי הנך דלעיל. משום דהנך דלעיל, כולהו בוודאי נגעו מיירי.

אולם הא דמטהרינן הכא ספק טומאה צפה על פני המים נ"ל דלאו דוקא מים אלא ה"ה צפה באויר. דהרי בפירוש תנן כמה משניות בפרקין דמוכח מתוכן דספק מגע בטומאה נזרקת טהורה. ואף כשהנוגע יש בו דל"ש. ותניא נמי [נזיר סד"א] הנזרקין לעולם טהורין. ואי"להק א"כ למה נקט תנא צפה על פני המים דוקא. י"ל דלרבותא נקט מים. אף דיש גוש ממש תחת הטומאה. והרי לעניין שבת בזרק ונח על המים. מחשב כנח ע"ג מקום [כרמב"ם פי"ד משבת הכ"ג]. ואע"ג דאמרינן [שבת דה"ב] דאגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו. היינו משום דהאגוז צף והולך. והו"ל כזרקה על היבשה ומתגלגלת דפטור [כשבת דקע"א]. וה"נ בזרק אגוז לתוך ד' אמות ונתגלגלה חוץ לד' אמות דפטור. כיון שלא זרקה לאותו מקום שנחה שם אח"כ [ודו"ק]. וכ"כ בחבילה בידו ורץ. לא מחשב הלוכו כהנחה. אלא כמתגלגל ופטור [כשבת קנג"ב]. דלא קיי"ל כבן עזאי דס"ל מהלך כעומד דמי [שבת צא"ב]. אבל בהי' אפשר שתהיה האגוז נח על המים ודאי בזרקה לשם חייב. דמים מחשבו מקום לענין שבת. תדע דהרי בזרק מים ע"ג מים מחשב שפיר הנחה.

כמבואר בש"ס [שבת דה"ב]. אלמא דפני המים מחשבו שפיר מקום הנחה. ונ"ל עוד דזה כוונת רש"י [שבת דקע"א] שכתב בהסוגיא דזרק ונח על המים דמיירי בזרק מים ע"ג מים. וכוונת רבינו משום דרק בזרק מים אמרינן בשבת [דה"ב] דמחשב כנח. אבל שאר דבר הרי כשיזרקהו למים יהיה צף והולך להכי אין כאן הנחה. ועל כרחך מ"ש הרמב"ם [פי"ד משבת הכ"ג] דבזרק ונח על המים דחייב. וכמש"ל. נמי רק בכה"ג מיירי. ובהא יתורץ מה דקשיא בסוגיא דנזיר [דסד"א] דמבעיא לן בטומאה בכלי והכלי צף על המים אי מחשבא כיש לטומאה מקום. דהרי הטומאה נחה בהכלי. או דילמא דמדהכלי צף. הו"ל כאין לטומאה מקום. וקאמר תו. ואת"ל בתר כלי אזלינן. ופי' רש"י ותוס' התם דר"ל דמדנחה הטומאה תוך הכלי הו"ל כיש לה מקום. וק"ל לפי מ"ש הרא"ש [פ"ח דב"מ הי"א. ופ"י דב"מ ה"ב] בשם הגאונים. דכל את"ל פשטותא היא. וקיי"ל הכי. וגם הרמב"ם ס"ל כהגאונים בהא [כרמ"מ פי"ח משבת הכ"ו. ופ"ח מנירושין ה"ז וח"]. והגם שיש לכאורה להקשות על זה. דהרי אמרינן בש"ס [עירובין צ"ג סע"א] ומסקינן והלכתא בעינן לקולא. והרי הא דלא כאת"ל דקאמר מקמי הכי וע"ש. י"ל דהך כללא דגאונים לא נמסר לן רק היכא דלא קאמר הש"ס איפכא. וכן הדין גם בשאר כלל שמסרו לנו רבותינו. וא"כ לפי כלל זה. דכל את"ל פשטותא הוא. גם באיבעיא דנזיר בטומאה בכלי צף. קיי"ל כפי פי' רש"י ותוס' הנ"ל דכמונח דמי. וק' לפ"ז מה קבעי הש"ס [שבת דה"ב] באגוז בכלי וכלי צף מהו. מי הוה כנח או לא. ומסיק בתיקו. ואמאי. והרי כבר נפשטה איבעיא זו בנזיר. ואע"ג דאשכחן כמה אבעיות בש"ס דסלקא בחד דוכתא בתיקו. ונפשטו במקום אחר [כתוס' ע"ז סח"א ד"ה תיקו]. הכא א"א לומר כן. דהרי גם הרמב"ם [פי"ג משבת ה"ד] פסק באגוז בכלי דפטור. וע"כ דה"ט דמדלא אפשטא איבעייא הו"ל ספיקא וא"א לחייבו קרבן בשוגג וכ"ש במזיד. ואמאי והרי נפשטה אבעייא זו באת"ל דנקט בנזיר. ואת"ל דהרמב"ם לא ס"ל כרש"י ותוס' שפירשו דהך את"ל בתר כלי אזלינן דקאמר בש"ס נזיר היינו בתר השרץ שמונח בהכלי. אלא דהרמב"ם ס"ל דהך את"ל בתר כלי אזלינן. ר"ל בתר הכלי שצף על המים. ולאו כמונח דמי. ולפיכך שפיר פסק הרמב"ם [פי"ג משבת ה"ד] באגוז בכלי דפטור לענין שבת. דלאו משום ספק פטר לי'. אלא מדוודאי לאו כמונח דמי. והיינו משום דכך פשט הש"ס כן באת"ל בסוגיא דנזיר. ליתא. דהרי הרמב"ם גופיה [פי"ד מאה"ט ה"ד] פסק באבעייא דנזיר דכמונח דמי. והיינו ע"כ כמ"ש רכ"מ דס"ל דמ"ש הש"ס שם את"ל בתר כלי אזלינן בתר השרץ שנח בהכלי. וכפי' רש"י ותוס' כמש"ל. וס"ל להרמב"ם בכל את"ל דפשטותא היא. וא"כ ק' הרמב"ם דידיה אדידיה. דלמה פסק בהל' שבת דפטור באגוז בכלי. ודוחק לומר דאע"ג דלענין טומאה מחשב הנחה. אפ"ה

לענין שבת דבעינן מלאכה חשובה. מספקינן אי מחשב מלאכה. וכדמחלקינן בכה"ג בין שבת למעשר שם מה"ט [כביצה יג"ב]. ליתא דרק בגוף הפעולה איכא לחלק כה"נ. וכגון בהעמיד ערימה. אמרינן שפיר. דרק לענין מעשר מחשב מלאכה. ולא לגבי שבת. אבל הכא כיון דהנחה חשיבא לענין שבת וטומאה. מהכ"ת נחלק בינייהו באופן ההנחה. ותו אדרבה הרי בכל דוכתא מקלינן בטומאה טפי מבשאר איסורים דאמרינן אפושי טומאה לא מפשינן [כביצה דז"א] והיכי נימא הכא איפכא. אע"כ דהאבעייא בשבת היינו משום דהכלי צף והולך. והו"ל כמתגלגל דלא מחשב הנחה לענין שבת. ולהכי קבעי אי בתר כלי אזלינן והא נח בתוכה. או בתר מיא אזלינן. והא נד על גבייהו. משא"כ לענין אבעייא דנזיר דהוא לענין טומאה. בהא ליכא למימר דמשום שהכלי שהטומאה מונחת בתוכה מינד נייד. ולא מחשב טומאה שבתוכה כמונחת. ליתא, דהרי אפילו כשהטומאה גופה מינד נייד. מחשב כיש לטומאה מקום. וכדמוכח בהיו מנקרין בה על הארץ [במ"ג]. להכי מפשט פשיט לי' בסוגיא דנזיר בטומאה המונחת בכלי שצפה במים. דבין אי בתר כלי אזלינן או בתר מים אזלינן מחשבא כיש לטומאה מקום ולהכי בתר כלי אולינן דחזינן שהטומאה נחה בתוכה. ונהדר לקמייתא דכל זה בשהכלי צף ומתנדנד והולך. משא"כ בשזרק בשבת ונח על המים באמת חייב כמש"ל. דמים מחשב כמקום. וסד"א דגם לענין טומאה כן. ואע"ג דהכא הטומאה צפה והונך. הרי בטומאה אפילו מתנדנדת במקום מחשב כיש לה מקום. וכדמוכח בהיו מנקרין בה [במ"ג]. להכי קמ"ל דאפ"ה לענין טומאה שאני. דבשבת מחייב משום דבה הנחה בעינן. והא נח. משא"כ בטומאה התורה אמרה על הארץ. ומיא לאו כארץ דמי וכ"ש בזרקה באויר. דאפילו לענין שבת לא מחשב כמקום. דהרי קיי"ל קלוטה לאו כמונח דמי [כרמב"ם פי"ג משבת הט"ז]. א"כ כ"ש לענין טומאה. דאויר ודאי לאו כארץ דמי. וכל ספק נגיעה שאירע בטומאה שבאויר טהור. ואחר הדברים והאמת האלה תמוהים לי דברי רבעתו"ס [נזיר דסג"ב] שמסתפקין אם ממעטינן גם צפה באויר מכח קרא דשרץ השורץ על הארץ. ולפי קט קוצר השגתי לא ידענא מה מקום יש להסתפק בכך. והרי אם מים שיש בהן ממש ודבוקין בארץ. ואפ"ה לאו כארעא סמיכתא דמיא. מכ"ש אויר דק מן הדקה. והרי גם בדיני שבת חזינן דמים עמוקים י"ט מחשבו כרמלית. אבל אויר למעלה מי"ט מחשב מקום פטור. אלמא דאויר גרע טפי וטפי ממים. ותו אי נימא דאויר עדיף ממים. א"כ במה נפרנס כמה משניות דקאמרו בפירוש דספק בטומאה הנזרקת טהור. אמנם י"ל דרבעתוס' מסתפקו רק דלמא נזרק לא ילפינן ליה מהשרץ השורץ על הארץ. ואפ"ה טהור מטעמא דנקט הרמב"ם [פט"ו מאהט"ו ה"ו] משום דכל הטומאות כשעת מציאתן.

וכפי הנראה הוכורח הרמב"ם לומר כן. דהרי הוא עצמו כתב לעיל מינה [די"ד מאה"ו ה"ג] דאין טומאה צפה על המים טהור רק בשרץ. ולהכי כי היכי דלא תיקשי מכמה משניות בפרקין דאמרינן בפירוש דגם במפתחות וגם בכזית ממת כשנולד בהן ספק מגע בשעה שלא נחו על הארץ. ספקן טהור. להכי הרמב"ם לחלק יצא. דדוקא בשצפה באויר. דהיינו בטומאה נזרקת. אמרי' בכל הטומאות ספיקן טהור. משום דכל הטומאות כשעת מציאתן אבל מה דקאמר תנא צפה על פני המים. היינו דוקא מים. ודוקא שרץ. דרק בשרץ צף על המים טהור ספק טומאה. ולא בשאר טומאות צפים על המים. והנה הרמב"ם סמך א"ע בדבריו האלו על תוספתא דפרקין. דמפרש הא דתנינן לקמן [מ"ז] ספק שרצים טהור. היינו בזרק שרץ. ומדמפרש עלה במתני' דלקמן [מי"ב] דלהכי ספק שרצים טהור משום דכל הטומאות כשעת מציאתן. ש"מ דשרצים דנקט תנא לאו דוקא. אלא ה"ה שאר אהט"ו. בכולם טומאה נזרקת טהור משום דכל הטומאות כשעת מציאתן [ועמ"ש בס"ד לקמן בפרקין סי' נ"ד]: אלא לפ"ז לא יהי' לשון התנא מדוקדק דלקמן [מ"ז] נקט ספק טומאה צפה על המים. והדר נקט ספק שרצים דהיינו שרץ הנזרק והרי לשטת הרמב"ם הנ"ל איפכא הו"ל למנקט. דצפה על המים רק בשרץ מטהרינו. ובנזרק מטהרינן בכל הטומאות. ובל"ז לא זכיתי להבין טעם זה שכ' הרמב"ם דלהכי טומאה הנזרקת טהור. משום שמצא השתא הטומאה רחוק מהטהרה. וכל הטומאות כשעת מציאתן וק' א"כ כל ספק נמי. ול"ל בזרק את הטומאה. אפילו בהיה הטומאה בידו. וספק אם באותה שעה נגעה הטומאה בטהרה. נמי הו"ל לטהרן מה"ט. מדמצא השתא הטומאה רחוקה מהטהרה וכל הטומאות כשעת מציאתן וא"כ ספק טומאה ברה"י היכי משכח"ל דטמאה. ואם גם נדחוק ונאמר דמ"ש הרמב"ם הואיל ומצא שאינו נוגע וכו'. ר"ל משום דברגע הזריקה לא הי' אפשר לידע אם נוגע בהטהרה. עכ"פ ק' אם זה טעם מספיק לטהר ספק טומאה נזרקת משום דכל ספק נגיעה שנולד בשעת זריקה א"א לעמוד עליו א"כ ה"ה בספק נגיעה שנולד בשעה שהטומאה צפה על פני המים נמי נטהר מה"ט דמשום דהטומאה צפה ועוברת א"א לעמוד על נגיעתו באותה שעה. דמה לי בצפה על המים או באויר. הרי בשניהן אין יכולין להשגיח יפה על רגע נגיעתו וא"כ ל"ל קרא דשרץ השורץ על הארץ לטהר צפה על המים. ותו הרי הרמב"ם בעצמו כתב [פי"ד מאהט"ו ה"ג] דאין ספק טומאה צפה על פני המים טהור רק בשרץ ואי משום דאין יכולין לעמוד על שעת נגיעתו. גם בשאר טומאה צפה נטהר מה"ט. ותו ק' דאני כחרש ולא אשמע להבין טעם זה יפה. דלהכי טומאה נזרקת טהור משום דכל הטומאות כשעת מציאתן. דלפי קט שכלי זה הטעם שייך רק בדבר שבתואר הטומאה בעצמו. וכגון שנגע באחד בלילה

ולמחר מצאו מת [לקמן פ"ה מ"ז]. או במצא מחט חלודה [פ"ג מ"ה]. בהני ודאי מסתבר דחזקה דהשתא אלימא טפי לומר שבשעת נגיעה הוי כדהשתא. עד שעה שנדע ודאי שהיה איפכא. אבל הכא נגיעה היא דבר התלוי במקרה. וכי ס"ד לומר דמדהשתא מצינו שלא נגעה הטהרה בהטומאה. נימא דלא נגעה בה מעולם. אתמהה. ותו ק' להרמב"ם שכתב דרק בצפה על המים מטהרינן מהך קרא דהשרץ השורץ על הארץ. וק' וכי מים מפורש בקרא. הרי רק מדנקט קרא על הארץ. דייקינן דמים לאו ארץ נינהו. א"כ כ"ש דהו"ל למעוטי צף באויר דוודאי לאו ארץ ניהו. ותו ק' הרמב"ם דידיה אדידיה. דהרי כ' [בפי"ד מאהט"ו ה"ה] שהביא שם דברי התוספתא דמכילתין [פ"ה]. דכשם שהתירו טומאה צפה. כך טיהרו טהרה צפה. כיצד. עריבה שהיא טמאה טמא מת. וככר תרומה כרוך בנייר נתון בתוכה. וירדו לתוכה גשמים ונתמלאה. ונפשט הנייר. והרי הככר צף בתוכה ספק נגע בהעריבה או לא, ספיקו טהור. וק' הרי הרמב"ם בכבודו ובעצמו כתב לעיל מינה [ה"ג] דאין ספק טומאה צפה טהור רק בשרץ בלבד. ודוחק לומר דמ"ש רבינו שרץ היינו שרץ וכל דדמי לה. דהיינו רק כל דבר שהוא אהט"ו. והיינו לאפוקי מת שהוא אבי אבות הטומאה. ליתא, דהרי אלא שרץ בלבד קאמר. ותו מנ"ל לחלק בין מת לשרץ. אם לא שנאמר משום דרק בשרץ גלי קרא. דכתיב השרץ השורץ על הארץ דוקא. א"כ גם שאר אהט"ו לא נילף מינה. דאימא שרץ דוקא מיעטי' קרא. וצ"ע. וגם שם [פי"ד מאהט"ו ה"ד] שכ' הרמב"ם שרץ בכלי והכלי צף וכו'. יש תמיהא קיימת על המגיה בגליון דפוס יעסניץ שכתב וז"ל ולא ידעתי למה שינה רבינו לשון הש"ס דקאמר מת בכלי וכו'. ובמוח"כ האיך לא חלי ולא מרגיש המגיה הזה שא"א שיאמר הרמב"ם כן. דהרי כבר כתב לעיל שם [ה"ג] דאין טומאה צפה טהור רק בשרץ. ועל כרחך שבגירסת הרמב"ם היה כתוב בהאבעייא שרץ בכלי וכפי הנראה גם לרכ"מ היה הגרסא כך. מדלא העיר שם על הרמב"ם מידי. אמנם הא דנקט בתוספתא הנ"ל עריבה טמא מת ה"ה דהוה מצי למנקט עריבה שנטמא בשרץ אלא לרבותא נקט שנטמא בטמא מת. שאז העריבה היא אהט"ו. ולי"א היא אבי אבות. אפ"ה כל טומאה צפה טהור [ועי' ביבקש דעת סי' ח']. ואילה"ק להתוספתא דהאיך אפשר שיהיה הככר טהור. הרי נטמא מהמים שבעריבה שנטמאו מהעריב'. דהרי כשנפתח הנייר. שטפו המים על הככר. י"ל דלא לחנם נקט התוספתא שירדו גשמים לתוך העריבה. ולא ששפך מים לתוכה אלא משום דגשמים שירדו לתוכה. מדלא ירדו לרצון אינן שאובין [כמקואות פ"ב מ"ז] ומה"ט הו"ל כמחוברין שאמק"ט [כמכשירין פ"ד מ"ב] ולפיכך לא נטמאו מי הגשמים שבהעריבה:

וא"ת ק' דיוקא דרישא וסיפא אהדדי דמרישא משמע דדוקא בנולד הספק כשהוא עולה דמסתבר שנטמא טמא. הא בשאין מסתבר שנטמא. אף שאין מסתבר נמי לטהרה. טהור. וכגון שאירע הספק בשכבר היה עומד במים. ונפל לשם אז שרץ. דלא התקרב ולא התרחק האדם ממעמדו. טהור. ובסיפא משמע איפכא דדוקא כשאירע הספק בשעת ירידתו דמסתבר לטהרה טהור. הא בלא מסתבר לטומאה ולטהרה טמא. י"ל דבכל כה"ג דסתרי דיוקא דרישא וסיפא אהדדי אמרי' דדיוקא דרישא דינו כמפורש בסיפא. ודיוקא דסיפא לאו דוקא. וכדאשכחן נמי כה"ג בכלים הנמצאים בדרך ירידה למקוה טמאים. ובדרך עליי' טהורים [שקלים פ"ח מ"ב]. וכשנמצאו במקום דאיכא לומר שמא כך או כך נפלו. אמרי' (פסחים י"ט ב') דטהורים דרישא דוקא וסיפא לאו דוקא והיינו דוגמת נעשה דקאמר הש"ס (קידושין דה"ב וביצה כ"ד ב) דנעשה דיוק דרישא כמפורש בסיפא: ויאמר האזוב העזוב. הן אמת דפשטא דלישנא דמתני' משמע טפי כפי' קמא ותו דאל"כ מה קמ"ל. וכתב עוד ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל דאשכחן כה"ג דאע"נ שוודאי נעשה המעשה. הו"ל כידיעה בלי ראיי'. דדייניין ליה כספק כדאמרינן [סנהדרין ד"פ] שנים שיצא חץ מביניהן אפילו אבא חלפתא החסיד ביניהן. אפ"ה גם אידך פטור. ורק בממון דאיתא בחזרה. דייניין לאומדנא כה"ג כוודאי. כשטוען התובע ברי וכגון בעלתה לו נשיכה בגבו [ח"מ ס"צ]. אבל לא בטוען שמא. וכגמל האוחר בין הגמלים (ח"מ סי' ת"ח) ע"כ תוכן ד"ק. אולם אני בו"ת בעניי אבוא במקלי ותרמילי. בפרוזבוטי חכלילי. דק"ל היכי משכח"ל כה"ג בטומאה דנידון ידיעה בלי ראיה כספק. ומ"ש טומאה צפה משאר ספיקות שכולן בחדא מחתא מחתינהו. דבכולן פשיטא אפילו באותן שהן ספק דרבנן כל שיודע ודאי שנעשה א"נ שלא ראה המעשה לא מחשב ספק כלל. ולא עוד אלא אפילו אינו ודאי שנעשה. רק מסתבר טפי לטומאה מלטהרה לא מחשב ספק כלל דהרי סט"ו בר"ה הלכתא גמירי לה (כתוס' סוטה כ"ח ב) או דילפינן לה בק"ו מפסח הבא בטומ' [כרמב"ם רפט"ז מאהט"ו]. ואפ"ה כשמסתבר לטומאה טפי מלטהרה מטמאינן גם בר"ה. כדמוכח מכמה משניות שנזכרו לקמן [פ"ה]. וא"כ ע"כ צ"ל דרק כדיני נפשות אמרינן דידיעה בלי ראייה הו"ל כספק מדכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וכמעשה דשמעון בן שטח [מכות דה"ב] שמצא ההרוג מפרפר. והדם מטפטף מהסייף שביד הרוצח. ואפ"ה מדלא היו ב' עדיי ראייה פטור. אבל בשאר איסורים ובדיני טומאות. כל דמסתבר כך הו"ל כוודאי. דהרי אפילו באיסור דאורייתא תולין במצוי בין להקל בין להחמיר [כי"ד סי' ל"ב ס"ו. וקכ"ח ס"ב]. מכ"ש בטהרות דמחמרינן בהו בכל דוכתא טפי מבאיסורים. דהרי כל ספק ספיקא באיסור דאורייתא שרי. ובס"ס בטומאה לכה"פ

תולין [כנדה לג"ב]. והא דאמרינן (ביצה דז"א) אפושי טומאה בדרבנן לא מפשינן. היינו רק דמה"ט לא גזרו רבנן טומאה בדבר הטהור מדאורייתא [ועיין רש"י שם]. אבל לענין לחוש לספק איסור שעיקרו דאורייתא. ודאי דחיישינן בטומאה טפי מבאיסורים. וכן מוכח מלקמן (פ"ו מ"ד). וכך כ' רבעתו"ס (ב"ק דקע"ב ד"ה אומר). ועיין בית שמואל באה"ע (ס"ו סקל"ד) דהיכא דמסתבר ילפינן להו מהדדי. וכך נוטין דברי רבעתו"ס (חולין דסד"א ד"ה שריקמ'). אלא שרבעתו"ס (בכורות דז"ב ד"ה דג טהור) נראה שמסתפקין בזה. ועיין עוד ברטו"ז (י"ד שצ"ז סק"ב ד"ה ראשונה). אלא ודאי רק במסופק אם נטמא מטהר ר' יוסי בטומאה צפה. וכפי' הרמב"ם הנ"ל. ולא כשוודאי נטמא אף שלא ראה שנטמא. ואת"ל א"כ מה קמ"ל ר' יוסי. הרי אפילו כשהמקום צר מאד. מידי ספיקא לא נפקא. והוא ספק שקול. וכבר שמעינן כן מדברי הת"ק. נ"ל דמחלק ר' יהודה בין דרך עליי' לירידה. דבירידה דמסתבר שנגע בה, טמא. אהא מהדר ר' יוסי וקאמר דאפילו אין שם רק מלוא אדם וטומאה. וירד לשם דאז מסתבר דבתנועה קטנה כשהתחיל לירד להמים נגע הטומאה בהאדם אפ"ה כל שאפשר שלא נגע בו טהור. דנראה לו סברת ר' יהודה חלושה שע"י ירידתו להמים תתקרב אליו הטומאה עד שנדינהו כשאר ספק המצוי ודוק:

וא"ת עכ"פ גם לטומאת עצמן. הרי המשקין הנוגעין אין בהן דעת לשאול. ובכה"ג גם ברה"י טהור. י"ל דעכ"פ כיון דהאדם הפושט רגלו יש בו דעת לשאל. הו"ל כספק טומאה הבאה בידי אדם דדינו כיש בו דל"ש. בין שהטומאה בין שהטהרה ביד האדם (כתוס' נדה דה"ב ד"ה ספק):

ואי"ל כהר"ש. דלעולם שזרק גרסינן. ומיירי שמסופק אם נגע לאחר שנח. דא"כ עכ"פ ק' זרקה ל"ל למתני. ואת"ל דקמ"ל דאפילו בזרקה אפ"ה במסופק אם נגע בשעה שנח טמא. ליתא. דא"כ מאי איריא דקמ"ל הא במשקין. בכל מילי נמי. ובריש פרקין במפתחות וככר הו"ל לאשמעינן כן:

ויש לדקדק טובא. למה אצטריך תנא לשאל כיצד. והרי הדבר מפורש כבר באר היטב דקאמר דטומאת משקין ליטמא טמא ולטמא אחרים טהור. ותו אם כבר הביא דוגמא אחת דפשט טמא רגלו וכו'. אטו תנא כי רוכלא לחשב וליזל עוד דוגמות אחרות. וכי ממשיל משלים הוא מהדוגמא כשמסופק אם נטמאו המשקין מככר טמא. ואסתגר בקמייתא. ותו אם כבר רוצה להרבות משלים. עכ"פ למה נקט ברישא בפשט ככר טמא לבין משקין טהורים ולא כמו בסיפא דהיינו בפשט מקל ובראשו משקין טמאים לבין משקין טהורים. והרמב"ם בפירושו כאן ניער ממקום קדשו לתרץ א' מג' דקדוקים

הנ"ל. וז"ל ונקט המשל מאיש טמא וככר טמא. להודיענו שאין הפרש בין יש או אין בו דל"ש. דבכל גוונא ספק ליטמא טמא. וכן העתיק רתוי"ט בשמו ולא העיר דבריו אלה מידי. והנה מלבד שבזה לא נתיישבו עדיין ב' הדקדוקים האחרים שזכרנו. תמוה ג"כ מאד על דברי רבינו אלו. דהאיך יעלה על הדעת לומר דנקט תנא איש טמא מדיש בו דל"ש. וככר טמא מדאין בו דל"ש. והרי לימוד ערוך הוא בידינו. דבכל דעת לישאל בתר נוגע ולא בתר מגיע אזלינן [כסוטה כט"א]. וא"כ ל"ל לאשמעינן הכא כן. ולמה אצטריך רק הכא במשקין ליטמא לאשמעינן דאף באין בו דל"ש במגיע. אפ"ה טמא. הרי בכל דוכתא הדק כך דאין שום נ"מ בין יש או אין בו דל"ש במגיע. ותו הרי רתוי"ט. אחר שהעתיק דברי הרמב"ם הנ"ל. כתב' שמדברי אלה מוכח. שגרס בככר וזרקה. וכוונתו, דאי גרסינן ופשטה. הרי הו"ל כספק טומאה הבאה בידי אדם דהו"ל כיש בו דר"ש (כפסחים דכע"א). וזה קשה לאזנינו ביותר דעל הראשונים אנו מצטערים דנימא דאצטריך תנא לאשמעינן בספק משקין ליטמא. דאין חילוק בין יש או אין בו דל"ש במגיע. אלא דרתוי"ט מגלגל עלינו ג"כ לומר דבא להשמיענו נמי דאף שלא בא המגיע בידי אדם אפ"ה טמא. אולם ראו נא כי אורו עיני בתהלות ד' ידבר פי כי חנני אלדים להבין המשנה הקדושה בלי שום גמגום. והיינו לבתר מ"ש רש"י (פסחים טז"א) דלהכי ספק משקין ליטמא טמא משום דלקבלו משקין טומאה. הוא מדאורייתא. א"כ כשיש ספק אם נטמאו. הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא. משא"כ הא שמשקין יטמאו דברים אחרים הוא מדרבנן דמדאורייתא משקין טמאים אינן מטמאין שום דבר. ולפיכך במסופק אם טימאו המשקים שום דבר הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. א"כ לא הוה סגי ליה לתנא במה דתני בספק משקין ליטמא טמא. דהרי אשכחנא נמי דספק משקין ליטמא טהור. וכגון במסופק אם נגעו משקין טמאין במשקין טהורים. דהו"ל נמי ספק משקין והכי שואל התנא שפיר כיצד. ונקט הנך תרתי. איש טמא וככר טמא בלא זו אף זו. דל"מ איש שאפשר שיהיה אב (וה"ה כלי) וככר שאינו אלא תולדה. ונקט תרווייהו לדיוקא דדוקא ביש ספק אם נגעו הנך הטמאים במשקין דהו"ל ספיקא דאורייתא. טימאו המשקין. דאדם טמא פשיטא דמטמא אוכלין ומשקין מדאורייתא. ואוכלין טמאין. נהי דאין מטמאין אוכליין מדאורייתא. עכ"פ מטמאיין משקין מדאורייתא [כפסחים יד"א. ורש"י שם ד"ה ומקרא. ורמב"ם רפ"ז מאהט"ו]. הא במסופק אם נגעו משקין טמאים במשקין טהורים וכגון גוונא דסיפא דזרק מקל שבראשו משקין טמאין לבין משקין טהורים. גם ליטמא במשקין היה טהור. מדהו"ל ספיקא דרבנן ובסיפא נקט שזרק מקל ובראשו משקין טמאין לבין הככרות. שאין המטמא ונטמא שוין דהמטמא הוא משקין

והנטמא הוא אוכל. דאי בשזה וזה משקין. דהו"ל שניהן שוין. הרי גם באוכל בשניהן שוין טהור. מדהו"ל ספיקא דרבנן. מדלא מצינו טומאה עושה לכיוצא בה טמא (כפסחים דיח"א). אלא אפילו כשהנטמא הוא אוכל. דהרי בכה"ג דהיינו באוכל טמא למשקה הוא טומאה דאורייתא אפ"ה במשקין טמאין אף באין הנטמא שוה להמטמא. טהור מדאורייתא. ולהכי ספיקו לקולא:

ותמה הר"ש כיון דהכא בכל הספרים גרסינן וזרקו. א"כ מה אריא משקין דמטמאין אחרים רק מדרבנן. אפילו שרץ דמטמא מדאורייתא. אם זרקו. ומסופק אם נגע בהככר, טהור (וכלעיל מ"א וב'). ותי' דמיירי במסופק אם נטמא הככר אחר שנח המקל. אע"ג דבשעת זריקתו היה ספק נגיעתה טהור אפילו בשרץ אפ"ה כשנולד הספק מגע בשעה שנח. הרי באותה שעה יש להטומאה מקום. ולהכי אילו היה ספק כזה השרץ היה טמא ושפיר אצטריך לאשמעינן דבמשקין כה"ג טהור. ואת"ל א"כ מה חדית לן ר' יוחנן (פסחים יט"ב ונדה דה"ב) דקאמר דטומאה הבאה ע"י אדם מחשבה כיש בדל"ש. הרי מתני' היא וכדאמרן. דאי מחשבה כאין בדל"ש הרי גם כשאירע הספק כשכבר הונחה ע"ג קרקע. גם בשרץ הו"ל לטהרה. י"ל דממשנתינו אין ראיה דמצינן לאוקמה בשאירע הספק מגע לאחר שנח. אבל הככר הנוגע היה ביד אדם בשעת הספק וסד"א דרק בכה"ג אילו היה הספק בשרץ היה טמא. אבל בשלא היה הככר ביד אדם בשעת הספק אף שנתהוה הספק ע"י אדם הזורק. סד"א דמחשב כאין בדל"ש. משום דבשעת הספק לא נגע האדם בשניהן. להכי קמ"ל ר' יוחנן דאפילו במונחע"ג קרקע. עכ"פ כיון שבא לשם ע"י כח אדם. מחשב כיש בדל"ש. כך הם דברי רבינו הר"ש ורק בהוספה מועטת (ועתוס' נדה דה"ב). אמנם לעני בדעת כמוני דחיקא לי מילתא טובא לאוקמא למשנתנו שאירע הספק בשעה שנח הטומאה. ובמשנה א' דפרקין נוקמה שאירע הספק בשעת זריקה והרי בב' המשניות הלשון שוה שזרקה בין הככרות. ותו גם הסברא בעצמה לפענ"ד רחוקה. דנימא דכשאירע הספק מגע בשעה שזרקה לא הו"ל כיש בדל"ש. וכשאירע הספק אחר שנח. הו"ל שוב כיש בדל"ש מדבא למקום זה ע"י כח אדם. אתמהה. הרי הופסק הדבר מהאדם ע"י הזריקה שדננוה כאינה ביד אדם. והא דאמר ר' יוחנן אפילו מונחת ע"ג קרקע. היינו כרש"י (פסחים דכע"א) שהטהרה מונחת ע"ג קרקע והטומאה ביד אדם. אבל בששניהן מונחין ע"ג קרקע. ורק הטומאה באה לכאן ע"י כח אדם. מאן שמעת לן שתהי' עי"ז כיש בדל"ש. תדע דוכי ס"ד דשאבדל"ש שטיהרה תורה. אינה רק בנפלה הטהרה מעצמה לשם. או שהונחה שם ע"י בע"ח זולת אדם בעל שכל. דאל"כ טומאה שאבדל"ש דטהור היכי משכח"ל. ותו יש לדקדק ל"ל דנקט שזרק מקל ובראשו

משקין טמאין. ולמה לא נקט כפשוטו. שזרק או שפך משקין טמאין. ומסופק אם הגיע מהן טפה להככרות בשעה שנח. אולם תהלתך אלדי ידבר פי. כי אתה תאיר נרי. כי חנני אלדים ויתן לי גם את זה הפטדה היקרה להבין משנה הקדושה. ואמריה כי נעמו. מדבעי רמי ב"ח (נזיר סד"א) מת בכלי וכלי צף ע"פ המים. ומסופק במגע הטומאה מהו. בתר מת אזלינן והא צף. או בתר כלי אזלינן. והרי הטומאה נחה בגווה. ואת"ל בתר כלי אזלינן. והא טומאה נחה בגווה וכו' עכלה"ג. ופסק הרמב"ם (פ"ד מאהט"ו ה"ד) כהך את"ל. כדרכו לומר דאת"ל פשיטותא היא. וא"כ דינו כיש לטומאה מקום. וכבר ידענו ג"כ דטומאה צפה במים או נזרקת באויר שניהן טהורים. דתרווייהו ילפינן מהשורץ על הארץ. וכש"ס התם. וידענו ג"כ דמת דנקט רמי ב"ח לאו דוקא. אלא ה"ה שרץ או שאר טומאה שמונח בכלי צף. וכך כתב בפירוש בשטה מקובצת למסכת נזיר. והרמב"ם [פי"ד מאהט"ו ה"ד] כתב בפירוש שרץ בכלי צף. וא"כ נחזי אנן. אם היה שרץ במזלג וזרקו. ומסופק אם נגע השרץ בשעה שזרקו בככרות טהורות. הרי לפי את"ל דרמב"ח. הו"ל לדון השרץ כנח. דהרי יש לו מקום ע"ג הכלי. והיו הככרות הטהורות טמאים דדא ודא אחת היא עם האבעייא דרמב"ח ואע"ג דהככרות אבדל"ש עכ"פ כיון דהספק נגיעה נעשה ע"י אדם הזורק. ובשעת זריקה הוה נח והו"ל כספק טומאה הבאה ע"י אדם. ולפיכך שפיר נקט תנא גבי בראשה משקין. זרק מקל. תרווייהו לרבותא אע"ג דבכה"ג בשרץ היה טמא. אפ"ה במשקין טהור. דאע"ג דהמשקין היו להן מקום ע"ג המקל ומחשבו כנחין. אפ"ה מדעכ"פ טומאת משקין לטמא אוכלין או משקין הוא מדרבנן. ספק דרבנן לקולא. ואת"ל אם כך כוונת משנתנו א"כ מה בעי רמב"ח בטומאה בכלי צף. והרי משנתנו הוא ממש כך. שהמשקין טמאין על המקל והמקל צף באויר דדוקא במשקין שטומאתן לאחרים דרבנן טהור. הא בשרץ טמא משום דכיש לו מקום דמי. י"ל דאין הכי נמי. אלא דלא חש להאריך בפשיטותיה דאח"ל בתר כלי אזלינן. דכך מבואר במשנתינו. א"נ משום דממשנתינו אין עוד ראיה. מדאיכא למדחי ולפרש משנתינו כפי' הר"ש. דמייריי שהספק נולד לבתר דנח. א"נ מדהי' אפשר לפלוגי דדוקא ע"ג מקל שאין לו תוך מחשב כיש להטומאה מקום. אבל ביש תוך לכלי סד"א דמדחשיב לא הו"ל כמונח על הארץ. אבל לבתר דפשיט באת"ל דגם כשמונח תוך הכלי הו"ל כמונח על הארץ. א"כ מכ"ש כשמונח על מקל שאין לו תוך דכארעא סמיכתא דמי:

כך לשון הר"ש והר"ב וכך הוא לשון הגמרא (פסחים טו"ב). ולכאורה מלת אחרים סתמא משמע דס"ל לר' יוסי דמשקין מדאורייתא בין לאוכלין ובין למשקין. והא דנקט במתני' לאוכלין טמאין לאו דוקא. דה"ה למשקין. אלא נקט אוכלין מדבעי למנקט בכיצד עיסה

שהוא אוכלין. וגם בל"ז משקין בכלל אוכלין [כשבועות כב"ב]. וכן מפורש בתוספתא דמכילתין [פ"ה] דמייתי ר' יוסי כמה מיני כיצד על דבריו. ובכמה מהן אמר בפירוש לאוכלין ולמשקין טמאין ולכלים טהורים וכן העתיק הר"ש לשון התוספתא. ולפענ"ד גם מלשון ר' יוסי במשנתנו לכאורה מוכח כן דאי נימא דאוכלין דקאמר ר' יוסי דוקא. אבל משקין למשקין לא מטמאי מדאורייתא. א"כ למה שבקה ר' יוסי בסיפא והכי הול"ל למשקין ולכלים טהורים. אע"כ דאוכלין ברישא לאו דוקא. אלא ה"ה למשקין טמאין. ואע"ג דבכל דוכתי דסתרי אהדדי דיוקי דרישא ושיכא אמרינן דנעשה דיוקא דרישא כמפורש בסיפא [כמ"ש לעיל סי' ל"ט]. דשאני הכא דבמלת אוכלין נכלל משקין וכמש"ל. אמנם כל זה תמוה מאד דבהדיא אמרינן [פסחים י"ח א' וע"ב] דס"ל דמה דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. דהיינו יטמא אחרים. והאי אחרים היינו אוכלין. דאי משקין הרי לא מצינו טומאה עושה כי"ב טמא. ופי' רש"י [שם ע"ב]. דהיינו אוכלין לאוכלין ומשקין למשקין. עכל"ש. הרי דר' יוסי ס"ל דאין משקין מטמאין משקין. ואת"ל א"כ למה קאמר ר' יוסי למשקין ולכלים טהורים. י"ל דמשקין א"צ לאשמעינן. דממילא ידעינן כן. מדאין טומאה עושה כי"ב טמא. וכן משמע מרש"י [פסחים יח"א]. וא"כ לפי האמור ק' התוספתא לש"ס ערוך הנ"ל. [ועיין רש"י פסחים יח"א ד"ה והכא]. ואפשר דה"ק התם. יכול למשקין אמרת לא כך הי'. ר"ל אם תפרש האי יטמא דקרא. דהיינו רק למשקין ולא לאוכלין. א"כ לא כך הי' יטמא דהכא כיטמא דרישא דכתיב גבי אוכלין טמאין דאין מטמאין כיוצא בהן. וא"כ אי נימא דיטמא דכתיב גבי משקין טמאין היינו למשקין ולא לאוכלין ולא יהיו דומיא ליטמא דכתיב גבי אוכלין. א"כ לא הו"ל לקרא לכתוב סתמא כלישנא דכתיב גבי אוכלין. אע"כ דלהכי כתיב סתמא גבי משקין. מדמטמא לאוכלין ולמשקין. ועכ"פ דוחק הוא לפרש כן דהרי הש"ס מסיים (פסחים יח א) טמא דרישא לטמא משקין ויטמא דסיפא לטמא אוכלין. וע"כ צ"ל כרבינו הרא"ש [חולין פ"ב ס"ו] דכל תוספתא שלא הובא בש"ס לאו דסמכא היא. וכ"ש בענינינו דאשכחן בש"ס הנ"ל להיפך מהתוספתא:

והנה קול עלה נדף. אגב דאתא לידן דינא דנן נבאר כיד ד' הטובה עלינו כל הסתעפות פרשת דרכים בדינים הללו שיש בספק טומאה ברה"י או בר"ה. ונקרא להנהו כלל בשם בית הספק. ובו ט"ו נתיבות. א) ספק טומאה ברה"י טמא. דגמרינן מסוטה דכל ספק שיש בו דל"ש בנוגע טמא כשאירע ברה"י [נדה דג"א וסוטה כ"ח א' וב' ודכט"א]. ב) ספק טומאה בר"ה טהור אפילו יש בדל"ש בנוגע ומגיע. וגם זה ילפינן מסוטה. מדסוטה טמאה מספק לבעלה רק בנסתרה ברה"י. הא בר"ה אין כאן סתירה. כמו כן כל סט"ו

שנולד בר"ה טהור (ע"ז לז"ב). ויש להקשות ל"ל למילף סט"ו ברה"י דטמא וסט"ו בר"ה דטהור מסוטה. הרי אמרינן בש"ס (חולין דט"ב) דסט"ו בר"ה טהור הלממ"ס הוא. וכיון שכן יש נמי הלממ"ס דברה"י טמא וכדאמרינן כה"ג (במ"ק דד"א) דכיון דיש הלכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקנה אסורה וקראי ל"ל. ודוחק לומר דאי משום הלכתא. הו"א דברה"י תלויה. קמ"ל סוטה דברה"י טמא לגמרי. דעכ"פ ק' איפכא דכיון דאיכא למילף מסוטה. הלממ"ס ל"ל כלל. הרי בין בר"ה ובין ברה"י שפיר איכא למילף מסוטה. (ועיין תוס' סוטה כח"ב ד"ה מכאן). ונ"ל דאי לאו הלכתא לא הוה גמרינן סט"ו ברה"י דטמא מסוטה. די"ל שאני סוטה דרגלים לדבר שהרי נסתרה אחר הקנוי (כסוטה דב"ב). להכי צריך הלממ"ס דלא נחלק בכך. ועדיין י"ל כיון דקיי"ל בכל דוכתא דון מינה ואוקי באתרה (כרתוי"ט זבחים פ"ז מ"ב ד"ה עשאה). א"כ ה"נ נימא דילמא רק בסוטה מחלקינן בין רה"י לר"ה מדמסתבר לחלק כן. אבל בסט"ו מה לי ברה"י או בר"ה אי מטמאינן סט"ו ברה"י ה"ה בר"ה. להכי צריך הלממ"ס דלגמרי נילף מסוטה. ודוק. ובירושלמי פ"ק דסוטה (דב"ב) אמרי' דסט"ו בר"ה טהור ילפי' לה מק"ו מפסח. דהרי צבור עושין הפסח בטומאה א"כ אם טומאה ודאית הותר בצבור ק"ו לסט"ו ברה"י. והרמב"ם (פט"ו מאהט"ו) הביא ק"ו זה. ול"מ הי' נ"ל דאין זה ק"ו גמור. מדאיכא למפרך מה לפסח שכן מצוה ויש בו נמי כרת. וכדפרכינן כה"ג ביבמות [דה"ב]. ותו הרי פסח חמור בכמה פנים מסט"ו שבר"ה. דבפסח לא מקלינן רק ביש בעזרה לכה"פ נ' בנ"א [כפסחים ס"דב] ושיהיו רובן דהיינו כ"ו מהן טמאים. ורק בטומאת מת [כפסחים צה"ב]. ובסט"ו בר"ה מקלינן בכל מיני טומאה שבעולם. ומקלינן נמי בשנולד הספק במעמד ג' בנ"א ואפילו אין הספק רק בא' מהג'. ואפילו כל הג' הן נשים או קטנים שיש בהן דל"ש. וק' אמאי מקלינן בסט"ו בר"ה טפי מבפסח ונימא דיו דהרי דיו דאו' [כב"ק ספ"ב]. ותו הרי בפסח לא מקלינן רק בדאיכא תרתי. שיהיו שם בנ"א רבי' ויהיו בר"ה דהרי עזרה ר"ה היא (כפסחים יט"ב) משא"כ בספק טומאה מטהרינן בין שאירע הספק ברשות הרבים לאדם יחיד. ובין שאירע לג' בנ"א ברה"י וזה הוה כדוגמא דסוטה. דבין שנתיחדו שניהן בר"ה או שנתיחדו שלשה ברה"י טהורה. אע"כ דגם לירושלמי עיקר הילפותא הוא מסוטה ורק נקט האי ק"ו לגלויי מלתאי בעלמא. מדסד"א דוקא דומיא דסוטה דכבר נשואה לבעלה. מותרת לבעלה לקיימה וה"נ בכל סט"ו שאירע בר"ה דוקא בדיעבד שכבר נגע הדבר שנתהווה בו הספק טומאה בטהרות טהור. אבל לכתחילה אסור ליגע בטהרות. להכי קאמר הק"ו אם וודאי טומאה מותר לכתחילה להתעסק בקודש מכ"ש דספק טומאה מותר לכתחילה. ובתוספתא (ספ"י דמכילתין) הביא עוד טעם דלהכי סט"ו בר"ה

טהור וברה"י טמאה. מדאפשר לשאל ליחיד וא"א לשאל לרבי'. ונ"ל דר"ל משום דהא דמטמאינן סט"ו ברה"י היינו רק בתרתי לריעותא שיהי' ברה"י ושהי' שם בשעה שנולד הספק רק אדם א' ומדאפשר לשאל האדם הא' אם נטמא אם לאו והוא לא ידע. הו"ל ככל סט"ו שיש בדל"ש דטמאה מספק. אבל כשאירע לאדם א' ספק טומאה בר"ה אי אפשר לשאל כך לכל בני ר"ה אם יודעין שנטמא זה. דמיי יודע מי מצוי לילך שם. ולפיכך הו"ל כסט"ו שאין בדל"ש דטהור. אבל עדיין יש לשאל לטעם זה של התוספתא. דהא תינח לסט"ו שאירע בר"ה ממש. דא"א לשאל לכל בני ר"ה. אבל הרי גם בשאירע הספק טומאה לא' מג' בנ"א שהיו ברה"י שנמי מטהרינן (כנזיר נז"א) והרי בכה"ג שפיר אפשר לשאל לאותן הג' שהיו שם אם נטמא זה או לא. ודוחק לומר דהך תנא דתוספתא דאיהו ניהו רשב"ג באמת ס"ל דאין סט"ו בר"ה טהור רק בשאירע הספק בר"ה ממש. אלא נ"ל דגם תוספתא ס"ל דעיקר ילפיתא דסט"ו בין ברה"י ובין בר"ה מסוטה ילפינן לה וכדאמרן. רק מדאיכא למימר דלמא כיון דעיקר ילפותא דסט"ו בר"ה טהור. רק מסוטה ילפינן לה. דרק בב' טמא ולא בג'. אבל מנ"ל להחמיר גם באירע ספק טומאה באדם א'. ותו מנ"ל להקל בקטן שאבדל"ש ושנצטרך שיהיה גם בזה דמי לסוטה. והרי בל"ז לא דמי לסוטה לענין שיצטרך שיהיו בנ"א השייכים ליחיד (וכלקמן סי' ז') דלמא ה"נ בין שיש אי שאין בו דל"ש. כיון שהספק נולד באדם א' או ב' מחמרינן. להכי נקט ואתא הך טעמא מדאפשר לשאלו וא"כ גם באדם א' גדול מחמרינן מה"ט. וגם באין בדל"ש מקלינן מה"ט. ובל"ז ע"כ צ"ל דגם התוספתא אילפותא דמסוטה סמיך. דאל"כ ק' דמנ"ל לתוספתא לחלק בין יש או אין בו דל"ש אלא ע"כ דמסוטה גמר לה (וכסוטה כ"ט א) וא"כ כיון שכן. דלהך טעמא דיש או אין בדל"ש לסט"ו ברה"י ובר"ה. הרי מסוטה לחוד מצינן למילף שפיר טומאת רה"י וטהרת ר"ה אע"כ משום דאי מסוטה לחוד הוה אפשר לחלק כלעיל להכי אצטריך נמי להך טעמא. ג) רה"י היינו כל מקום שאין רבי' מצויין שם. ואפילו אין שם מחיצות סביב ואפילו שייך המקום ההיא לרבי' (ועי' לקמן פ"ו מ"ז) לפיכך אם אירע שם ספק טומאה לאדם שיש בי דל"ש אם נטמא אם לאו. ולא הי' שם בשעת לידת הספק רק אדם א' או ב'. שאירע הספק בא' אי בשניהן. זהו ספק טומאה שברה"י שספקו טמא. ד) ר"ה יש בי ב' מינים. (א) כל מקום שהוא מעבר לרבים. כגון שוקי' ורחובות סרטיא ופלטיא ואפילו מוקף מחיצות ומקורה (כלקמן פ"י מ"ח וט' ושבת דז"א) ואפילו שייך המקום ההוא רק ליחיד אבל רשות לרבים לכנוס ולצאת שם בלי לשאול רשות מבעה"ב תחלה [ככרם סוף מכילתין]. ואפילו לא היה שם בשעת הולדת הספק רק אדם זה שנולד בו הספק אם נטמא. הו"ל ספק טומאה שבר"ה וטהור.

(ב) מין ר"ה השני היינו שהמקום שאירע שם הספק היה באמת רה"י גמור. כגון חדר שבבית ששייך לאדם א'. אבל היה שם בשעת לידת הספק ג' בני אדם. בין שהספק בכל הג' או שהספק הוא רק בא' מהן ואפילו באין הב' יודעין כלל אם נולד ספק טומאה לאדם השלישי אפ"ה הו"ל סט"ו שבר"ה וטהור. מיהו בית ששייך לג' בני אדם נל"פ דלא מקרי מה"ט ר"ה רק בששייך באמת לכל מי שירצה. ה) אמנם במין ר"ה הב' שזכרנו היינו שבמקום שאירע שם הספק היו ג' בני אדם שם בשעת הולדת הספק. לרמב"ם [פ"ט מנזירות הט"ז]. כל שהיו שם ג' בני דעת. ואפילו עומדים רחוקים זמ"ז. ואין להם עסק זה עם זה ואפ"ה מיקרי סט"ו שבר"ה וטהור. כיון שכל הג' היו בהרשות שאירע שם הספק. אבל להראב"ד שם. לא מקרי כה"ג סט"ו שבר"ה רק כשכל הג' במעמד א'. ורלח"מ שם כתב דלהראב"ד לא סגי כשכל הג' במעמד א'. רק צריך ג"כ שיהיה הספק בין ב' או בין כל הג' מהן אם נטמא זה או זה או כולן טמאים או טהורים. וכך נוטין באמת דברי הראב"ד שם. ורמל"מ (רפט"ו מאהט"ו) כתב שזהו הפלוגתא ריש פרק ב' נזירים דרש"י ס"ל כרמב"ם ותוס' שם ס"ל כהראב"ד. ו) אולם אם בין הג' בני אדם יש א' מהן הטמא. והספק הוא אם נטמאו בו זה או זה. או שניהן הן או לאו. אין האדם הטמא מתחשב תוך הג' שיהא נידון כסט"ו בר"ה. דהאדם הטמא הוא כהשרץ אשר מסופקים אם נטמאו בו השניים האחרים. וכן הוכיח הרמב"ן בחידושיו בפ"ק דנדה (דה"ב) דמתרצינן דמיירי שחברותיה נושאות את הנדה במטה. והרי ק' על זה א"כ הו"ל ג' דמחשב כר"ה ולמה נטמאין. אע"כ דהאשה המטמא' אינה נחשבת. מדהיא כהשרץ. שהספק הוא אם נטמאו בה השתים הנושאות אותה. וזה התירוץ קלסי' הרשב"א בחידושיו שם. ז) ויש שרצו לתרץ הקו' הנ"ל דג' נשים לא מקרו רבים ואפילו ק' נשים כחד חשיבי. ורצו ליתן טעם בזה דכיון דמסוטה גמרינן להכי לא מיקרי ר"ה רק באין בהן חשש יחוד. והא תינח באנשים רבים. משא"כ בנשים הרי אפילו עם ק' נשים אסור להתיחד (קידושין פ"ד מי"ב). ולהכי מחשבו כולן כרה"י. ולא הבנתי דאי ביחוד תליא מילתא. למה תלינן במספר בנ"א הרי בספק טומאה באדם א' ודאי ליכא יחיד. וגם בב' בנ"א אפשר שאין בהם איסור יחוד. כגון האיש עם אשתו והאם עם בנה והאב עם בתו וכ"כ ב' אנשים או ילד עם ילדה שיש בשניהן דל"ש ואין יודעין טעם ביאה. דוודאי בכל הני לא שייך איסור יחוד [ועיין אה"ע סי' כ"ב] וא"כ נחשבינהו ר"ה אפילו בב' מהן. ומנ"ל דבעינן תרתי. שיהיו ג' וגם שלא יהיו ראויין ליחוד. ועוד יש חומרא לדידהו דאשה אחת עם אנשים הרבה או איש אחד עם נשים הרבה. דבתרווייהו איכא איסור יחוד. להך סברא אין בהם דין ר"ה בסט"ו. וא"כ למה קאמרי דאפילו ק' נשים כחד חשיבי הרי אפילו

בשיש ג' אנשים או רבים מהן כשגם אשה א' ביניהן דשייך בהן איסור יחוד [כאה"ע שם] ולא נחשבה ר"ה. אע"כ דאף דגמרינן מסוטה. היינו רק לענין מספר הנפשות. ולא לענין תואר הנפשות. דבכל כה"ג אפילו מאן דס"ל (חולין דק"כ ע"ב) דון מינה ומינה הכא אמרינן דון מינה ואוקי באתרה מדלא מסתבר לחלק גבי טומאה בין זכר לנקבה ובין גדול לקטן. ורבינו הרמב"ן ז"ל בחידושיו לנדה. היו דברי י"א אלו כל כך קלים בעיניו. עד שלא רצה להטריח א"ע להשיב על דבריהם. אלא הגה ברוחו הקשה שלא אמרו כלום. ח) ועוד נ"ל טפי דלבתר דאסקינן דכל ג' אף ששייך בהן איסור יחוד אפ"ה מחשבו ר"ה. ואפילו אינן בני עדות כלל לאיסורא ולממונא. כגון ג' ילדים שיש בהן דעת לישאל (ומסתפקינא באירע סט"ו ברה"י באדם שיש בדל"ש והיה בב' הנותרים א' או ב' אין בדל"ש אי מחשב ר"ה. ולפי השקפה ראשונה נראה מדאין דעת בכולן אינן בכלל בני אדם). ועכ"פ א"צ שיהיו דוקא ג' בני ברית. אלא אפילו כל הג' או ב' מהן כנענים נקרא רה"י ההוא ר"ה. וכדאשכחן בכל מידי דצריך מחשבה. כגון עובד דומיא דעבד (פרה פ"כ מ"ג וד'). וכן כי יותן דומיא דכי יתן שבהכשר (ריש מכשירין). וכן מחשבה שצריך לשווי' כלי לקבל טומאה (כלים ספכ"ה). וכן מחשבה לשווייי' אוכל שיקט"ו (עוקצין פ"ג. ועמ"ש בס"ד בבועז). בכולן אין חילוק בין ישראל לכנעני. וראיה לדברינו דהרי בכל הנך לא מצינו שנתמעטו רק חרש שוטה וקטן. מדאינן בני דעת כלל. אבל כנעני שהוא בר דעת מחשבתו הוה מחשבה. ורק לענין טומאה שבגופו או שיוצא מגופו אמרינן אתם קרויין אדם וכו' (כיבמות סא"א). ושבו לכם עם החמור. עם הדומה לחמור (ב"ק דמט"א). אבל לענין מילי אחרניתא. כבני דעת חשיבי. וכ"כ מצינו לענין נט"י דצריך כח גברא גם כנעני חשיב גברא (ועמ"ש בס"ד ספ"א דידים). ופשוט דכ"ש לענין ר"ה דחשיבי שיהיה כל רה"י שמצויין שם חשיב ר"ה על ידן. וכ"כ כל סט"ו שבא ע"י כנעני גדול מחשב כיש בדל"ש אף דלא מהימנינן ליה. ט) כל סט"ו דאורייתא שברה"י דינו כוודאי טמא. ושורפין עליה את התרומה. ואפילו יש שם חזקת טהרה (כתוס' ריש נדה). אבל בס"ס אפילו ברה"י תולין (כנדה לג"ב) וכ"כ אין אומרים סט"ו ברה"י טמא. רק כשהספק הוא כבסוטה. דהיינו באדם א' או ב'. אם נטמא כל א' או לא. אבל כשהספק הוא בין ב' גופין אם נטמא זה או זה כיון שא' מהן ודאי טהור לא דמי לסוטה דאו שניהן טהורים או שניהן טמאין. משא"כ הכא. להכי בכה"ג תולין (תוס' נזיר נז"א ד"ה באומר). י) אבל סט"ו שבר"ה טהור. היינו בין שהספק הוא אם נטמא א' מהג' או ב' מהן. או אם כולן טהורים או אם כולן טמאים (כספ"ה דטהרות). ועיין לעיל סי' ג'. ואפילו כשהספק הוא בין ב' בנ"א מהג' אם נטמא זה או זה. שהרי א' מהן ודאי טמא (נזיר נז"א). ובין שהספק

הוא בהנוגע דשמא לא נגע כלל. או שהספק הוא בהמגיע כגון שנגע בשרץ ואינו יודע אם חי או מת. או שנגע בשרץ מת. ואינו יודע אם היה א' מהח' שרצים שנזכרו בפרשת שמיני שרק אלו מטמאין. או שמא צפרדע או שרץ אחר היה. והרי בין כך וכך ודאי נגע (ערפ"ה). אפ"ה כל סט"ו שבר"ה טהור. יא) מיהו אין ספק טומאה בר"ה טהור רק בשיש חזקת טהרה להנטמא (כתוס' סוטה כח"ב ד"ה מכאן). ולזה נוטין דברי הרמב"ם (כרמל"מ סוף הלכות מקואות). וזה דלא כדברי רבעתו"ס (ריש נדה בדיבור ראשון ושני שם) שכתבו דגם בדליכא חזקת טהרה. סט"ו בר"ה טהור). אבל ביש חזקה לטומאה. וכגון היה ודאי טמא אבל מסופק רק אם טבל. או אפילו שוודאי טבל. אבל מסופק אם טבל במ' סאה או בפחות. בכל כה"ג יש חילוק. דבהיה טמא מדאורייתא אף שיש שם כמה ספקות טמא. אבל בהיה טמא מדרבנן אפילו בהיה בטבילתו רק ספק א' טהור. בין שטבל בר"ה או ברה"י (מקואות פ"ב מ"ב). יב) כל היכא דמסתבר טפי לטומאה מלטהרה. טמא אפילו בר"ה (כטהרות פ"ג מ"ח. ורמב"ם פט"ו מאהט"ו ה"ג). ואפילו אין בו דל"ש (כרפ"ז דטהרות). אבל היכא דמסתבר טפי לטהרה מלטמאה. טהור אפילו ברה"י (כטהרות פ"ג מ"ח. ונדה פ"ז מ"ב). זה הכלל דתולין במצוי בין להקל בין להחמיר באיסורים ובטומאות (ועיין ברמג"א תס"ז סקט"ז). וכ"כ ביש רוב לטמא טמא אפילו בר"ה (כטהרות פ"ה מ"ז). וביש רוב לטהרה. טהור אפילו ברה"י (כקדושק דפע"א) ואילה"ק ממ"ד (תוספתא דמכילתין פ"ו. הובא בכתובות דטו"א ט' צפרדעים ושרץ א'. ונגע בא' ברה"י טמא. ט' שרצים וצפרדע א' ונגע בא' בר"ה טהור. י"ל התם מדהו"ל קבוע דכמחצה על מחצה דמי מדניכר כל איסור במקומו הו"ל כט' חניות. יג) מחזקינן טומאה מזמן לזמן אפילו בר"ה ספקו טמא (כטהרות פ"ה מ"ז). וכך כתב הרשב"א (בפרק קמא דנדה) דכל להחזיק טומאה למפרע מזמן לזמן. אף בר"ה טמא. יד) אין מחזיקין טומאה ממקום למקום ואפילו ברה"י ספקו טהור (כטהרות פ"ט מ"ח). מיהו דוקא בלא היתה הטומאה בב' המקימות בכל א'. אבל אם טלטל הכלי שבו הטומאה ממקום למקום ומצא הטומאה במקום הב'. או מזוית לזוית באותה קופה (נדה ד"ד א) מחזקינן בכה"ג הטומאה גם ממקום למקום. לומר שכבר במקום הראשון היה הטומאה בכלי. אבל רק לתלות ולא לשרוף תרומה ע"י ספק זה (כהראב"ד פי"ז מאהט"ו). ונ"ל דה"ט מדהו"ל ספיקא. אי ניזל בתר המקום שבכלי. והרי הטומ' מונחת בתוכו באותו מקום שבתחלה. והו"ל החזקת טומאה באותו מקום מזמן לזמן. או ניזל בתר המקום שהכלי הועמד עליו. והו"ל החזקת טומאה ממקום למקום. וכאבעיי' דבש"ס (נזיר סד"א) ומדהו"ל ספק תולין ולא שורפין. והנ"מ דלרמב"ם ושאר גאונים דעמי' דס"ל דכל את"ל פשיטותיה דאבעיי'

הוא. והרי בסוגיא דנזיר הנ"ל קאמרי' ואת"ל בתר כלי אזלינן והא נח א"כ ה"נ שורפין בכה"ג תרומה על ספק כזה. וגם להראב"ד אי נימא דס"ל דאת"ל לא פשיטותא היא. א"כ בחמץ בכה"ג הו"ל ספק איסור משהו ולקולא [ועי' רמג"א תס"ז סקט"ז]. וגם בל"ז בחמץ כשנמצא החמץ תוך הכלי הב' שנטלו הכרוב שבו מהכלי א' אין לאסור הכרוב שבכלי א' דאף את"ל שנחזיק שהי' החמץ בכלי הב' בשעה שלקחו הכרוב שבו מהכלי א'. אפ"ה לא נאסר הכרוב שעדיין בכלי א' מדלא נגע החמץ שבכלי ב' בהכרוב שבכלי א' רק שעה מועטת בשעת לקיחה. ולראב"ד הנ"ל צ"ל דהך מסוכן שהוציאוהו (לקמן רפ"ו) מיירי שהוציאוהו בלי המטה. טו) אע"ג דכל הטומאות מחזקינן להו למפרע מזמן לזמן כשעת מציאתן אפילו בר"ה או ברה"י (כטהרות פ"ט מ"ט) אפ"ה זהו דוקא במקום מציאתן (כפ"ג דטהרות סי' י"ד) דאל"כ בכל דוכתא שמזדווגין יחד החזקט"ו מזמן לזמן והחזקט"ו ממקום למקום. כגון אדם בריא שטלטלוהו ממקום למקום. ובמקום השני מצאוהו מת. אף שיש להחזקטו"מ מזמן לזמן לומר שכבר בשעה שהיה במקום הראשון היה מת. אפ"ה אין מחזקט"ו ממקום למקום. וכל שנגע בו במקום הראשון טהור. וכן מבואר במשנה כלים פ"ט מ"ג. ועיין ספ"ט דטהרות. ועיין מ"ש בזה בס"ד (אהלות פ"ז בועז סי' ז') וכ"כ כל ספק מגע בטומאה צפה במים או באויר בין בר"ה או ברה"י טהור (טהרות פ"ד מ"א ומ"ז):

ולהרמב"ם (פט"ו מאהט"ו) יהיה כוונת המשנה ג"כ כך דלהכי ספק טומאה הנזרקת טהור. מדכל הטומאות כשעת מציאתן והרי מצאה רחוק מהטהרה. ולכאורה מהתוספתא זו יהיה סיוע להרמב"ם שכתבנו לעיל בשמו דטומאה הנזרקת רק בשרץ טהור מיהו י"ל דאורחא דמילתא נקט. דשרץ מצוי לזרקו (כביצה לו"ב). תדע דגם לר' דוסתאי בהתוספתא שם דאמר דספק שרצים היינו בעשה טהרות במבוי ואח"כ נמצא שם שרץ טהור. ע"כ גם הוא שרץ רק לדוגמא בעלמא נקטה. וה"ה שאר אהט"ו. ועיין מ"ש לעיל סי' מ"א:

ונ"ל דהיקש זה אסמכתא בעלמא הוא. אלא עיקר התירא הוא הואיל ואין למזבח מעוף זה אלא דמה. לפיכך לא הוה חולין בעזרה רק מדרבנן וכדקאמר התם. ולהכי משלה נתנו לה (ועיין מ"ש פ"ק דכריתות סי' ל"א ובס"פ שם מה שכתבנו שם בס"ד):

פרק ה

והא דלא תני נמי כזית מנבלה וכזית משרץ. ונשא א' מהן ולא נגעו. י"ל דמדכבר תנא אעצם מת ונבלה והסיט א' מהן. תו לא צריך למתני הך דדמי:

והא דנקט עצם מנבלה ולא שאר עצם טהור. וכ"כ קשה ברישא דנקט כזית מנבלה ולא כזית בשר טהור. י"ל דבכזית נבלה בעי לאשמעינן רבותא אלבייהו דרבנן. דאע"ג דבכזית נבלה יש בה עכ"פ חזקת טומאת מגע ומשא. אפ"ה ביש בה ספק אהל מטהרי רבנן. ואיידי דנקט ברישא כזית נבלה. נקט בסיפא נמי עצם נבלה:

ואע"ג דכבר תנא כל גווני ספק מגע משא ואהל. הדר נקט נמי בית הפרס וחוץ לארץ. לאשמעינן דאע"ג דטומאתן רק מדרבנן. אפ"ה מחמיר ר"ע. ולא תימא ספק ספיקא הוא. ליתא. דכיון דספק הראשון זה נחשב כוודאי [כפ"ד מ"ה] תו לא מחשב ע"י הספק השני כספק ספיקא. ואע"ג דלעיל [פ"ד מ"ה] בוודאי מגען גם לרבנן טמא בר"ה. התם ודאי נגע בטומאה דרבנן. והא דאמרינן התם בספק מגען לכ"ע טהור בר"ה. י"ל דלר"ע הכא שאני דוודאי נגע בא' מהן. מיהו ב' רוקין יבשים ונגע בא' בר"ה טהור [התם מ"ו]. היינו ודאי דלא כר"ע הכא [במ"ב]:

והא דנקט תו ספק מאהיל בשביל. והרי כבר תנא ספק מאהיל בכזית ממת. י"ל דנקט שביל משום ר' יוסי דמטהר בספיקתו [וכמ"ב]. להכי קמ"ל דאפ"ה לר"ע טמא:

כך כתב הר"ש והרא"ש והר"ב. ורב"א פי' דס"ל לר"ע דדוקא בספק שאירע לרבים. מטהרינן מהלכה למשה מסיני. ולא כשאירע ספק טומאה ליחיד בר"ה. ותמהני מאד על רבותינו דא"כ צא ופרנס סוגיא דפסחים [דף י"ט ע"א וע"ב] דאמרינן במחט טמא מת שנמצא בבשר קודש במקדש. ומסופק אם נגעה המחט באדם ובסכין. טהורין. מדהו"ל בעזרה ספק טומאה בר"ה. ואמר ר"ע עלה זכינו שאין טומאת ידים במקדש [עיין רש"י שם]. וקשה לפי דברי הר"ש הנ"ל למה קאמר דוקא טומאת ידים. הרי מהאי ברייתא מוכח דגם טומאה ממש לא גזרו כה"ג במקדש. דהרי אלו אירע כך חוץ למקדש הוה מטמאינן להר"ש לגברא ולסכין. מדאית להו טהרה במקוה. וגם לרב"א קשה דאפי' נימא דהא דמטמא רב"א אליביה דר"ע באירע טומאה ליחיד בר"ה. היינו רק מד"ס. אפ"ה קשה דל"ל לר"ע לומר אין טומאת ידים במקדש. הול"ל זכינו שאין טומאה שמד"ס במקדש. אמנם אני עני וכואב לא ידענא למה לא תירצו רבותינו כפשוטו. דדוקא בספק נגע או לא נגע מטהרי ר"ע ור' יוסי בר"ה. משום דבכה"ג הו"ל ממש דומיא דסוטה דטהורה כשנסתרה בר"ה. שהספק הוא אם נעשה בה מעשה המטמאה. דהיינו הבעילה. ומה"ט בסוגיא דמחט שזכרנו כ"ע מודו דגם חוץ לעזרה היינו מטהרין לגברא בר"ה. ורק בטומאת ידים היינו מחמירין בה שם. וכמ"ש רש"י שם. ואפ"ה בר"ה טהור. אבל כשוודאי נעשה המעשה. כי הכא שוודאי נגע. רק שמסופק אם בטומאה או בטהרה. מטמאי אף בר"ה. מדאינו דומיא דסוטה. תדע דהרי מוכח כן במשנתנו א' וב'. דלא נקט

רק ב' מיני ספק. דהיינו כשמסופק בהגוף שנגע אם הוא טמא או טהור. או כשהספק הוא באיזה גוף נגע. ומדלא נקט נמי מין ספק הג'. דהיינו שמסופק אם נגע כלל בשום גוף. על כרחך משום דבספק כהך כ"ע מודו דבר"ה טהור. ויש גם טעם יפה לחלק ביניהן משום דכל דבר שמחוסר מעשה. מוקמינן לה אחזקה שלא נעשה. עד שיברר לך שנעשה. וכדאמרינן [בי"ד קי"א] במסופק אם נפל איסור לקדרה. מוקמינן אחזקה דלא נעשה. וכ"כ אשכחן [בח"מ רס"א ס"י] בתנאי שבין מוכר ללוקח. או בין נותן להמקבל מתנה. דאם התנה על מנת שתעשה דבר פלוני. המקבל צריך ראיה שעשה. ואם התנה על מנת שלא תעשה. הנותן צריך להביא ראי' שעשה הלה כדי לבטל המכר והמתנה:

ונ"ל דלדבריו שם צריך לחלק. דדוקא בנגע באדם בר דעת. ואין הנוגע יודע אם טמא או טהור הי' פליגי במשנתנו. אבל בדבר שאינו בר דעת. כ"ע מודו דטהור בספק מגע. וכמ"ש לעיל סי' צ'. דו"ק. וכדברי רבינו מ"ל נ"ל דהרי דוקא ביש כאן ודאי טומאה מד"ס מטמאי רבנן בוודאי מגע [כלעיל פ"ד מ"ה ומ"ו]:

וכתב הר"ש דדוקא בעשה כבר טהרות מטהר ר' יוסי בשביל. ואילה"ק להר"ש. א"כ בכולהו הו"ל נמי לר' יוסי לטהר מה"ט. י"ל דלהר"ש ר' יוסי תרתי בעי. שאי אפשר לזהר ושכבר עשה טהרות. אמנם לפי דעת הר"ש דר' יוסי מטהר בשביל רק בעשה טהרות. א"כ הנך דמטמא ר' יוסי נמי אע"ג שעשה טהרות. דכיון דבשביל מודה לר"ע לחלק בין עשה או לא עשה טהרות. צ"ל דבאחריני מחמיר ר' יוסי טפי מר"ע דאף בשעשה טהרות מחמיר גבייהו. אבל לפענ"ד דהקצת דוחק בלשון. דר"ע דנקט לשון מטמא סתמא. יהיה מיקל טפי מר' יוסי דנקט לשון מטהר. וגם מלקמן סי' י"ח לכאורה מוכח דלא כהר"ש. אלא דר' יופי אפילו בנגיעה מטהר בשעשה כבר טהרות. דאל"כ מה קמ"ל מתני' דהתם. והרי היא היא כמשנה ג'. ואטו כי רוכלא לחשב תנא וליזל. אלא ל"מ נ"ל דבשביל מיקל ר' יוסי טפי מר"ע דאפילו בלא עשה טהרות טהור מדאי אפשר בלי הילוך. ובאינך כר"ע ס"ל לחלק בין עשה או לא עשה טהרות:

ורב"א לשיטתיה דלעיל אזיל. דרק בשיש ספק אם נטמאו רבים. מטהר ר"ע בר"ה. א"כ מפרש הכא לר' יוסי. דדוקא בשביל מטהר. שדרך בני אדם להלוך שם. והו"ל כאירע הספק לרבים. שאפשר שגם להם אירע הספק. משא"כ במגע:

והא דנקט ונאכלו קודם שטבל. ה"ט דאי בנאכלו אח"כ. היה צריך התנא להאריך ולחלק בין שאכלם אדם אחר או שאכלם המהלך בעצמו. דהרי באכלם המהלך אחר שהתטהר וקודם שהלך בשני היו השניות טמאות ממ"נ. מדאכלו אוכלין טמאין. דנטמא גופו [כמשנה סוף זבים]:

והא דנקט שעשה טהרות לאו דוקא. אלא ה"ה בנגע אדם או כלי אחר שהלך בראשון ונתטהר. וחזר ונגע באדם אחר או בכלי אחרת או עשה טהרות. שניהן טמאין מספק. רק נקט ועשה טהרות. מדבעי לאפלוגי בין נאכלו ראשונות או לא. ותו מדבעי לאשמעינן אלו ואלו תלויות. דאינו רשאי לשרפן. והרי זה לא שייך רק במאכלי תרומה. וגם הא דנקט ואם שניהן קיימות. ג"כ לאו דוקא. דה"ה בנאכלו השניות אחר הילוכו בשני. כל שהיו הראשונות קיימות בשעה שעסק בהשניות, שניהן תלויות. מדעכ"פ נשאר הספק בהראשונות באדם שאכלן. הו"ל כשניהן קיימות. ואת"ל א"כ גם בנאכלו הראשונות קודם ההילוך בהשני. עכ"פ כיון שהאדם האוכל הוא כאן. הו"ל לדון כאלו שניהן קיימות. דהרי אם יגע הוא והשניות בתרומה. תטמא ממנו. י"ל כיון שאכלן קודם שהלך זה בהשני. הרי אכלן בחזקת טהרה ואין טומאה חוזרת וניערה עליו כשתגע בו תרומה ובשניות. משא"כ כשאכלן אחר שהלך בשני. כבר אכלן בחזקת תלויות. וכשתגע בו התרומה ובהשניות תהיה טמאה ודאית. ולא עוד אלא אפילו נשרף אחת מהן. אפ"ה הנשארת תלויה כמו שהיתה. דלא דמי לטבעת ע"ז שנתערבה בק' טבעות. ונפל א' מהתערובות לים. דהנשארות מותרות [כזבחים ע"ד א']. שאני התם דמיירי שנפל לים קודם שנודע התערובות משא"כ הכא. ואפילו לרבינו הש"ך [יו"ד סי' ק"י ס"ק מ"ב] שכתב בפירוש דאפילו נפל לים אחר שנודע התערובות אפ"ה הנשארות מותרות [וזה דלא כרבינו מל"מ רפי"ט מאהט"ו]. אפ"ה יש לחלק. דבשלמא התם בטבעות. אפילו כשהן קיימות. מדאורייתא ברובא בטל [כתוס' זבחים הנ"ל ד"ה ונפנה]. והו"ל כליתא איחור כלל. ולפיכך אי אפשר שיבוא בהתערובות לכלל איסור דאורייתא. ולהכי בנפל א' מהתערובות להים. הרי באיסור דרבנן תולין שהאיסור נפל. אבל הכא בעשה טהרות אע"ג דג"כ רק איסור רבנן רבוע עלה. דהרי מדאורייתא מוקמינן לכל חד אחזקתה. וספק טומאה בר"ה טהור. אפילו בנשאלו שניהן כאחת [כתוס' פסחים ד"י ע"א ד"ה בבאו] אפ"ה כל עוד שהיו שניהן קיימות אכתי לא פקע מינייהו טומאה דאורייתא מכל וכל. דהרי כשיגעו שניהן בתרומה א' תהיה התרומה טמאה מדאורייתא. להכי מחמרינן גבה. ואמרינן דכל שהי' הראשון והשני פעם א' יחד בעולם. בין שאח"כ נאכל או נשרף מהן או לא. ואפילו נאכל או נשרף השני והראשון קיים. הרי הנשאר תלוי. רק הא דקאמר תנא דידן אם קיימות הראשונות. ה"ק אם היו הראשונות קיימות בשעה שעשה הטהרות השניות. בין שנאכל וה או וה או לא נאכלו שניהן. אלו ואלו תלויות. מיהו כל זה בשבילין דהו"ל ספק טומאה בר"ה. אבל באירע כה"ג ברה"י. כגון שרץ וצפרדע שאינן ניכרין הי טמא והי טהור. ונגעו טהרות בא' מהן פשיטא דנשרפת. ולא זו בלבד. אלא אפילו

נגעו שוב טהרות בהשני. ושניהן קיימות. אע"ג שא' מהן ודאי טהור. אפילו הכי שניהן נשרפות וכן מוכח מסוגיא דנזיר [דף נ"ז א' ותוס' שם ד"ה באומר]. ועיין ברבינו מל"מ רפי"ט מאהט"ו:

וזה כוונת הרמב"ם שהביא רבינו תוי"ט. לפ"ז בעשה כבר טהרות. לכ"ע בכל גוונא טהור. כי פליגי בלא עשה טהרות. לת"ק בכל גוונא טהור ספק טומאה בר"ה. ולר' יוסי יש חילוק בין ספק הילוך לשאר ספיקות. ולתוס' חדשים הנ"ל גרסינן גם הכא בסיפא הראשונות תלויות. ובזה תירץ נמי מה דהדר תנא ונקט תו הדוגמא בשרץ וצפרדע. דה"ט מדסד"א דבשרץ וצפרדע שבוודאי לא יניחם בר"ה זמן מרובה כדי שלא יכשלו בהם רבים. א"כ ליכא למגזר שיטעו בהן להבא. לטהר בנגיעת זה ולשרוף בנגיעת האחר. לפיכך כיון דשניות נשרפות. יהיו הראשונות נשארות בטהרתן. קמ"ל. דמשום לא פלוג. גם בכה"ג אמרינן דכשישרפו השניות. הראשונות תלויות:

והא דלא נקט ונגע אחד בבגדיו. היינו רק מדבעי למנקט באופן שיטמא גם שלבשו. ואף שבו לא אירע ספק כלל. והרי יש לו ג"כ חזקת טהרה. הא אילו ספק נגע ג"כ בבגדו. לא הי' אדם שלבשו אז טמא. מדלא נעשה עי"ז הבגד אב הטומאה. ועיין לעיל סי' כ"ג. וא"ת עכ"פ גם בכה"ג איך אפשר שיהיה הבגד אב הטומאה. הרי אין אדם מטמא משכב ומושב שאינו שלו [כב"ק סו"ב]. י"ל להתוס' שם זה מדאורייתא. ועכ"פ מדרבנן גם בשאינו שלו מטמאו. וקמ"ל הכא. דאף שהוא ספק דרבנן. אפ"ה צריך רובא. ואפילו להרמב"ם [פכ"ד מכלים ה"ז] דטהור לגמרי. הרי כבר כחב רבינו מל"מ שם. דלהרמב"ם דוקא בגזל משכב או מושב אינו מטמאו. כשלא נגע בו בגופו. אבל בהשתמש במשכב ומושב של אחר. בדבר שאין הבעלים מקפידין בכך מצ"ע וכגון שישב הזב על כסא חבירו. וכדומה. גם להרמב"ם נעשה משכב. א"כ ה"נ כל היושב או הישן בר"ה. יודע מדדחקו שם רבים. בוודאי ידרסו על בגדיו. והו"ל כהתרצה בכך [ועמ"ש בס"ד כלים פ"ג סי' כ"ח]:

אמנם הקשה הר"ש. וקיצר בדבריו. אבל כוונתו להקשות האיך לא פליג הכא ר"מ גם ברישא. דהרי איהו ס"ל סמוך מיעוטא לחזקה. והו"ל פלגא ופלגא. וא"כ גם ברוב טמאים הו"ל לטהר הכא בר"ה. דנימא סמוך מיעוט טהורים לחזקת טהרה של בגד. והו"ל פלגא ופלגא דטהור ברה"ר. והניח בקושיא. ול"מ היה נ"ל מדבלא זה כבר דקדקנו לעיל. למה נקט תנא דרס על בגדיו. ולא נקט נגע בבגדיו. אע"כ דהיינו משום דבנגע כיון דהזב ברה"ר הוא. הו"ל ספק טומאה ברה"ר דטהור [כפ"ו מ"ב]. ולפיכך הכא לר"מ מדאמרינן סמוך. הול"ל גם ברוב טמאים דטהור. דמדאמרינן סמוך. הו"ל גם ברוב טמאים כפלגא ופלגא דטהור בר"ה. אבל להכי נקט דרס על בגדיו. דבכה"ג לא גרע מרוק לח שנפל על

בגד שלבש. דהו"ל ספק טומאה ברה"י. ובכה"ג גם לר"מ טמא [כלעיל פ"ד מ"ו. ועיין רמב"ם פי"ח מאהט"ו ה"ה]. ואתיא נמי שפיר. דהא ברוב טהורים. אף ברה"י. הכא גם לר"מ טהור. דהרי ברוב טהורים. איכא חזקת טהרה דבגד עם הרוב. ובכה"ג לכל הדעות. דכשהחזקה בהדי רובא גם ר"מ מודה דלא חיישינן למיעוטא כלל. א"נ נ"ל כיון דבוודאי אי אפשר לבדוק רק אחר הרוב שהן ודאי זבין. ולא אחר המיעוט שאינן זבין. דלא ראינו אין ראיה [כח"מ ססי' כ"ח]. א"כ בהנך מיעוטי שא"א לבדוק אפשר דאיכא בהו נמי זבין. ולפיכך גרע הך מיעוט משאר מיעוטי. מדהו"ל הכא מיעוטא דמעוטי. דגם ר"מ לא חייש לה לומר גבה סמוך [כע"ז ל"ד ב']. ורבינו תוי"ט כתב על דברי הר"ש הנ"ל וז"ל. ולפמ"ש [לעיל פ"ג מ"ט] בתירוץ אחד של תוס' לא ס"ל לר"מ סמוך אלא מדרבנן להחמיר. עכ"ל הטהור. והקשה על זה הגאון הגדול מהו' עקיבא זצוק"ל וז"ל וקשה הרי בלתי ספק כוונתו לתירוץ השני שם. והרי אדרבה שם כתבו להיפך דרק היכא דליכא רק מיעוט לחוד מחמיר ר"מ מדרבנן. אבל בדאיכא חזקה בהדי מיעוט. חייש למיעוט מן התורה. לכן מטהר. עכ"ל הטהור. ולא הבנתי מה חשב הגאון ז"ל בכוונת דברי תוי"ט אלו. שכתב שבלתי ספק כוונת רבינו תוי"ט לתירוץ השני. אם שהגאון היה סבור שרבינו תוי"ט רצה לתרץ בדבריו קושיית הר"ש. ועל זה כתב הגאון שאדרבה מהתירוץ השני שם מוכח כקושיית הר"ש. שהרי גם התוס' שם כתבו שעכ"פ כשנרצה להקל צריך לומר סמוך. אבל לא ידעתי האיך בדברי רבינו תוי"ט יתורץ קושית הר"ש. והרי גם הוא כתב שצריך לומר סמוך. ואין חילוק בין דבריו לדברי תירוץ שני של התוס'. אלא שלתוס' כשיש חזקה בהדי מיעוט. אז מן התורה עדיף מרוב. ולהכי גם לקולא סמכינן בכה"ג על המיעוט. ולרבינו תוי"ט מדאורייתא מקלינן אפילו בכח מיעוט לחודא. ורק מדרבנן כשנרצה להקל צריך חזקה בהדי מיעוט. וא"כ מה אדרבה שכתב הגאון. הרי בין לדברי התוס' או לדברי רבינו תוי"ט יפה הקשה הר"ש. ותו לא ידעתי מי הגיד לו להגאון ז"ל שכוונת רבינו תוי"ט על התירוץ השני של התוס'. והרי לפי דברי הגאון ז"ל דברי התוס' הם להיפך לגמרי מדברי רבינו תוי"ט והאיך יתכוון בדבריו לדבריהם. והאיך נחשוד בכה"ג למאורן של ישראל דבכל דוכתא דייק וגמר שמעתתא. והכא להוי כעורבא דמייתי נורא לקיניה. אולם לפענ"ד לא לתירוץ השני התכוון רבינו תוי"ט. רק לתירוץ ראשון שם. וכן שפתיו ברור מללו. באמרו ולפי תי' א' וכו'. דא' בכל דוכתי היינו ראשון. ור"ל שהתוס' שם בהתירוץ ראשון כתבו. דהא דנקט חזקה בהדי מיעוט. היינו רק לאשמעינן דאין החזקה עם הרוב וכו'. דקשה לדבריהם. דכיון דמשמע מדבריהם דסמכינן אמיעוט לחודא גם להקל. א"כ למה נקט הש"ס סמוך מיעוט לחזקה. הרי גם בליכא חזקה כלל.

לא עם המיעוט ולא עם הרוב. מקלינן בכח המיעוט לחוד. ותו אי כדבריהם מ"ש דבכמה דוכתי נקט לר"מ סמוך [כחולין דף פ"ו ב' וקדושין דף פ' ע"א ועוד דוכתי טובי]. ובשאר דוכתי הסתפק ר"מ לומר רק מיעוט לחודא [כיבמות דף ס"א ב'. וע"ז ל"ד ב'. ובכורות ד"כ ע"א]. בכולהו הו"ל למנקט סמוך מיעוטא לחזקה לאשמעינן דאינה עם הרוב. אלא ע"כ דלר"מ מדאורייתא בכל דוכתי דמקלינן בכל ספק שוה. מקלינן גם בשיש בצד א' מיעוט ובצד האחר רוב. דמיעוט ורוב כספק שוה דמי. מיהו מדרבנן מצרכינן נגד רובא. שיהיה חזקה בהדי המיעוט. היכא דבעינן לסמוך אמיעוט להקל. ומה"ט בכל דוכתא דמיקל ר"מ בכח המיעוט. ככל הנך סוגיות שזכרנו נקט לשון סמוך. וזהו כוונת תירוץ קמא של תוס'. במ"ש דלהכי נקט חזקה בהדי מיעוט. לאשמעינן שאין החזקה עם הרוב. אין הכוונה דחזקה דנקט עם המיעוט באמת בכדי נקטיה. ורק לאשמעינן שאינה עם הרוב. דהרי אפשר נמי שאין החזקה לא עם הרוב ולא עם המיעוט מקלינן. וסמכתן אמיעוטא נגד רובא. אלא ה"ק. דאע"ג דמדאורייתא סגי להקל גם במיעוט לחוד. אפ"ה מצריך ר"מ בגזירותיו מדרבנן חזקה בהדי מיעוטא כדי לאשמעינן שלא נקל נמי בשיהיה החזקה בהדי הרוב. והיינו דמחוי לן במחוג רבינו תוי"ט ודקדק אחר הר"ש מהך תירוץ קמא שכ' לעיל שהוא העיקר מדלא הזכירו תוס' [נדה דף י"ח ע"ב] רק תירוץ קמא זה. וקשה מיניה להר"ש דנקט דנימא סמוך. ולא סמוך. הרי אפילו במיעוט לחודא. כיון דמדאורייתא טהור. אין שורפין התרומה אפילו ברוב טמאים. עוד הקשה הגאון ז"ל אתוס' [יבמות קי"ט א'] שכתבו וז"ל. ואי לא חייש ר"מ למיעוט מה"ת. אפילו יש חזקה בהדיה. שפיר שייך לומר שיהיה דמאי רק מדרבנן אע"ג דאיכא מיעוט וחזקת טבל. וקשה והאיך אפשר לומר כן. והרי ר"מ ס"ל סמוך בכמה דוכתי. עכ"ל הטהור. ולפענ"ד דכוונת רבותינו בעלי התוס'. דלר"מ מדאורייתא. מיעוט עם חזקה הו"ל כפלגא ופלגא. ורק לרבנן מחשב כרובא. היכא דהוה לחומרא. לפ"ז שפיר משכחת לה דמאי מד"ס. אף דמתנגד מיעוט דאין מעשרין וחזקת טבל. עכ"פ מדהו"ל מדאורייתא כמחצה על מחצה. שפיר הו"ל בדמאי ספיקא. וספק דאורייתא אינו אסור רק מד"ס [כהרמב"ם פט"ו ממשכב ומושב]. וא"כ אין כאן מקום לקושיית הגאון הנ"ל מדלא אשכחן דקאמר ר"מ סמוך לקולא. רק היכא דמקלינן מדאורייתא בספק שוה. כגון בספק טומאה ברה"ר או בספק טומאה ברה"י ואין בו דעת לשאול. וכדומה. ורק מדרבנן אסור כל ספק שוה. ומדאיכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה לקולא. גם מדרבנן שרי. אלא אי קשיא הא קשה להו לרבותינו בעלי התוס'. הא דמקשינן בפ"ק דחולין. היכי אכל פסח. והרי בפסח איכא רק מיעוט בלי חזקה. דהרי פסח בן שנתו. ואין כאן רק מיעוט טרפות נגד רוב

כשרות. ואפ"ה חשבינן לה לר"מ כמחצה על מחצה ואסור [לולא טעם דלא אפשר] וא"כ אם מיעוט נגד רוב הו"ל כפלגא ופלגא מדאורייתא. מיעוט עם חזקה עדיף מרוב. והדרא קושיא לדוכתה דמאי היכי משכחת לה וצ"ע. אמנם לפי שיש פירושים שונים בהא דחייש ר"מ למיעוט. לכן ראיתי מדאתי לידן. לאסף פה כעמיר גורנה כל הדעות בפי' זה. א) דיעה א'. הזכירו רבותינו בעלי התוס' [חולין פ"ו ב'] דר"מ ס"ל דמדאוריי' כל מיעוט לחוד הו"ל כמחצה על מחצה בין לקולא בין לחומרא ורק מדרבנן מחמרינן. דהיכא דנהוי לקולא כגון בתינוק שבעיסה לא חשבינן למיעוט נגד רוב כמחצה על מחצה. עד דאיכא חזקה בהדי מיעוט. והיינו כמו שפירשנו למעלה משום גזירה שמא נחשוב למיעוט נגד רוב כמחצה על מחצה. גם כשיהי' חזקה בהדי רוב. והרי אז לא חיישינן כלל להמיעוט דאפילו לחומרא. מדהו"ל מיעוטא דמיעוטא. מיהו קשה לפ"ז מאי אמרינן [יבמות דף קי"ט ב'] דסמוך מיעוטא לחזקה ולא תנשא ולא תתיבם. דמאי אצטריך לומר סמוך. הרי התם לחומרא. ובמיעוט לחוד סגי דנידונו כפלגא ופלגא שלא תנשא ולא תתיבם. וי"ל דהתם ודאי רק משום סיפא נקט הכי. וכדמסיק סיפא חזקה לשוק ורובא לשוק. ומשום הכי הו"ל מיעוט זכרים כמיעוטא דמיעוטא. דגם ר"מ לא חייש לה. והא דאמרינן [שבת ט"ו ב'] בדמאי הקילו. הרי דהו"ל מדרבנן אף דבדמאי איכא מיעוט שאין מעשרין וחזקת טבל. והול"ל דאסור מדאורייתא. י"ל דמיעוט שאין מעשרין להחזיק על ידו מאדם החוטא על חבירו. אינו מיעוט גמור. ולפיכך מדאורייתא רובא וחזקה רובא עדיף ושרי. ורק מדרבנן מחמרינן. וכפי פי' זה של חששת ר"מ למיעוט. כתבו ג"כ רבותינו בעלי התוס' [נדה י"ח ב' ד"ה מיעוטא וביבמות קי"ט ב' ד"ה סיפא]. ומה שהקשו על זה ביבמות [שם] דא"כ מה מקשה הש"ס [בע"ז ל"ד ב'] אמאי אסר ר"מ גבינות בית אונייקא משום רובא. הרי גם במיעוט לחוד סגי. ומאי קושיא. הרי אי רוב עגלים אינן נשחטין לע"ג. ואיכא נמי בהדי הך רובא להיתירא. חזקת היתר של החלב. והרי נגד רוב וחזקה. הו"ל המיעוט של איסורא רק כמיעוטא דמיעוטא. דגם ר"מ לא חייש לה. והניחו כאן בצ"ע. ול"מ נ"ל דשאני התם דאין הרוב והחזקה בענין אחד. דהרוב הוא בקיבת העגלים. והחזקה בהחלב. משא"כ ברובא לשון וחזקה לשין. שניהן מענין א' הן דהיינו בגוף החמות. ושניהן לשוק מסייעי אהדדי [ועיין בתוס' ע"ג הנ"ל שתירצו באופן אחר]: ב) דיעה ב'. לפי תירוץ ראשון של רבותינו בעלי התוס' [יבמות קי"ט א' ד"ה מחוורתא] לר"מ נמי אמרינן דמדאורייתא לא חיישינן כלל למיעוטא. אפילו בדאיכא חזקה בהדי מיעוט. אלא דלעולם מדאורייתא אזלינן בתר רובא. והא דאמרינן בכל דוכתא ר"מ חייש למיעוטא היינו רק דמדרבנן חייש ר"מ למיעוטא לחומרא בין היכא דאיכא חזקה בהדי

מיעוט. כגון בהלך בעלה וצרתה למדה"י [יבמות קיט"ב] וכדומה. ובין היכא דליכא רק מיעוטא לחוד נגד הרוב. כגון פסח שאינו רק בבן שנה שאין לי חזקה לא להיתר ולא לאיסור. אילו היה אפשר. חשבינן לה מדרבנן כמחצה על מחצה נגד הרוב להחמיר. אמנם קשה לי הרי בתינוק ועיסה [קדושין ד"פ ע"א] ס"ל לר"מ סמוך מיעוט לחזקה גם לקולא. ואי מדאורייתא לר"מ גם במיעוט וחזקה אזלינן בתר רובא. היכי מקלינן התם. הרי גם באין בו דעת לשאול. בשיש רובא לחומרא טמא, וצ"ע. ג) דיעה ג' הוא תירוץ שני של תוס' [יבמות קי"ט שם]. וכן כתב נמי הרא"ש [רפ"ט דיבמות] דר"מ למיעוט לחוד לא חייש כלל מדאורייתא. אפילו לחומרא. ורק מדרבנן חייש למיעוטא לחוד. כדהוה לחומרא. גזרו שנחשבו כנגד רוב כפלגא ופלגא. והיינו דמקשינן בפ"ק דחולין [דף י"א ע"ב] ור"מ היכי אכיל פסחא. אף דליכא גביה רק מיעוט לחודא. אסור עכ"פ מדרבנן היכא דאפשר שלא תעקר המצוה מכל וכל. אבל אם יש מיעוט בהדי חזקה. ס"ל לר"מ דמדאורייתא חשבינן לה כמחצה על מחצה אפילו לקולא. כגון ספק טומאה ברה"ר. או בספק טומאה ברה"י בדבר שאין בו דעת לשאול. דבשניהן בשהספק שוה לכאן ולכאן טהור. וה"ה בשיש רוב לטמא. ומיעוט וחזקה לטהר. מחשב כפלגא ופלגא וטהור. וכ"ש דנחשבינהו כפלגא ופלגא לחומרא כמשנה ראשונה דריש פט"ז דיבמות בהלך בעלה וצרתה למדינת הים. ושמעה שמת בעלה. אסורה ליבם ולשוק לכ"ע. אע"ג דאיכא רוב נשים מתעברות ויולדות. וא"כ ודאי ילדה צרתה במדינת הים. עכ"פ הרי יש חזקה ליבם. דכשהלך משם הבעל. לא היה לי בנים. ואיכא נמי מיעוט שאינן יולדות. והו"ל כמחצה על מחצה ולחומרא. ולרבנן אפילו יש מיעוט בהדי חזקה. לא חשבינן לי' כמחצה על מחצה רק לחומרא. ומדרבנן. וכגון בקנה בהמה חולבת מכנעני [בכורות ד"כ] דיש מיעוט שחולבת אע"ג שלא ילדה עדיין. ויש לכל בהמה נמי חזקת מבכרת. ולפיכך כשתלד אצל ישראל. הרי בנה ספק בכור. וה"ט משום דס"ל לרבנן דגם מיעוט בהדי חזקה לא מחשב רק פלגא ופלגא לחומרא אבל לא לקולא. והא דלא חיישינן במים שאין להם סוף [יבמות ק"כ א']. אע"ג דאיכא חזקת אשת איש ומיעוט הניצלין נגד הרוב. אפ"ה אמרינן דגם לרבנן אם נשאת לא תצא. ואמאי נימא סמוך מיעוטא לחזקה. והו"ל פלגא ופלגא ותאסור. י"ל דמיעוט הניצולין הו"ל מיעוט שאינו מצוי. דאפילו ר"מ לא חייש לה [כע"ג דל"ד ב']. וה"נ אמרינן (גיטין ד"ב ב') לר"מ סתם ספרי דדייני מגמר גמירי. וכן בחולין (דף ג' ב') מצא תרנגולין שחוטין מותרים גם לרבנן. אע"ג שיש חזקת איסור אבר מן החי. ומיעוט שאין מומחין בשחיטה. לא אמרינן דהו"ל כפלגא ופלגא נגד הרוב. ה"ט מדהו"ל מיעוט שאין מומחין מיעוט שאינו מצוי. וגם בדמאי דיש מיעוט שאין מעשרין. וגם חזקת

טבל. אע"ג דהמיעוט הוא מיעוט המצוי. אפ"ה אינו אסור רק מדרבנן ה"ט משום דחזקת ישראל כשרים אלים טפי. ואין מחזיקין ממיעוט החוטאים על השאר. וכמש"ל. מיהו ביש חזקה בהדי רוב. בין לר"מ בין לרבנן. לא חיישינן למיעוטא כלל אפילו מדרבנן. מדהו"ל מיעוטא דמיעוטא. כסיפא דרפט"ו דיבמות בחמות. נמצינו למדין לפי פי' זה שהוא הדרך היותר סולל לפנינו. יש בענין זה ד' חלוקים. א) ר"מ ס"ל דמיעוט לחוד נגד רובא. הו"ל כפלגא ופלגא רק לחומרא. וזה רק מדרבנן. אבל ביש מיעוט בהדי חזקה. הו"ל כפלגא ופלגא אף לקולא. כגון בספק טומאה ברה"ר וכדומה. ולא החמירו רבנן בה. ב) רבנן ס"ל דרק במיעוט עם חזקה. הו"ל רק מדרבנן כפלגא ופלגא. ורק לחומרא ולא לקולא. ג) לכ"ע מיעוט שאינו מצוי. אפי' איכא חזקה בהדיה אפילו לר"מ לא חיישינן למיעוטא. ומקלינן. וכ"כ בדאיכא חזקה בהדי רוב. אע"ג דאיכא מיעוט כנגדן. גם לר"מ לא חיישינן להך מיעוט. ומקלינן (תוס' נדה די"ח ב' ד"ה מיעוטא). ד) לכ"ע בשיש מחצה על מחצה. ויש חזקה בצד אחד. אמרינן סמוך מחצה להך חזקה והו"ל רובא נגד אידך מחצה. ואפילו לקולא (תוס' נדה דיח"ב ד"ה סמוך):

וא"ת נהי דלא דמי הך דהכא לטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ דאמרינן דאע"ג דנתעסק בין טבילה למציאה באותו מין. אפ"ה לא עלתה לו טבילה (כחולין ד"י ע"א). ומ"ש הכא דתלינן דהוה כחזקה דהשתא. די"ל דהתם לא הוה חזקה דמעיקרא כלל. דהרי לא בדק את עצמו קודם טבילה. אבל הכא הרי איכא חזקת טהרה להנוגע מעיקרא. אבל קשה מ"ש הכא ממקוה שנמדד ונמצא חסר. דכל טהרות שנעשו ע"ג למפרע כולן טמאות (כנדה ד"ב ב'). וא"כ ה"נ נהוי הך מת שראוהו חי מבערב. כמקוה שנמדד מקודם ונמצא שלימה. ומה שמצאו השתא מת נהוי כמקוה דהתם שמצאה אח"כ חסרה. ונימא ה"נ דכל טהרות שנגעו בו ביני ביני טמאות. ואע"ג דהכא הי' להנוגעים בו ביני ביני חזקת טהרה. הרי גם התם הי' להטהרות שנעשו ע"י מקוה זו חזקת טהרה. ואפ"ה כולן טמאות מספק. דספק טבילה מוציא מידי חזקת טהרה שלהן. וה"נ נימא דספק מגע מת מוציא להנוגע בו מחזקת טהרה שלו. וי"ל התם אין אנו דנין על הטהרות שנעשו ע"י המקוה. ולא על האדם שטבל בתוך מקוה זו. וכיון דאין ספק טבילתו מוציא מידי ודאי טומאתו. הרי הוא בחזקת טמא. וכל טהרות שיגע בהן טמאין הן. משא"כ הכא אנו דנין על האדם שנגע בזה. והרי הוא היה לו חזקת טהרה מעיקרא. אמנם קשה לי מ"ש הכא מהך דאמרינן בי"ד (סי' פ"א ס"ב) בבהמה שנמצא בה טרפות שאפשר שאירע לה סמוך לשחיטה כגון ניקב קרום של מוח. דחלבה מותרת. א"כ ה"נ נימא דאפילו לא ראוהו חי מבערב. יהיו כל הנוגעין בו טהורים. דהרי אפילו לא ראוהו חי. ודאי חי היה פעם אחת.

ומי גרע חזקת חי זה מחזקת כשרות של בהמה. דלא אתא רק מכח רובא כשרות הן. והרי יש לחוש שאעפ"כ נולדה עם קרום מוח נקוב. ואפ"ה מכשירין החלב למפרע. מכ"ש הכא. דחזקת חי של זה ברור כשמש. והו"ל נמי להנוגע בו חזקת טהרה ודאית. ואיך נגד חזקות אלימתא. נחוש לחזקה דהשתא שמצאוהו מת. ונטמא בספק טומאה ברה"ר להנוגע בו מקודם. ונ"ל דטומאה מאיסור לא ילפינן. דשאני טומאה דאזלינן בהו כשעת מציאתן. ומחזקינן בה טומאה למפרע מזמן לזמן זמן שהיו במקום מציאתן (כפ"ג סי' י"ד). הלכך אפילו ראהו הנוגע עצמו חי לפני יום או יומים. מחזקינן טומאה למפרע לזה הגוף שנמצא השתא מת בזה המקום. ואמרינן שכבר היה מת באותו מקום בשעת נגיעה. אם לא שראהו אדם לזה הגוף בזה המקום חי מבערב. דאז חזקה דמעיקרא המבוררת בשעתה. עדיף מחזקה דהשתא. אבל בלא ראהו חי מבערב טמא למפרע מחזקה דהשתא שהוא ודאי מת. א"כ בבהמה אע"ג דגם אם נימא שניקב הקרום סמוך לשחיטה. הרי השתא ודאי טרפה היא. עכ"פ לא מחזקינן איסורא מזמן לזמן למפרע. אפילו באותו מקום שנמצאת טרפה. אלא אמרינן מדרוב בהמות נולדות כשרות. רובא וחזקה רובא עדיף (כחולין ד"ט א'). והרי רוב כשרות דמעיקרא עדיף מחזקת טרפה דהשתא. ולא ילפינן איסור מטומאה. משום דכל הלכות טומאה הלכה למשה מסיני הן (כסוכה י"ח א'. ועיין לעיל פ"ד סי' מ"א). ובפרט דהכא בספק טומאה ברה"ר מיירי. שוודאי הלכה למשה מסיני היא (כע"ז ל"ז ב'). ואין למדין מהלכה לא קולא ולא חומרא. אפילו ק"ו. ק"ו מה מצינו (כנזיר נ"א). והא דאמרינן (ביצה ד"ז א') הטעם דלא גמרינן איסור מטומאה. דאפושי טומאה לא מפשינן. דמשמע רק לקולא ולא גמרינן איסורא מטומאה. היינו רק מדרבנן:

והרמב"ם כאן כתב דכשאין שיטה בעיר. אפ"ה כל רוק הנמצא טמא. רק שאין שורפין עליו תרומה. וכתב על זה רבינו מנחם בגליון הרא"ש. דמסתבר כהרמב"ם. ותמהני דא"כ לא אצטריך תנא למנקט הכא כנענית וכותית. דהרי אפילו על ודאי טומאתן אין שורפין. וא"כ מה מהני שהנך מציין שם. הרי גם באין הנך מצויין שם גזרו על כל רוקין הנמצאין [כפ"ד מ"ה]. וי"ל דהתם בספק מגע ברה"ר טהור [ע"ש]. והכא ביש כותית ודאי גם ברה"ר תולין:

מיהו מדקאמר ישאלנה. ולא מסיים שנאמנת לטהר אותו. או הול"ל שכשלא ישאלנה הרי הוא טמא. משמע טפי דבאשת חבר מיירי. ורק לכתחלה קאמר שישאלנה. אבל באי אפשר לשאלה. אפילו ברה"י טהור. דמהיכא תיתא נחזיק טומאה. ותו דמי גרע דריסתה על בגדיו מרוק. דאמרן לעיל דדוקא במצויי' שם שוטה שאינה נזהרת לשוף

רוקה ברגלה, מטמאינן. הא פקחת נזהרת שלא יכשלו בו בני אדם. אף שאינה יודעת אם יזדמן לשם אוכל טהרות חוששת לספק. וה"נ הכא בדרסה על בגדיו:

אמנם למהרי"ק וב"י [י"ד ססי' א' וסי' קכ"ז ס"א] דבכל דבר עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא. א"כ הכא מותרין הכל לאכול הטהרות שנוגע. וגם להרשב"א והרש"ל שהביאו הש"ך ורבינו טו"ז ססי' א' דאין אומרים עד אחד בהכחשה לאו כלום. רק בעדות אשה. משום דרק בה המתיר נאמן כב' עדים. אבל בשאר איסורים ספיקא הוה. אפ"ה זהו דוקא היכא דאיכא חזקת איסור משא"כ היכא דאיכא חזקת היתר. לכ"ע שרי [כרבינו טו"ז יו"ד סי' ל"ט סס"ק י"ד]. וכ"כ ג"כ הש"ך [בי"ד קכ"ז ס"ק י"ד ד"ה העילה] דלר"נ ורשב"א אם מכחישין ב' א"ע אם נתנסך היין. מותר להכל. מדאיכא חזקת היתר להיין. וא"כ ה"נ הכא גברא בחזקת טהור קאי. ולכ"ע נמי שרי. חוץ מלהעד המכחיש. דשוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ונ"ל עוד דכ"ש היכא דהוה איפכא שהבעלים אומר נטמאתי. ודאי אמרינן דהכל חייבין קרבן כשאכלו קודם שנגע. דלא ראינו אין ראיה. דאולי נטמא בסתר באופן שלא ראה חבירו:

ולפ"ז באי אפשר לו לתרץ דיבוריה. כגון שמכחיש העדים בפירוש. או דידעינן שלא טבל ביני ביני ודאי גם לרבנן אינו נאמן. ולר"מ אפילו מתרץ דבריו בפירוש כן טבלתי מטומאתי אינו נאמן. מדלא אמר מיד כן להעדים. מיהו בדהוה איפכא במכחיש העדים ואומר נטמאתי. אפשר דגם לר"מ הוא נאמן. דלא ראינו אין ראיה וכלעיל סי' ל"ג. והנך תרתי בבי דמשנתנו. ודאי דמיירי בין ברה"י בין ברה"ר. והא דלא נקט הכי כדנקט בסיפא. ה"ט דברישא לא אצטריך לאשמעינן דאפילו ברה"י טהור. כיון דלא מטהרינן ליה מכח נאמנתו בסט"ו ברה"י נגד העד המטמאו. דהרי אפילו יהיה דבורו ודברי המטמאו שקולים, היה טהור. דהרי מתרצינן דבורו לגבי תרי. כ"ש לגבי חד. ובהנך ודאי גם ר"מ מודה דמתרצינן דבוריה. דהרי ליכא גביה ק"ו. ובלא זה מה אולמא דברי העד מדברי עצמו. וגם בסיפא במכחיש לב' עדים לא אצטריך ר"מ לאשמעינן דגם ברה"ר טמא. דפשיטא. דהרי ק"ו קאמר. ולרבנן נמי לא אצטריך לאשמעינן דגם ברה"י טהור. דהרי מתרצינן דיבוריה. וכיון דאמרינן שטבל. מה לי ברה"ר ומה לי ברה"י:

אולם בתוספתא שהביאה הר"ש. אמרינן דגם בתרי ותרי ברה"ר טהור וברה"י טמא. וא"כ צ"ל דמשנתנו רבותא דטומאה ברה"י קמ"ל. דאפילו אפומא דחד ואפומא דאשה. שורפין התרומה ברה"י. אמנם קשה לי למהרי"ק הנ"ל סי' ל"ג דס"ל דבכל איסורין אמרינן דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא. אפילו היכא שיש חזקת איסור כגון במכחישין זה את זה אם נשחטה כהוגן. דהרי בהמה בחזקת אבר מן החי עומדת. אפ"ה חשבינן לב' העדים

כליתנייהו. וא"כ אין כאן ספק כלל. וכ"ש הכא דאיכא חזקת טהרה לגברא. הול"ל דגם ברה"י טהור. מדמכחישין זה את זה עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא. ואין כאן ספק כלל. שבתי וראה דגם להר"ן והרשב"א הנ"ל קשה דהרי בדאיכא חזקת היתר כ"ע מודו דמותר ולא משגחינן בהעד האוסר. אלא ע"כ צ"ל דשאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו. שלא יהא חזקת טהרה מכריע גבה כלום בספק טומאה ברה"י.

פרק ו

ורבינו הר"ש והר"ב נושאי כליו פירשו דהיינו כגון בקעה שבימות הגשמים זרוע. והו"ל רה"י. ובימות החמה דשכיחי שם קוצרים. חוזר ונעשה רה"ר כלקמן מ"ז. ותמהני מה ומי הכריח לרבינו לפרש כן. ולא כפשוטו. ותו דלפי פי' רבותינו נצטרך לדחוקיו לומר דאכפיל תנא ותני בחד פרקא חד דינא תרי זימני בב' משניות במ"א ובמ"ז. ותו אי כדברי רבותינו הול"ל בקיצור. הבקעה בימות הגשמים דינה כרה"י. ובימות החמה דינה כרה"ר. ותו דאי כדברי רבותינו ל"ל למתני התחלפות ב' פעמים. שהיה רה"י ונעשה רה"ר. וחזר ונעשה רה"י. וכי לא ידעינן דכל בקעה יחזור תמיד להיות מרה"י ר"ה ומרה"ר רה"י. וכן לעולם. וא"כ בהתחלפות א' סגי. ולכאורה היה נראה שהוכרחו רבותינו לפרש כן. דאל"כ האיך אפשר שרה"ר ייחזור לרה"י. והרי קיי"ל דמצר שהחזיקוהו רבים אסור לקלקלו [כב"ב צט"ב]. אבל אי משום הא לא אריא. דזה דוקא ברה"ר ששייך לכל באי עולם. ומי יודע אם לא ימחה בזה א' מבאי עולם. אבל במוכר לרבים ידועים כגון ליושבי עיר זו לבד. ודאי רשאין הקונים הללו לחזור ולמכור זכותם ליחיד [כסמ"ע ח"מ שע"ז]. וכן מוכח מבהכ"נ דמתא מחסיא [מגילה כ"ו א'] דקאמר דמשום דאדעתיה דידיה קאתי מצי לזבוני'. וכן משמע נמי לשון הרמב"ם [פ"כ מאהט"ו ה"י] דנקט סתם כלישנא דמתני' ממש. דמשמע טפי כפירושנו. ולפי פירושנו הנ"ל שפיר חזר ותנא חזר וחזר ב' זמני. מדבעי למשמע תרתי. דרה"י שנעשה רה"ר. אמרינן דאע"ג שכבר רה"י היה וטמא. אפ"ה כשחזר ונעשה רה"ר טהור. ואע"ג ששני חתיכות הספק לפנינו. ובא לשאול על שניהן ביחד. והדר נמי לחזור ולאשמעינן הך דוגמא ברה"ר שנעשה רה"י. דאע"ג שכשהיה רה"ר טהור היה. אפ"ה כשחזר ונעשה רה"י ספיקו טמא. ולפ"ז מה דקאמר תנא כשהוא רה"י טמא. היינו כשחזר ונעשה רה"י. אחר שכבר היה רה"ר. דבפעם ראשון כשהי' רה"י לא אצטריך לאשמעינן דספיקו טמא, דפשיטא. ומה דקאמר תו שכשהוא ברה"ר ספיקו טהור. היינו אע"ג שהיה מתחלה רה"י. ומפרש התנא ב' הדינים. דאתא לאשמעינן והיינו מלמטה למעלה. ודו"ק. ונ"ל עוד דקמ"ל דאע"ג דכל הטהרות מפעם א' ב' ג' לפנינו הם.

אפ"ה הנך טהורים והנך טמאין. ואפילו נשאל על כולן ביחד וכמש"ל. ואפילו ר"ש דפליג בסיפא וס"ל רה"ר מפסקת. אפ"ה הכא מודה. דהתם שאני. דכל הספיקות בגוף א' טמא היו. ואיכא שפיר למימר. מדההחזקתו כחי איך תחזקנו כמת מקודם. אבל הכא הרי אין כל הספיקות בגוף א' טמא. ודו"ק:

ומיירי נמי דוקא שהוחזר לאותו רה"י הראשין. ולאותו מקום ממש שהיה שם בתחלה. דאל"כ הרי לא מחזקינן טומאה ממקום למקום. דהרי אפילו בב' רה"י סמוכות זה לזה. או אפילו כשטלטלוהו ברה"י א' מזוית לזוית. מחשב ממקום למקום וטהור [כנדה דד"א]. ואע"ג דגבי טומאת מת שמונח באוהל אדם מסוכן. וטלטלוהו באהל מזוית לזוית. ובשנייה מצאוהו שמת. לא שייך לומר שהטהרות שהיו עמו כשהי' בהזוית הראשון יהיו טהורין. מדאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. דליתא. דכל האהל כמקום א' דמי לענין טומאת אהל. דכל האהל כמלא טומאה דמי. וכשמצאוהו מת בזוית הב'. הו"ל כאילו מצאוהו ג"כ מת בזוית א'. ואין כאן רק החזקת טומאה מזמן לזמן. שמא כבר מת הי' כשהיו הכלים והאדם עמו בפעם הראשון. וטמא. עכ"פ ברה"י שאין עליו אהל. או בב' אהלים סמוכין שאינן מעורבין בתקרה א'. ודאי אין מחזיקין טומאה מזה לזה. אלא הכא מיירי שהוחזר למקום שהיה שם תחלה. ודלא כמשמע לכאורה מהר"ש והר"ב. שכתבו שאף רה"י הראשון טמא. והרי מלשון זה משמע דרה"י הראשון אינו רה"י האחרון. והרי אי אפשר לומר כן. וכדאמרן:

ונ"ל עוד דה"ה בהיה איפכא פליגי. וכגון שהיה המסוכן ברה"ר והוציאוהו לרה"י וחזרו והוציאוהו לאותו מקום שהי' בתחלה בר"ה. אז לת"ק הטהרות שהיו עמו ברה"י שבאמצע טהורין. דאין מחזיקין את הטומאה ממקום למקום. אבל אותן כלים וטהרות שהיו עמו בפעם הראשון ברה"ר. כיון שבאותו מקום עצמו שמצאוהו מת שם היה גם בפעם הראשון. הו"ל רק החזקת טומאה מזמן לזמן דגם ברה"ר טמא (כמ"ש לעיל פ"ד בבית הספק סי' י"ב). ולר' שמעון בכה"ג רה"י מפסקת. וכ"כ בהיה מסוכן ברה"ר אי ברה"י בלתי מקורה בזוית א'. וטלטלוהו לזוית אחרת. והחזירוהו שוב לזוית הראשון ומצאוהו שם מת. לרבנן כל טהרות שנגעו או האהילו עליו בזוית הראשון גם בפעם הראשון טמאין. דמחזיקין טומאה מזמן לזמן. והטהרות שנגעו או האהילו עליו בזוית הב' טהורין. ולר' שמעון כייון שאין מחזיקין טומאה בזוית הב'. א"כ הוא מפסיק בין זמן לזמן. וגם אותן שהיו עם המסוכן בזוית הראשון בפעם הראשון טהורין:

והא דלעיל במצורע לא נקט עומד ברה"י ועובר ברה"ר כי הכא. י"ל דה"ט משום דרה"י כולל במורגל ברוב המקומות. רק מקום המוקף מחיצות (ועיין לעיל סי' א'). והרי בכי

הא לא סגי לטומאת ביאה במצורע כל שאין שם אוהל. וגם עומד באהל לא נקט. משום דממילא משתמע. דהרי כל טומאת מצורע שע"י עמידתו הוא רק כשהוא באוהל:
ונ"ל דמה"ט נקט ביאת מצורע בפרטות. אע"ג דנכלל בשם טומאה דנקט בב' בבי בתרייתא. ה"ט דבעי לאשמעינן. דבין ברה"י שהמצורע מטמא. שהוא חלוק מר"ה בב' דברים. מדהוא ג"כ מקורה. ובין ברה"י בשאר טומאות. שאינו חלוק מרה"ר רק בדבר אחד שזה רה"י וזה רה"ר. אפ"ה למר שדינן רה"ר בתר רה"י. ולמר שדינן רה"י בתר רה"ר. א"נ להכי אצטריך למנקט מצורע ושאר טומאות משום דמצורע אינו מטמא רק בביאה. והרי קי"ל ביאת מקצת לא שמה ביאה (כרמב"ם ביאת מקדש פ"ג הי"ח). ולהכי אינו מטמא להטהור שעמו. רק כשיהי' לכל א' ראשו ורובו תחת האהל (כנגעים פי"ג מ"ח). משא"כ מת שמטמא באהל. אפילו לא הכניס רק אצבעו תחת האהל שהמת שם כבר נטמא (כנזיר מ"ג א'). ועוד יש קולא במצורע שאינו מטמא רק בעמד הטמא תחת האהל. לפיכך נקט מצורע עומד וטהור עובר לרבותא דר' יהושע. דאע"ג דאיכא למימר דלולי שהכניס הטהור ראשו ורובו. היה יודע מזה. ותו דאיכא נמי ספק ספיקא. שמא לא הכניס ראשו ורובו. ושמא לא עמד. אפ"ה מטמא ר' יהושע. דמדס"ל דשדינן רה"ר דלהוי כרה"י. והרי כל רה"י אפילו יש אלף ספקות טמא (וכמשנה ד'). ונקט סיפא בשאר טומאות לרבותא דרבנן. דאע"ג דגם בשהכניס רק קצת מגופו נטמא. ואיכא למימר שמא הכניס ולאו אדעתיה. וגם ספק ספיקא ליכא גביה. דהרי אפילו לא שהה הטמא תחת האהל נטמא הטהור. אפ"ה מטהרי רבנן. והרואה יראה כי בדברים הללו אשר הראני ה' בחסדו. השיכותי מעלי כל תלונות האפשריים לפי' רבינו הר"מ. וביחוד מה שהקשה ג"כ הרא"ש לרבינו. דאי ב' בבי דרישא בביאת מצורע מיירי. א"כ מ"ש ספק טומאה זה מכל שאר ספק טומאה. ולכן בחר לו רבינו הרא"ש בפי' הר"ש. דטמא דנקט בב' בבי דרישא. בין ברה"ר בין ברה"י. היינו כגון הא דתנן לעיל (פ"ד מ"ג) שרץ בפה חולדה. ועברה בין הטהורים או טהורים עברו ביניהן. מיהו הכא ע"כ בטומאת מת מיירי. מדמסיק שמא האהיל. ואע"ג דהאי שמא האהיל. ע"כ דלא קאי אטומאה עובר. דהרי בה לא מחלקינן בין יש או אין לטומאה מקום. מדמחשב כמליא טומאה תחתיו. והו"ל כיש לה מקום (כפ"ד סי' י"א). עכ"פ ל"ל לדחוקי לאוקמי למשנתנו בב' מיני טומאה. כיון דבין כך וכך ספק האהיל לא קאי אב' בבי דרישא. אמנם מלבד שלפי פי' זה קשה דהול"ל טומאה עוברת. ולא טמא עובר. כאשר העירותי ע"ז לעיל. קשה נמי. דא"כ ספק נגע והסיט קאי אכולה ד' בבי. וספק האהיל דלא קאי אב' בבי דרישא. תני לה באמצע. וזה אינו סדר משובח. דהו"ל למנקטיה או ברישא או בסיפא. והגאון רב"א זצוק"ל פי' נמי דטמא דב'

בבי דרישא לאו דוקא במצורע. אלא בכל הטומאות. וס"ל לר' יהושע דהא דקיי"ל ספק טומאה בר"ה טהור היינו רק כשהטומאה והטהרה עוברין. אבל כשא' מהן עומד. הו"ל גם העובר כאלו הוא ברה"י. וכן הטומאה והטהרה שא' מהן ברה"י. דייניגן להו כאילו שניהן ברה"י. והגם שלפי פי' רבינו זה. דב' בבי דרישא בששניהן ברה"ר מיירי. וכן הז' ספיקות של מגע אהל היסט מצו קאי אכל ב' בבי שהזכיר התנא. עכ"פ קשה למה שני תנא בלישניה. ונקט הטמא עומד. ולא קאמר הטומאה מונחת. ותו דהרי דברי ר' יהושע הם כמילתא בלא טעמא. דלמה כשהטומאה והטהרה א' מהן עומד ברה"ר נימא דדינו כאילו גם הוא ברה"י. והרי לכאורה מסתבר איפכא. דכיון דספק טומאה בר"ה מסוטה גמרינן לה [כסוטה כח"ב]. להכי בעינן כי סוטה שיהיו שניהן עומדין ברה"י. ואפשר יש ליישב דברי רבינו. דר' יהושע ס"ל דדוקא באדם עומד ברה"ר. דין ספק טומאתו כספק טומאה ברה"י. ומה"ט נקט בב' בבי דרישא טמא וטהור. לאשמעינן דבאדם קמיירי. וה"ט משום דאדם העומד בר"ה קנויין לו ד' אמות שלו [כב"מ ד"י ע"א]. ומדקונה לו שם מציאה וגט. לפיכך הו"ל שם כרה"י. משא"כ בעובר. כיון שכל פעם מחליף ד' אמות שלו. לפיכך אין דינן כרה"י. והרי להראב"ד כל המהלך בסימטא או בצדי רה"ר אין נקנין לו ד' אמות וכמ"ש הסמ"ע [ח"מ רס"י רס"ח]. ואעפ"כ זה דוחק. דהרי ברה"ר ממש אין ד' אמות קונות אפילו הוא עומד. ובלא זה קשה לי לדברי הגאון זצוק"ל ממאי דמקשה הש"ס [נזיר נ"ג א']. באומר לב' נזירים ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם. שניהן טמאין מספק. ומקשה הש"ס ואמאי והרי ב' נזירים וחד דקאי גבייהו הו"ל תלתא. והו"ל ספק טומאה ברה"ר דטהור. ולפי דברינו מאי קושיא. מאן א"ל להמקשן דמתני' מיירי שהיו כל הג' הולכין. וצ"ע:

וא"ת היכי מיירי. איי בששניהן ברה"ר פשיטא. וכיי ספק רה"ר טהור אתא לאשמעינן הכא. ואי בשוודאי נכנס. וספק נגע או לא הרי לכ"ע טמא. ואי בשהיה הטומאה מונחת על אסקופת החנות והוא עבר בסמוך לה ברה"ר. ומסופק שמא בשעה שעבר בסמוך לה נגע בה הרי פשיטא דטהור כיון שלא נכנס כלל. ועוד היינו משנה ב'. ואי דמיירי שיש כאן ב' ספיקות. שמא לא נכנס. ואם נכנס שמא לא נגע. דנהי דלא הוה כספק ספיקא. דהרי בבא זו ודאי בשרץ קמיירי. ובשרץ אין ספק נכנס מצטרף להיות כספק ספיקא. דהרי בשהשרץ בחנות לא הועיל ספק כניסתו כלום. כמו דלא מחשב ספק הרים ידו ליגע בהטומאה כספק כדי לצרפו לספק ספיקא דשמא נגע. עכ"פ עדיף ועדיף הך בבא מבבא דרישא בספק נכנס באהל המת שהכניסה בעצמו טמאתו. ואפ"ה ספיקו טהור. מכ"ש במסופק בכניסה למקום השרץ. ומה קמ"ל דטהור. וי"ל דלעולם בבא זו דשרץ וספק

נגע מיירי שמסופק ג"כ אם נכנס. ואפ"ה אצטריך ליה לאשמעינן. מדנקטי' רק לדיוקא. דדוקא בעמד האדם ברה"ר והטומאה ברה"י. ומסופק אם נגע בהטומאה שברה"י, טהור. הא בהיה הוא והשרץ שניהן בב' רה"י נפרדים. כחצר ובית סמוכין. ומסופק אם נכנס. ואם גם נכנס. ספק אם נגע טמא. אף דהו"ל ספק ביאה. וכרבנן במשנה ד':

ונ"ל עוד דאפילו בית או חדר ששייך לג' או ד' בני אדם. אפ"ה דינו כרה"י. כיון שבעליו ידועים. משא"כ בסילקי שייך לכל בני המדינה רק לצורך רבים להתאסף שם שריה לפקח לטובת המדינה. מקרי כאילו אין לו בעלים מיוחדים. אמנם עכ"פ קשה מבקעה בימות החמה. שיש לכל שדה בעלים מיוחדים. ואפ"ה מדשכיח שם קוצרים רבים. דינה כרה"ר. כלעיל סי' כ"ה. וא"כ כ"ש בית או חדר ששייך לרבים ידועים. ושכיחי שם ג"כ לפעמים רבים. ואפ"ה אמרינן דדינה כרה"י. י"ל בקעה שאני שנכנסין הקוצרים בימות החמה גם לשדות הסמוכות להשדה שקוצרים בו. ואינן נוטלין רשות על כניסתן דהכי אורחא. לפיכך דינה כרה"ר. אבל בית אע"ג ששייך לג' וד' בני אדם. אין נכרי נכנס לתוכו בלי דעת בעלים. זה הכלל רה"י לא הוה רק בב' לריעותא. שיהי' לו בעלים מיוחדים. ושאין נכרי נכנס לתוכו רק מדעת בעלים. ולפיכך בסילקא או בקעה. דהוה רק חדא לריעותא וכ"ש בדאיכא ב' לטיבותא. דינה כרה"ר:

ורב"א גריס לעיל בדר' יהודה אם אינו רואה הנכנסין וכו' הרי זה רה"י. וכתב דטעמיה דר' יהודה דכל שאינו רואה וכו' הוה שפיר כמקום סתירה דסוטה דהוא רה"י. וכתב עוד דלהכי הכא בחצר שהוא קטן. ודאי רואה מפתח א' הנכנסין בפתח אחר. ואינו מקום סתירה. ולכ"ע הוה כרה"ר. וגם כגירסת רבינו במשנה. כך היא הגירסא באמת בתוספתא ספ"ז דטהרות:

פרק ז

ונ"ל דמה"ט נמי נקט תנא הכא וירד לשתות. דמשמע שהנהר סמוך לרה"ר. לרבותא דאף דבכה"ג לא חיישינן למגע כנעני ביין [כי"ד קכ"ט] מדנתפס עליו כגנב הכא שאני מדחיישינן למגע מלבושו בלי כוונה. וכ"ש כשכלי אומנתו בידו. חיישינן גם למגע בכוונה אפילו בזמן קצר מדאין הממשמש נתפס כגנב. כשיגע גם בשורות הפנימיות לבדוק הקדרות מדנודע דלמכרן הביאן. וא"ת מלקמן [פ"ח מ"ג] בשוטח כלי ברה"ר טהורין והרי סתמא משמע אפילו במקום צר ואמאי. נהי דלמשמוש ידן לא חיישינן. ניחוש לחיכוך בגדי ע"ה כי הכא והרי התם לא מחלקינן בין שהמקום צר או רחב. נ"ל דהתם מלת שוטח משמע שהוא דבר דק וכסדין וכדומה. שאף כשהמקום צר בני רה"ר

נזהרים מלדרוס עליהן. והרי מה"ט באמת אמרינן התם דגם ברה"י טהורין עכ"פ ממדרס ומדחוששין שידרסו עליהן מתרחקין מהן. וליכא גם חשש נגיעת בגדיהן. משא"כ הכא כשהדרך צר והקדירות בולטות מהקרקע. גם כשיתקרבו להן לא חיישינן שידרסו עליהן. אבל משום שמתקרבין להקדירות חיישינן שפיר לשלשול בגדיהן לתוך חלל הקדירות:

ואע"ג דבלא זה טהור. דהו"ל ספק כניסת טומאה לרה"י והרי אפילו בספק כניסת טהרה מטהרינן [כפ"ו מ"ג]. מכ"ש לספק כניסת טומאה. דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. י"ל דאף דבעומד הע"ה ברה"ר מיירי. אפ"ה סד"א דמדמסר לו הו"ל כנותן לו רשות לכנוס ולשמור כל אשר בתוך הבית. והרי בשומר מחזקינן טומאה ממקום למקום. מדהכל כשלו והו"ל הכלים ככלי ע"ה [וכמשנה ה'] קמ"ל:

והר"ש והר"ב פירשו דפסקה הרחיים. היינו דגמרה לטחון. ונ"ל כוונתם דכל שלא גמרה מלטחון. אע"ג שפסקה מלסבב הגלגל המנקש רגע. אינה מעיזה לעזוב מקומה. מדתהא נתפסת כגנב. לעזוב מלאכתה כדי למשמש בין כלי הבית. אולם לפענ"ד אין במשמעות הלשון של פסקה הרחיים מלהשמיע קול טחינה שגמרה הטחינה. והרי בהפסקת קול טחינה גופה. יש לחלק בין גמרה או לא גמרה הטחינה. ואפשר דגמרה דנקטו רבותינו הוא לאו דוקא. אלא מדהכי אורחא. דאינה מפסקת הרחיים. עד שגמרה לטחון. אבל ה"ה בפסקה מלסבב הגלגל מקודם:

וא"ת מ"ש מלקמן משנה ו' דנאמנת לומר לא נכנסו. ולמה לא יהי' גם הכא השומר נאמן לומר לא נכנס כאן כנעני או אשה. והשתא בלא נכנסו נאמן על עצמו. כ"ש הכא דהו"ל להאמינו על כניסת אחרים. י"ל דשאני הכא שכבר הוחזק בית בטומאה מדהי' הע"ה שומר שם. ואפילו הי' כפות או מובל עכ"פ כל גופו טמא הוא. ולא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ומסתבר שהלכו טמאין אצלו. תדע מדקאמר התם נאמנים לומר לא נכנסו. דהיינו שלא הי' טומאה בבית כלל. ולא נקט נאמנים לומר נכנסו אבל לא הכנעני אלא לאו ש"מ דבכה"ג באמת אינן נאמנים שלא נכנס כנעני ומשום דכבר הוחזק הבית בטומאה. וא"ת עכ"פ קשה מלקמן [פ"ח מ"ה] דבנכנסה אשה שלא ברשות כל שבבית טהור והרי סתמא משמע אפילו באין בעה"ב רואה אותה נכנס. וכ"כ ה"נ בנכנס החשוד בטומאת זיבה. שלא ברשות בעה"ב. נימא דמתירא ליגע שום דבר מדנכנס שלא ברשות. י"ל דהכא שאני דמדיש שומר כאן שרואה שאינה גונבת. מעיזה טפי למשמש. והרי השומר הזה אינו חושש למגע שלה. אבל התם אינה משהה א"ע בבית למשמש. דחושש שמא פתאום יכנס בעה"ב. וכשימצאנה ממשמשת יחשדנה שרצתה לגנוב הדבר:

והרמב"ם פי' כאן שהן גבאי צדקה. וזה תמוה דהרי בפירוש אמרינן [פסחים מ"ט ב'] שאין ממנין ע"ה אפטרופס על קופה של צדקה. ואת"ל אפטרופס לחוד וגבאי לחוד ליתא דהרי התם לעיל מינה אמרינן דישא אדם בת גבאי צדקה. לא מצא כך ישא בת מלמד תינוקת. ואל ישא בת ע"ה. אלמא דגבאי צדקה א"א שיהי' ע"ה. ותו דמסיים הכא אם יש עמהן כנעני. מתירא שלא לחפש יפה ואי מיירי בגבאי צדקה האיך יתירא מהכנעני דלא אפכת ליה אם יחפש הגבאי יפה או לא וצ"ע אמנם בחיבורו [פי"ב ממשכבות] חזר בו רבינו. ופי' גם הוא גבאי מס המלך:

כך פי' הר"ש. ונ"ל דהאי אם יש עמהן וכו'. אינו לשון אפילו. ולהיות נמשך אסיפא אלא אריש קאי דמדקאמר ברישא כל הבית טמא. דפשטותא דליישנא משמע טפי דגם משכבות וכלי חרס המיקף צמיד פתיל טמאין. דאע"ג דבמשנה ב' ג' ד' תני ג"כ הבית טמא. והתם ע"כ המשכבות וכלי חרס לא נטמאו מדרס הכא שאני דמדמחלק במשנה ה' בין שאר דברים למשכבות. וכ"כ מחלק בגנבים בסיפא דמשנתינו. ש"מ דהא דנקט הכא באמצע הבית טמא. היינו גם משכבות וכלי חרס שבתוך הבית להכי מסיים תנא דדוקא אם יש עמהן כנעני דאז חיישינן שמא ישבו על המשכבות או הסיטו. והדר קאמר עלה דאפ"ה נאמנים לומר וכו'. ומה דמסיק בסוף וקאמר ומה הן מטמאין וכו'. אגנבים לחודא קאי. דרובן ישראל נינהו [כע"ז ד"ע ע"א ועי' הרא"ש שם ותוס' ב"ב נ"ה ב' ד"ה ר"א קדמאי שכתבו דרק בפומבדיתא רוב גנבי ישראל]. מיהו לגי' הש"ס [חגיגה כ"ו א] דגרס אם יש עמהן כנעני נאמנים וכו' ע"כ צ"ל דנקט אם משום סיפא דאין נאמנים. לאשמעינן דדוקא ביש וכו' אין נאמנים לומר נכנסנו ולא נגענו ולא מהמני במגו דלא נכנסנו. מדהו"ל מגו במקום עדים. דאנן סהדי דמשום דמרתתו מהכנעני ודאי משמשו הא באין עמהן כנעני נאמנים לומר גם לא נגענו [וע' רבינו תוי"ט נזיר פ"ה מ"ש בשם הרמב"ם]. והא דלא הודיענו תנא בהגבאים כשאין עמהן כנענים מה דינן. י"ל אי משום דהכי אורחא שאין מאמינים לישראל שיחפש היטב אצל ישראל חבירו למשכנו ואי משום דכבר שמעינן כן ממשנה ה'. וגם מגנבים דסיפא וגם מדיוקא דבבא דגבאים גופה כבר שמעינן כן דהא באין עמהן כנעני אין המשכבות וכלי חרס נטמאו ולהכי לא חש תנא להאריך. וא"ת עכ"פ האיך יטמאו הכנעני או הגנבים לקמן בסיפא את המשכבות. הרי אפילו זב ממש אינו מטמא מדרס משכב שאינו שלו [כב"ק ס"ו ב']. י"ל דרק מטומאה דאורייתא נתמעט משכב שאינו שלו. אבל עכ"פ נעשה מדרס מדרבנן [תוס' שם ד"ה דגזל]. אולם להרמב"ם [פכ"ד מכלים ה"ז] דמדנתמעט בקרא טהור לגמרי. צ"ל דדוקא גזול או גנוב וקודם יאוש נתמעט. דמדגזל או גנב המשכב. בוודאי בעה"ב מקפיד שלא ישב עליו הגזלן והגנב.

אבל בכל משכב אין דרך בני אדם להקפיד בישב עליו מי שאינו שלו. וכדידיה דמי בשעת הישיבה וא"כ ה"נ כיון שהגבאים והגנבים לא לקחו עמם המשכב כאדם אחר דמו לגבי המשכב שאין דרך בני אדם להקפיד על ישיבתן עליו. ועושהו מדרס. ואע"ג דמסתמא לא ניחא ליה שישב עלייו הממשכן והגנב. הרי גם בלא זה לא ניחא ליה שישב עליו שום זב ויטמא משכבו. ואפ"ה מדעכ"פ אין דרך להקפיד בישיבה עצמה. כדידיה דמי ועושהו מדרס וכ"ש הכא דהו"ל ניחא ליה שישב עליו הממשכן והגנב דבאותו שעה לא ימשמשו כליו. אבל רק כשישב עליו זר בחזקת שלו. וכגון גזלן בישיבה כזו וודאי דרך להקפיד. ואין הגזלן עושהו מדרס [ועי' רבינו משל"מ שם]:

וא"ת א"כ במשנה ה' הנ"ל נהי דא"נ לומר לא נכנס זב. דהרי התם מדהי' הע"ה בתוך הבית. פרצה קורא להגנב שיכנסו אליו דוגמתו. עכ"פ כיון דהכא לולא שהי' הע"ה מתירא הי' נאמן לומר לא נגעתי. וא"כ לעיל בהשומר דמורא לא יעלה על ראשו. ליהמן נמי לומר לא נגעו. דהשתא על מגעו עצמו נאמן הגנב כ"ש על מגע חבירו. י"ל התם שאני דלית ליה מגו שלא נכנס ודו"ק. א"נ התם השומר נוגע בדבר הוא דמדהוא שומר של בעה"ב היה צריך שישמור שלא יגעו טמאין בהכלים. והיינו דצריך נמשנתינו לאשמעינן דאף דדמי למשנה ה' אפ"ה הכא נאמנים:

ולרבינו כ"מ דוקא לאיסור אכילת קודש. סגי בשהסיח דעתו מלאכול קודש. אבל שיאסור מלאכול תרומה. צריך שיסיח דעתו משמירת גופו בטהרה [וע' רמב"ם פי"ג מאהט"ו ה"ג וברבינו כ"מ שם]. וא"כ מדדחיק ליה לרבינו כ"מ לאוקמי משנתינו באכילת קודש. ומוקי לה בתרומה ע"כ דמיירי שהסיח דעתו משמירת גופו. ובמחילת כבוד רבינו לישנא דמתני' לא משמע כן. דהרי קאמר. והסיע דעתו מלאכול. וגם לשון הרמב"ם לא משמע כדבריו. דהרי הרמב"ם כלישנא דמתני' ממש נקט. ואי משום קושית הר"י קורקס ז"ל. שמקשה דא"כ מה חומרא דקודש מתרומה. והרי אמרינן האונן ומחוסר כפרה אסורין לאכול קודש מחשש היסח הדעת משא"כ בתרומה. והרי היסח הדעת של זה וזה שוין. נ"ל דזהו החילוק שביניהן. דבקודש אע"ג שאומר שלא הסיח דעתו מלאכול. אפ"ה כיון שהי' אונן או מחוסר כפרה. ולא הי' רשאי לאכול. צריך טבילה. דמשום מעלה דקודש חיישינן גם בכה"ג שמא לא נזהר יפה. אבל בתרומה בכה"ג כשלא הי' לו מניעה רק מדאינו רשאי לאכול תרומה. וכגון ערל שאסור בתרומה. תיכף כשמל מותר לאכול תרומה. דהרי לא מצינו בשום מקום חיוב טבילה לישראל שמל. קודם שיאכל תרומה ורק בכנעני שמל אמרינן דהרי הוא כפורש מהקבר. וצריך הזאת שלישי ושביעי [כפסחים צ"ב א]:

ותמהני מאד דמשמע דרק גם ר' יהודה מודה. אבל רבנן ודאי הכי ס"ל. והא ליתא דלרבנן מדהסיח דעתו לאכול. נטמא כל גופו. וכדקאמרו בפירוש ברישא וא"כ היכי קאמר הכא שידיו טמאות. דמשמע דסגי להו בנטילת ידים. והרי כולו טמא וטבילת כל גופו בעי. ואי"ל דאין הכי נמי. דלרבנן צריך טבילת כל גופו. והך בבא רק ר' יהודה קאמר לה. וכיש גרסא דגרס בפירוש בסיפא ר' יהודה אומר ליתא דהרי הרמב"ם [בפי"ג מאהט"ו ה"ג] פסק כחכמים ברישא ותיכף בתר הכי מייתי הך בבא כלישנא דמתני' ממש. וצריך לדחוק ולומר דלעולם הך בבא בחולין קמיירי. ולרבנן כיון דלענין תרומה מדהסיח דעתו מלאכול. חיישינן שמא נגע בטומאה. כ"ש דחיישינן שמא נגע במקום מזוהם. וצריך עכ"פ נטילת ידים לחולין הא בכל אוכל חולין שהסיח דעתו מלאכול. כל שלא הסיח דעתו מטהרת ידיו. אין צריך נטילה אחרת. דהרי נוטל אדם ידיו שחרית. וסומך עליהן כל היום [כחולין ק"ו ב']. ובלבד שלא יסיח דעתו מליגע בהן במקום הטינופת [כא"ח קס"ד]. הרי שאע"ג שעל כרחך הסיח דעתו מלאכול ביני ביני. לית לן בה: א"נ נ"ל דלעולם גם הך בבא בתרומה קמיירי. וכי קאמרו רבנן ברישא דבהסיח דעתו מלאכול צריך טבילה. היינו בשלא השגיח היטב מליגע בטומאה. רק שתמיד היה זוכר שגופו טהור. ואפ"ה חיישינן שמא נגע בטומאה ולא אדעתיה. אבל הכא מיירי בדקאמר אף שהסחתי דעתי מלאכול תרומה. השגחתי על עצמי היטב מליגע בטומאה דבכה"ג גם לרבנן גופו טהור ואפ"ה לענין שמא נגעו ידיו במקום מזוהם חיישינן משום דידים עסקניות הן ולפיכך צריך עכ"פ לכ"ע נטילת ידים לתרומה. ופשוט דהא דקאמר ר' יהודה ברישא דטהור היינו דאין צריך טבילה. אבל עכ"פ מודה דידיו טמאות וצריך נטילת ידים. דמי גרע מסיפא ודו"ק:

וצ"ל עוד דדוקא בנכנסה להוציא פת לעני. דמדידעה שהעני עומד בחוץ. תמהר לצאת אליו. וגם העני יודע כן. וירא מה"ט למשמש וכ"כ בקדירה עומדת על האש. היא תמהר לצאת מחשש שיקדיח תבשילה. וגם חברתה יודעת כך ויראה ג"כ מה"ט מלמשמש. אבל בלא נכנסה להוציא לו פת. אלא שיצאה ומצאה עני עומד אצל הככרות או שיצאה ומצאה חבירתה אצל קדירתה שאינה אצל האש. ודאי כל עד פישוט ידים טמא דמי גרע מהניחו ישן ומצאו ער דטמא עד כדי פישוט היד [מ"ב] וה"נ הכא:

פרק ח

ודברי הר"ב כאן תמוהין. שכתב שיש כאן חשש שישבה עלי' אשתו נדה. ובמחילת כבוד רבינו ליתא. דהרי אין עשויין לישיבה. ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו. וגם

בלא זה אין כליי חרס נטמא במדרס הזב [כשבת פ"ד ב'. ועירובין ק"ד ב']. מיהו נ"ל דמדלא נקט תנא רבותא טפי. דכשהוא כלי שטף נעשין אב. וטמאין טומאת ז'. דהרי כל ע"ה מחזקינן ליה מסתמא לטמא מת [כרמב"ם ספי"א ממשכב] והרי כלי שנגע באב. נעשה אב כמותו. וכל אב הטומאה טמא טומאת ז' [כמ"ש בס"ד פ"ד דאהלות] ש"מ דבכה"ג באמת אין נעשין אב. דהרי לא הפקידן ברשות שהוא של ע"ה לבד. רק עומדין ברשות של שניהן. ולא נסתלקו לגמרי מרשות של חבר ורק להסיטה של נדה חיישינן. ובכה"ג לא נטמא מטמא מת. אבל לפמ"ש לקמן (סי' ג') דלפענ"ד אין נראה כן א"כ צ"ל דבמלת אפילו נכלל נמי חבית כלי שטף ואפ"ה נקט תנא טמאין סתם. דמשמע כל חד וחד כדאיתא. דבמוקף צמיד פתיל. טמא טומאת ערב משום דכלי חרס אין נעשה אב הטומאה לעולם [כמ"ש ביבקש דעת סי' מ"ה] ואם הוא כלי שטף. טמא טומאת ז'. וכדמפרש בפרקין במשנה ב':

ואפשר דלת"ק בכה"ג אין הע"ה נאמן לומר לא נכנסנו לפנים ממחיצה. וכגבאין לעיל [פ"ז מ"ו] דהכא שאני. דמדרווח החיצון של חצר שייך ג"כ להע"ה. דלמא עייל ולאו אדעתיה [ועי' ח"מ סי' קס"א ס"ה ודו"ק]:

כך מוכח לפענ"ד לכאורה מדברי הרמב"ם והראב"ד [פ"י וי"א וי"ב ממשכב ה"ב] ומדברי הר"י קורקס שהביא רבינו כ"מ [בפי"ב ה"ב שם]. אמנם תמהני מאד. כיון דסתם ע"ה נחשב כטמא מת. כמ"ש הרמב"ם [ספי"א שם] א"כ בהושיב לע"ה שומר בבית חבר. ממ"נ אם נחשדהו שנגע כלי הבית. הרי נעשין אב הטומאה ככל מגע טמא מת. ואם תאמר שלא נגע. אפילו טומאת ערב לא נטמאן. אלא ל"מ נ"ל. דלעיל [פ"ז מ"ה] בהושיבו שומר בתוך בית חבר. סתם תנא וקאמר טמאין. משום דטומאת מת לא פסיקא ליה. דהרי שכשישאלוהו ויאמר נשמרתי מטומאת מת נאמן משא"כ הכא. על כרחך ה"ק אפשר שיטמאו בטומאת מת. דהיינו בשלא יאמר בפירוש שנשמר מטומאת מת. ואפשר שיטמאו כמדרס. דהיינו כשראויין למדרס. אבל אין להקשות הכא. האיך יעשה הע"ה למשכב של חבר מדרס. דהרי אין אדם מטמא מדרס למשכב ומושב שאינן שלו [כרמב"ם פכ"ד ממשכבות ה"ז]. י"ל הרי כבר כתב רבינו משל"מ שם. דזהו רק בגזל משכב מחבירו. אבל הכא מדהפקידו בידו גלי דעתיה שלא יקפיד אם יתמוך או ישען עליו הנפקד כרגע לפעמים והרי מה"ט לא הו"ל בשעשה כן כשולח יד בפקדון דהו"ל גזלן [כב"מ מ"א א'] מדאין דרך בני אדם להקפיד בכך. והו"ל כמפקיד בידו מעות מותרין. ישתמש בהן [כח"מ רצ"ב סק"ז ועי' לעיל פ"ה סי' כ"א]:

ואע"ג דלעיל (פ"ה מ"ח) באשה שדרסה על בגדיו. סגי אפילו כשהיא עצמה מכירתו שאוכל בתרומה. שלא תדרוס על בגדיו. י"ל מדנקט התם ישאלנה ונאמנת. ש"מ דהתם באשת חבר מיירי. א"נ התם נמי מדקתני סתמא. משמע דגם באשת ע"ה מיירי. ואפ"ה כל שאומרת שאינה נדה. הו"ל כאמרו לא נכנסנו. דנאמנין וכמ"ש שם בס"ד. ולא גרעה מאשתו של צדוקי. שהאמינה כה"ג שאינה נדה (כנדה ל"ג ב') מיהו כל זה באין ספק רק על שעה א'. יכול לשאלה על אותה שעה שנכנסה עמו לספינה אם טהורה היא. אבל הכא שהפקיד כליו אצל ע"ה על כמה ימים. אין שייך שישאלנה דשמא כשהיתה נדה נשענה על המשכב. והשתא שכחה. ואי"ל עכ"פ ישאלנה אם נתמכה על המשכב. י"ל כיון שהמשכב הי' מצוי עמה בבית. אמרינן שמא כרגע שכחו הוא והיא שהיא נדה ונשענה עליו במקצת ונעשה מדרס (וע"ש סי' ל"א):

ואין להקשות מלעיל (פ"ה מ"ז) ביישן ברה"ר דכליו טהורין. ולא חיישינן שדרס עליהן זב. והרי התם אפילו ביום הו"ל למיחוש כדחיישינן הכא בלילה. י"ל התם לא דמי רק לסיפא דהכא בשוטח כלים ברה"ר שאין דרך בני אדם לדרוס עליהן:

ואין להקשות מ"ש מרישא באבד ביום ומצא ביום טהור. ואע"ג שנעלמו ממנו בשעה שאבדו. י"ל התם כיון דאבידה הוא. לולי שדרס אדם עליו היה נוטלו והולך משא"כ הכא כיון שאדם רואה שנפלו השטוחין לארץ. ולא אבידה הן לא יגביהם ורק חיישינן דמדמונחין ברה"ר במקום הילוך בני אדם הם משתוקקין למשמש בהן לבדוק טיבן כשאין רואה. ומה"ט לא קשה נמי מישן ברה"ר דבגדיו טהורין (כפ"ה מ"ז). דהתם נמי כיון שאז לבוש בהן. הו"ל ככלים השטוחין ברה"ר. שכל אדם נשמר מלדרוס עליהן. וגם אין דרך למשמש בגדי אדם שהוא לבוש בהן. כדי לבדוק טיבן:

מיהו הר"מ והר"ש והרא"ש והר"ב. כל הנביאים פה אחד כאן דצריך הזאה ג' וז' ש"מ דכולהו ס"ל דלא כרמב"ן פרשת חוקת. וכמ"ש עטרת ראשי אאמ"ו זצוק"ל בשמו דרק הנוגע במת עצמו צריך הזאה ג' וז'. והרי הכא ווודאי לא נגעה הכלי ביני ביני במת עצמו ואפ"ה הצריכוהו רבותינו הזאות. ועמ"ש פ"א דאהלות (סי' ד') ראי' ברורה לאאמ"ו והרמב"ן ז"ל:

אמר המחבר קודם שנסגור החשבון עם הע"ה ודיניו. אמרתי אני עם לבי. כי טוב הדבר שנצרף פרטי דיניו האמורין לגבוה סלקו במכילתין שמפוזרין הנה והנה וראו קראתי בשם כנסייה זו בשם בית הכנסת של ע"ה. ואני בבואי לביהכ"נ זו מצאתי שם עשרה במספר דיניו המסתעפים. ואלו הן. א) ע"ה וכליו. הן בחזקת שנטמאו במת. וטמאין מלהשתמש בהן. עד שיזה עליהן ג' וז'. ואם ראוין למשכב ומושב טמאין מדרס. לטמא

גם הנושאן אף שלא נגע בהן אבל נאמן הע"ה על עצמו ועל כליו לומר שלא נטמאו במת. ואז הוא וכליו אין צריכין רק טבילה והערב שמש. מדחיישינן שמא נטמאו בשאר אב הטומאה (רמב"ם פי"א ממשכב הי"ב). וגם מעיינותיו של ע"ה טמאין כאילו הוא זב וגם בגדיו ושאר כליו הראוין למדרס. טמאין כשל זב. דשמא ישבה עליהן אשתו נדה. אבל הוא אינו עושה משכב ומושב. וגם אינו מטמא שום דבר בהיסט. מדהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה (כתוס' נדה ל"ג ב'. וחגיגה כ"ב ב'. ורמב"ם פי"ג מאהט"ו). מיהו אם אמרה האשה שאינה טמאה נדה נאמנת (כמ"ש בס"ד לעיל סי' ד'). ב) חבר שעשה לע"ה שומר על כליו. אם לקחן הע"ה לרשותו. או אפי' רק החבר העמידן בבית הע"ה לשמרן. הרי דין הכלים והמשכבות כאילו הן של הע"ה ממש וכלעיל וכן. גבאין ע"ה שנכנסו לבית חבר למשכנו. או גנבים שנכנסו לבית חבר. או בהושיב את ע"ה להיות שומר בבית חבר. או שהניח כלי ואמר לע"ה שמור לי כלי זה במקום זה. הרי כולם ככלי ע"ה ממש. ואם יש לחוש שמא בא לשם אשה או כנעני. הרי המשכבות אהט"ו כמדרס (פ"ז מ"ה ומ"ו ופ"ה מ"ב) ואעפ"כ יש חילוק דכל שהי' ביד הע"ה רק שעה או שתים לשמרו. הרי הע"ה נאמן לומר שלא נטמא הוא או הכלי במת (כרמב"ם ספי"א ממשכב). ואם משכב הוא ואין לחוש רק שמא ישבה עליהן ישראלית נדה אצל הע"ה ישאלנה. ואם תאמר טהורה אני נאמנת (כמ"ש לעיל סי' ד'). מיהו בין כך או כך כולן טמאין עכ"פ טומאת ערב מחשש מגע ע"ה. אבל בהפקידן ביד ע"ה בביתו לימים רבים וכ"ש בכליו של ע"ה עצמו. הרי כולן טמאין טומאת ז'. דאע"ג דאומר הע"ה שלא נטמא השתא במת. חיישינן שמא נטמא פעם א' במת וטימא בנגיעתו הכלי. ומה"ט אם ראויין למדרס לא מהני אמירת האשה בשתאמר שטהורה היא. דאמרינן שישבה עליו כשהיא נדה ושכחה. כך נלפע"ד ל"מ מרבותינו. ג) חבר שמסר מפתח של ביתו ביד הע"ה לשמור הבית. או שמסר לו תיבה סגורה וגם מפתח שלה. הרי הכלים שבבית ושבהתיבה טהורין. דמדלא הושיבו בתוך הבית. וגם לא מסר לו התיבה פתוחה. ש"מ שלא האמינו רק על שמירת המפתח. ולא שיכנס להבית. או שיפתח התיבה [פ"ו מ"א ומ"ז]: ד) המניח ע"ה בתוך ביתו. ולא עשאו שומר עליו. אם מצאו לע"ה כמו שהניחו אין כאן חשש. ורק בהניחו ישן ומצאו ער. טמא עד כדי פישוט ידיו ולא יותר [פ"ז מ"ב]. ה) הניחו בביתו לעשות מלאכה נמשכת. כרכיבת אבן הרחיים. אז אם הפסיק מלאכתו. הו"ל כלא מצאו כמו שהניחו. וכישן ומצאו ער לעיל. וטמא עד כדי פישוט ידיו [פ"ז מ"ד]. וכ"כ בהניחו לעשות מלאכה בבית חבר מלאכה מופסקת. כאומנין שנוטלין ומחזירין כלי מלאכה שלהן זה אחר זה טמא עד כדי פישוט ידיו [פ"ז מ"ג]. ו) הניח חבר כליו. ובא ומצא ע"ה

אצלן. אם מקוה שיבוא החבר מהר עליו. הכל טהור. מדנתפס כגנב כשימשמש [פ"יו מ"ט]. וכ"כ כשנכנס הע"ה לבית חבר שלא ברשות. אפילו לטובת חבר הכל טהור [פ"ח מ"ה]. ז) הניח כלי בלי שומר במקום שרגל רבים מצויין. אם הרוב טהורין טהורין [כפ"ה מ"ו. דהרי מדישן ברה"ר הרי בגדיו כאין להן שומר]. אבל ברוב טמאין. אז דוקא באינו מסתבר טפי שנגעו. כמאבד ביום ומצא ביום. וכ"כ בשוטח כליו שאינו מסתבר שידרכו על הבגדים [כפ"ח מ"ג]. וכ"כ בהניח ביתו בין פתוח או נעול, ומצאו נעול. טהור [פ"ח מ"ד]. ח) וביש לחוש שנגען הע"ה ולאו אדעתיה. כגון שאבד דבר ברה"ר. והונח שם רק מקצת הלילה. ואח"כ מצאן [כפ"ח מ"ג]. או שהניח כליו במקום הליכת בני רה"ר שלא כדרך אבידה. אבל המקום צר [כפ"ז מ"א]. הרי רוב בני רה"ר טמאין הן. ונטמאו הכלים. וכ"כ בדר עם ע"ה בחצר א'. יש לחוש שנגע הע"ה בכליו של חבר שעומדין שם ולאו אדעתיה [כפ"ח מ"א]. ט) ובלא שטח כליו ברה"ר בכוונה. רק נפלו מעצמן לרה"ר. יש שפיר חשש שדרסו עליהן בני רה"ר הטמאין ולאו אדעתייהו [פ"ח מ"ג]. ודמי לקדר שהניח קדרותיו במקום דחוק לעיל [סי' ח']. ולא דמי למאבד ביום ומצא ביום דטהור. דהתם כיון שראה שהוא אבידה. לולי שדרסו היה מגביהו והולך לו. י) הניח כלי בבית ע"ה ולא עשאו שומר עליו [פ"ח מ"א] או אפילו נפל הכלי מעצמו לבית ע"ה. ואפילו במקום שלא היה יכול ליגע בו [פ"ח מ"ג]. נטמא אפילו חוץ מכדי פישוט היד. דכיון דברשות ע"ה היה. לא פלוג רבנן בתקנתייהו. ובכל הנך אם אמר הע"ה שנשמר מטומאת מת. נאמן. וטמאין רק טומאת ערב. ככל מגע ע"ה. וביש שם אשה או כנעני. והכלים ראויין למדרס. טמאין ג"כ ככל מדרס הזב. ואין הע"ה נאמן. שלא נטמאו במדרס. מדאין בקיאין בטומאת מדרס:

ומה שהקשה הר"ש מרפ"ו דמכשירין. דלא סגי במחשבתן עם מעשה רק כשיהיה מעשה המוכחת. וא"כ הכא אף שהיה לו מחשבה עם מעשהו. הרי אינה מעשה המוכחת. דמאן יימר שמעלהו לאדם דלמא לכלב. ותירץ דמיירי שמיד שהעלהו נתנו לכנעני. ועי"ז הו"ל כמעשה המוכחת. אמנם לפמ"ש רש"י [חולין יג"א] דהתם מיירי בשהעלום מפני הכנימה. ואח"כ חשבו שירד עליהן הטל. א"כ י"ל דהכא מיירי דבשעת העלאה חשבו שיהיה לאכילה לכנעני. ובפרט אי נימא דמחשבה היינו דיבור [כמ"ש רבינו תוי"ט ספכ"ה דכלים]. א"כ בדברו בשעת העלאה שמעלהו להאכילו לכנעני. אין לך מעשה מוכחת יותר מזו. עוד י"ל בלא זה דהכא מחשבתו ניכרת טפי מתוך מעשיו. דכל מידי דחזי ליה לאדם. אין דרך להשליך לבהמה [כביצה ד"ו ב']. ולהכי כיון דחזי לאדם מוכח

טפי דלאדם מעלהו. משא"כ התם. ואף די"ל דרק גדול אין מבזבז באוכלין כל כך. משא"כ קטן. עכ"פ הכא דכבר עמד הגוזל למאכל אדם. במעשה כל דהו סגי לה:

והא דאצטריך ר"י לומר מטמא משקין. והרי גם ר"א ס"ל הכי. ולא הול"ל אלא אף פוסלין את האוכלין. נ"ל דה"ט משום דעיקר ילפותא דר' יהושע שיטמא אחוריים לאוכלין. הוא רק מדמטמאי אחוריים את המשקין וס"ל לר' יהושע דדנין ק"ו ד"ס מד"ת [כידים פ"ג מ"ב]. וה"נ יליף הכא כלי שנטמא במשקין. שטומאתו מד"ס. בק"ו מטבו"י דטומאתו מדאורייתא. וה"ק. ומה טבו"י שאינו פוסל משקין חולין. דהרי כל נגיעותיו של טבו"י. בין באוכלין בין במשקין בין של תרומה בין של קודש. אינן רק פסולין. ובחולין בין אוכלין ובין משקין שנגעו בטבו"י טהורין לגמרי [כמעילה דח"ב]. ואפ"ה פוסל הטבו"י מאכל תרומה. אחורי כלי שפוסל משקה חולין אינו דין שיפסול מאכל תרומה. וא"כ אצטריך ר' יהושע מה"ט לומר מטמא משקין. דר"ל דמשום דמטמא משקין פוסל נמי אוכלין. מיהו ר"א לטעמיה אזיל דס"ל אין דנין ק"ו ד"ס מד"ת. והרי טומאת אחוריים מד"ס. וטבו"י דאורייתא הוא [כיבמות דף ע"ד ב']:

ואע"ג דגם לר"א היו יכולין האוכלין לומר כך להמשקין. עכ"פ מדס"ל לר"א דהאחוריים מטמאין עכ"פ גם למשקין חולין. אין להאוכלין תרומה תלונה כל כך על משקין של תרומה כשיטמאום:

ותמוהין כאן דברי רבינו תוי"ט. שכתב שאין צריך לפרש כאן שהמקל חלול ונתמלא בו מים. וכמקל שיש לו בית קבול מרגליות ומזוזה. אלא מיירי שכל פני כולו נתמלא במים טמאין. עכ"ל הטהור. ובמחילת כבוד רבינו מאי אין צריך דקאמר. וכי אפשר לאוקמי למשנתנו כן. והרי בשיש בו בית קבול. נטמא הוא עצמו מהמשקין הטמאין. וחוזר ומטמא להמשקין שהושקו. וצ"ע:

וא"ת לרבנן דס"ל דאין קטפרוס מועיל בהשקה. א"כ האיך אפשר שיועיל השקה בכרי שלג שנטמא [נדה י"ז א']. י"ל דהתם מיירי בשהשלג מונח תוך כלי. דאז הכלי מצרפו. וכן כתב רש"י התם. ואי"ל א"כ נטמא הכלי מהשלג הטמא. י"ל דכיון דשלג לא חשיב משקה רק בשחישב עליו למשקה. וכדקאמר התם. וגם לא דמי כלל למשקין של זב וזבה להכי לא גזרו עליו שיטמא כלי. ואע"ג דעכ"פ הא שיהי' כל מה שבכלי מצורף ויחשב כגוף א' הוא רק מדרבנן [כרמב"ם פי"ב מאהט"ו ה"ז] והאיך יועיל בהשקה לטומאה דאורייתא. י"ל כל מקום שהחזירו לך חכמים. משלך נתנו לך [כשלהי עירובין]. וה"נ דלהני השקה למשקין טמאין. רק מדרבנן הוא. תדע למ"ד דס"ל [פסחים דף ט"ז א'] דאין טומאה למשקין כל עיקר. כיון דאין מקבלין טומאה מנ"ל השקה. וכי ס"ד דפליג

עם אידך מ"ד אם השקה דאורייתא או דרבנן. ואפילו למאי דקיי"ל כאידך מ"ד דמשקין אין מקבלין טומאה דאורייתא. רק דלטמאו דברים אחרים הוא מדרבנן [כרמב"ם רפ"ז מאהט"ו]. עכ"פ כיון דלא שייך השקה רק למים של חולין. דאילו של קודש. כמי נסוך לחג או מי חטאת. הרי באמת לא מועיל להו השקה [כפסחים לד"ב]. אע"כ דלא שייך השקה רק במים דחולין שנטמאו והרי במים חולין טמאין לא נ"מ מידי מדאורייתא אם טמאין או טהורין הן. דאי לענין שתייתן. הרי מדאורייתא אפילו טהור גמור מותר לאכול ולשתות מאכלין ומשקין טמאין ונשאר בטהרתו. ורק חכמים גזרו שכשאכל חצי פרס אוכלין טמאין או שתה רביעית משקין טמאין. אפילו הן שניים. הרי הוא שני לטומאה עד שיטבול [כרמב"ם פ"ח מאהט"ו ה"י וי"א]. ואת"ל דעכ"פ נ"מ דכשהמים טמאין וטמאו למאכלים ומשקין. ג"כ ליתא. דהרי קי"ל דמדאורייתא משקין טמאין אין מטמאין לשום דבר [כרמב"ם רפ"ז מאהט"ו] ורק חכמים גזרו שיהיו חמורין גם מאוכלין טמאין. ויטמאו גם לכלי מגזירת מעיינות הזב [כשבת יד"ב]. ואת"ל א"כ לענין מה באמת אמרינן משקין מקבלין טומאה מדאורייתא. הרי לא נ"מ מידי בטומאתן או בטהרתן. י"ל דהיינו רק לענין מי נסוך דחג ומי חטאת. דמדנטמאו מדאורייתא אפסלי להו. אבל משקין חולין לא נ"מ מידי מדאורייתא אם נטמאו או לא. ורק עכ"פ נ"מ לן טובא לענין מילי דרבנן. דהיינו שיטמאו לאוכלין ולכלים ושיטמא האוכלן והשותן. ושיטמאו ידי טהור שנגע בהן. ולכל הא מהני למים השקה. להנצל מכל טומאה דרבנן. וכיון דכל השקה שלהן מדרבנן. הם אמרו והם אמרו דלהני בהו צירוף כלי שג"כ הוא מדרבנן. ודו"ק:

וקשה הרי גם קלוח טהור שבא על השרץ. אם קלט אדם מהקלוח ההוא באויר, טהור [כרמב"ם רפ"ז מאוכלין]. אנא נ"ל דכיון דהא דמשקין מטמאין משקין רק מדרבנן הוא [כפסחים י"ח א'] דמדאורייתא אין משקין טמאין מטמאין לשום דבר. וכ"כ הא דמשקין שנוגעין אפילו בשום תולדות הטומאה יהיו ראשון. ג"כ רק מדרבנן הוא (כשבת י"ד ב'). לפיכך לא החמירו בהו כולה האי לומר גבייהו ניצוק חיבור. ועמ"ש בענין זה בפ"ד (מקואות פ"ג מ"ב סי' ט'):

פרק ט

כך פירשתי ע"ד הר"ש והרא"ש והר"ב. אמנם מדקאמר דברי ר"מ. ר' יהודה אומר וכו' משמע טפי דפליגי. ור"מ ס"ל דסגי בשמפריש לעיני הכהן הזיתים שלא הוכשרו. ואין צריך למסור להכהן כלל את המפתח. דמשהפרישה בטהרה מזהר זהיר הע"ה מליגע בהזיתים שבקופה עד שיבוא הכהן ויכבשם בטהרה ויפריש התרומה. ולר"י ור"ש אע"ג

שיודע הע"ה שהקופה היא לתרומה ולא יהיה לו חלק בה. אפ"ה כל עוד שלא נתנה לכהן עדיין לתרומה חשבם כשלו וחיישינן למשמושי בהן ולפיכך צריך למסור המפתח להכהן:

אמנם מדהזכיר תנא קופה. ולא קאמר בקיצור ובמפריש יפריש תרומתו זיתים. משמע לכאורה טפי כר"ש דלאו בהפרשת תרומה מיירי. ואין להקשות בין לר"ש ובין להרמב"ם הרי יפריש התרומה שלא כדין דלהר"ש הרי עכ"פ לבסוף יצטרך הכהן להפריש מהשמן הטהור שבקופה על השמן הטמא שבבית הבד. והרי אין מפרישיין מהטהור על הטמא [כתרומות פ"ב מ"א] וגם להרמב"ם קשה הרי אינו רשאי להפריש תרומה מדבר שלא נגמר מלאכתו על דבר שלא נגמר מלאכתו [כספ"א דתרומות]. י"ל להר"ש הא דאין מפרישין מהטהור על הטמא. היינו רק בשיש לו טבל טהור וטבל טמא אינו רשאי להפריש מזה על זה. מדמצי להפריש מכל א' על עצמו משא"כ הכא שכל בית הבד טמא. ואם יפריש מהקופה ומהבד מכל אחד על עצמו יפסיד הכהן הרבה. וגם יש ע"ה רבים שדורכין זיתיהן בטומאה להכי כל שעת הדחק כדיעבד דמי [כי"ד צ"א רבינו טו"ז סק"ב] ובזה יתישב נמי להרמב"ם. דמדאי אפשר באופן אחר מותר. ואע"ג שהיה אפשר לעשות כהר"ש ויפריש מדבר שנגמרה מלאכתו עכ"פ משום דגם אז לא יהא כדינו. דהרי יפריש מטהורה על הטמאה. להכי עדיף טפי שיפריש תרומתו זיתיים. ויקחם הכהן לביתו בטהרה. ואין להקשות תו בין להר"ש ובין להרמב"ם. מה הועילו חכמים בתקנתן שיקח מהקופה התרומה ותרומת מעשר בטהרה. עכ"פ אכתי איכא חשש בהמעשר שני שישאר ביד ע"ה. י"ל כיון שהמעשר שני של הע"ה הוא. לעצמו טהרנו דהרי הוא מחזיק את עצמו לטהור גמור:

ונ"ל דאזלו לטעמייהו דפליגי כה"ג במכשירין [פ"ד מ"ה] ודו"ק ועי' בשבת [קמ"ה א'] דמשמע כפירושינו זה ועי' הרא"ש כאן. אמנם הר"ב כתב דלהכי לב"ה אינן מוכשרין מדלא נגמר מלאכתן. ר"ל אף דגם בדבר שלא נגמר מלאכתו שייך שיוכשר [כעוקצין פ"ג מ"ח ותרומות פ"ט מ"ז]. היינו בשיוכשרו בא' מז' משקין. אבל הכא ה"ק דמדלא נגמר מלאכתן אין המוהל היוצא מהן חשיב משקה להכשירן והכא אף שהתכוון שיתרככו ויתלחלחו. עכ"פ כיון שרוצה לכבשן אח"כ במלח. עדיין לא נגמרה מלאכתן. רק דקשה לי כבישה מאן דכר שמיה ורק מצינו טובל א' א' במלח ואוכל [מעשרות פ"ד מ"ג] וא"כ שפיר נגמרה מלאכתן וגם רבינו תוי"ט נתקשה בפי' הר"ב:

ואין להקשות ל"ל דניחא ליה שיצאו. הרי משקה טמא מטמא אף שלא לרצון. כריש מכשירין. י"ל דרק נפילתן אין צריך שיהיה לרצון. אבל עיקר התהוותם ודאי צריך שיהי' לרצון. דאל"כ אין שם משקין עליהן [ועי' רמב"ם פי"ב מאוכלין]:

כך כתב הר"מ והרא"ש והר"ש והר"ב. ולא זכיתי להבין דכיון דכולה מתני' בכלים טמאין מיירי. מה לי מתכות או שאר כלים. הרי בין כך וכך נטמא האום. ותו אי בקרדום אב הטומאה מיירי. הרי נטמא בה האדם החותך. והוא יטמא אח"כ הזיתים כשיסחטם. והאיך יכול לזהר מליגע בהן אח"כ. אלא ל"מ נ"ל דמדלא הזכירה המשנה דמיירי בעוקר כל הזיתים שבמעטן. ורק בתוספתא מפרש כן. להכי נקט אף חופר בקרדומות. דהכי אורחא כשרוצה לעקור הכל מהמעטן. מחתך האום בקרדומות גדולות. ומש"ה נקט נמי חופר דהיינו עד תחתית המעטן. אבל לעולם בקרדומות טהורות מיירי. וכמשמע נמי מסתמא דלישנא:

כל זה למדתי מדברי עטרת ראשי אמ"ו הגאון זצוק"ל. ול"מ נ"ל דאע"ג דהכא נמי בלא זה איכא ספק ספקא ספק שלא נגעו בהשרץ. וספק שמא לא חזרו ונגעו בהזיתים אלא דלפ"ז היו עכ"פ הבדדין עצמן טמאין. משום דגבייהו ליכא רק חד ספק. אבל לדברי עטרת ראשי זצוק"ל נשארו גם הן בטהרתן. ואין להקשות מ"ש על מגען בשרץ דמחשב כמעידין על של אחרים ומהימני. ומ"ש במגען בטומאה בהזיתים דלא מהימני. והרי איפכא מסתברא. ותו דבשרץ י"ל דנגעו ולאו אדעתייהו. משא"כ כשכבר נטמאו ודאי נזהרין מליגע בהזיתים. ואי"ל דאין הכי נמי. וקאי מלת לא נגענו על נגיעתן בהזיתים. ליתא. דהרי הר"ש כאן וגם הרמב"ם [פ"ט מאוכלין] כתבו בפירוש דאמגען בשרץ נאמנין. י"ל שאני עיולי טומאה מאפוקי טומאה. דלעיולי טומאה לגוף הע"ה הרי יש לו חזקת טהרה. אבל לאפוקי טומאה מנין. והרי יש לו חזקת טומאה. ולא מהימן אנפשיה. ואע"ג דיש חזקת טהרה בהזיתים. עכ"פ כיון שלא נזהר במגע השרץ. שלא היה לו שם עסק עמו. כ"ש שלא היה נזהר במגע הזיתים שם שכל עיקר ביאתו לשם היה לטלטלן להתעסק בהן. וגם אין להקשות לדברי עטרת ראשי זצוק"ל מלעיל [פ"ז מ"ה ו' וכו'. ופ"ח מ"א וב']. דאין נאמן הע"ה אפילו על של אחר. י"ל דבהנך כיון שהוא שומר הו"ל כמעיד על עצמו [ובזה תירצתי במה דאמרינן [גיטין נג"א] בשקל דבר כנגד מי חטאת של חבירו חייב עכ"פ בדיני שמים. ומדחייב ש"מ דפסולין. וקשה דכיון דכל הפסול הוא מדמסיח דעתיה משמירתן. וכי מחוייב לשמור מי חטאת של חבירו. אע"כ דעשאו שומר. וכל שומר הו"ל כבעלים שאוסרין את שלהן גם במחשבה. משא"כ אילו נידונו כאחר. אינו יכול לאסור את של חבירו רק במעשה [כתוס' יבמות סג"ב] ודו"ק. ועמ"ש בס"ד בגליון

ש"ס שלי בנדרים דף ל"ו א']. ותו דלענין נגיעת הע"ה בזיתים נוגע בעדות הוה. מדירא שיכעס הבע"ה שלא שמר יפה. וגם גבאין שנכנסו לתוך הבית ועמהן מטמאי מושב. דאין נאמנין לומר שלא נגעו [כפ"ז מ"ו] ג"כ מה"ט דמדנכנסו ברשות. חזקתן שיטמאו הכל. אבל בדרסה אשת ע"ה על בגדיו נאמנת [כפ"ה מ"ח] מדהו"ל עדותה על של אחר: ונ"ל דנקט שרץ וגם מטלית. בדרך לא זו אף זו. דלא מיבעיא שרץ דוודאי לא מסתבר שנשרף ע"ג הזיתים. אלא במקום אחר נשרף ומדנמצא מהוהה וכדאוקימנא לה בסי' ס"ב. ודאי מסתבר שבמקום שנשרף נעשה מהוהה ע"י השרפה. אלא אפילו בגד בלוי דוודאי שפיר איכא למימר שלם נפל לשם. ונתבלה בהמעטן מהלחלוחית שם. אפ"ה תלינן לה כשאר הטומאות כשעת מציאתן:

פרק י

והא דנקט במשנתנו שהיו שם כלים הטמאין מדרס. והרי לדברינו גם בכלים שנטמאו בשאר טומאות חייש ר"מ. י"ל דלהכי נקט משנתנו כלי מדרס לאשמעינן רבותא אליבא דר"י ור"ש. דאף במדרס די"ל דאין בקיאין בהסיטו. אפ"ה מטהרי. ותו דבעי לאשמעינן דדוקא במדרס מחמיר ר' יוסי. מדחייש להיסיטו. והנ"מ בין ר"מ לר' יוסי בכלים שאין בהם חשש היסט. רק חשש טומאה אחרת. או שהכלי כבד מאד שאי אפשר להסיטו. רק ליגע בו. דלר"מ טמא ולר' יוסי טהור. ואין להקשות הרי לקמן במשנה ב'. וכ"כ לעיל [פ"ט מ"ח] אמרינן דנאמן הע"ה לומר לא נגענו בהשרץ. ולא פליג ר"מ. י"ל התם שצורת השרץ מעיד על טומאתו. ודאי גם ר"מ מודה שהע"ה נזהר מליגע בו. משא"כ הכא שאין הטומאה מבוררת לעיניו. אף שיודע שהכלי טמא הוא. עכ"פ מדדייש בטומאה כל השנה. חיישינן דנגע ולאו אדעתיה. ורק ר"ש ס"ל דאפילו אין צורתו מעיד על טומאתו אפ"ה כיון שיודע שהכלי טמא. טהרתו תמיד נגד עיניו. ונזהר מלהתטמא. אבל אי"ל דבאמת פליג ר"מ אמשנה ב' דפרקין. דהרי מדנקט פלוגתא דר"מ במשנה א' ובמשנה ג'. ומשנה ב' נקט סתמא. ודאי משמע דבה כ"ע מודו:

אמנם יש לדקדק למה במשנה א' וב' נקט רק בדדין. ובמשנתנו נקט בדדין ובוצרין. ולמה לא נקט נמי במשנה א' או שנעל כרמו מפני הבוצרין. וכ"כ הוה מצי למנקט במשנה ב' שהיו משקין טמאין במקום משמוש ידי הבוצרין. ואת"ל משום דכלים טמאין מדרס ומשקין טמאין לא שכיחי בכרם רק בחדר המלאכה. ואלו הוה נקט הנועל בית הגת ויש משקין טמאין בבית הגת. סד"א דמקודם אי אפשר שיטמאו הענבים. ואין צריך לשמרן מטומאה. עכ"פ יש לדקדק טובא למה לא סידר רבי המשניות כסדר הראוי. דהיינו

תחלה הו"ל למתני משנה ג' בהכניס ע"ה במערה להטבילן. ואח"כ משנה ב' בנמצא טומאה לפני בעל מלאכה. ואח"כ רישא דהך מתני' במשקין טמאין שנמצא לפניהן בקרקע הבית. ולבתר כולה הו"ל למנקט משנה א'. בנועל בית הבד ונשארו שם כלים טמאים. ונ"ל דכולהו דרך לא זו אף זו נקט להו. דמתחלה נקט משנה א'. שהי' שם כלים הטמאין מדרס. דאע"ג דמסתבר שלא התטמאו בהן הע"ה מדאין להם עסק בכלים ההם. אפ"ה מדאין הע"ה בקיאין בדיני היסט. חיישינן שטימאום. ולא זו אף זו. דהיינו אף דינא דמשנה ב'. דמשקין טמאין שפוכין על הארץ. דמסתבר שדרכו עליהן וטימאו הכל. אפ"ה באפשר שנתנגבו. תלינן כן. והכל טהור. אף דברישא לא תלינן במסתבר שלא הסיטו. ולא זו משקין טמאין שאין מטמאין מדאורייתא לשום דבר [כפסחים טו"ב]. וגם מד"ס אינן רק ולד. ואין מטמאין אדם אלא אף אב הטומאה דאורייתא שנמצא לפניהן. נאמנין לומר לא נגענו. משא"כ בהנך ב' בבי דלעיל לא שייך בהו נאמנות. ומדיש לחוש שנטמאו ולאו אדעתייהו. ולבתר כולהו נקט דין טבילתן. דלא זו ככל הנך דלעיל שהוחזקו בטהרו. ולהכי לא חיישי' שנטמאו. אבל בטבילתן שהוחזקו בטומאה. אין ספק טבילתן מוציא מידי ודאי טומאתן. ועוד שאין בקיאין בדיני חציצה. לידע שאפילו מיעוט המקפיד עליו חוצץ. להכי לא מהימן. ולר"מ גם בכה"ג מדידעו שבעה"ב טרח ומקפיד בכך. חזקה שליח עושה שליחותו ונזהר לעשות רצונו. דלא דמי למשנה א' דמחמיר ר"מ. דהתם חיישינן שנטמא ולאו אדעתיה:

והא דנקט תינוקות. ה"ה באבות עצמן. כשצריכין לפנות את עצמן כך דינן. רק אורחא דמילתא נקט. דתינוקות רגילין לפנות את עצמן כל שעה. מדבני מעיהן דהיינו בית העיכול שלהן קטן [ועיין רש"י ביצה דף ח' א' ד"ה וחד אמר]. ועוד דהאבות עצמן מדיודעין שכל היום יהיו טרודין במלאכתן. מפנין את עצמן בבוקר ובערב. כדי שלא יהיו צריכין להתרחק ולהתבטל עי"ז ממלאכה [ועיין ברכות דף ס"ב א']. א"נ רבותא קמ"ל דלא מיבעיא גדולים שיוצאין לפנות ודאי נשמרים שם בעצמן שלא יגעו בטומאה שם. אלא אפילו כשיוצאין לחוץ עם הקטנים אמרינן שגם על הקטנים משגיחין שלא יתטמאו. עוד י"ל דלעולם דאשמירת הגדולים מטומאה מיירי. ואפ"ה נקט שיוצאין עם הקטנים לרבותא. דלא מיבעיא כשיוצאין הגדולים לפנות את עצמן. י"ל משום כבודן התירו להן חכמים. וכמו שהתירו מה"ט לטלטל מוקצה. ולהוציא מרה"י לכרמלית בשבת מה"ט [כא"ח שי"ב ס"א]. אלא אפילו כשרוצין התינוקות לפנות. דאין כל כך צורך שיצאו האבות עמהן. אפ"ה שרי. כל זה כתבתי ע"ד הר"ש והר"ב נושא כליו. לישב דברי רבותינו. אולם במחילת כבוד רבותינו ואחר נשיקת ע"ק. פירושם זה הוא

נגד סוגית הש"ס [ברכות ס"ב א']. דאי בשמפנים התינוקות מיירי מתני'. א"כ מה מקשי הש"ס התם לאיסי דקאמר דאסור לגדול לפנות את עצמו אחורי הגדר. ומאי קושיא והרי הכא בקטנים מיירי. ותו אי כדברי רבותינו דכולה חדא בבא היא. וה"ק וכן התינוקות יוצאין וכו'. א"כ היכי מתחיל הש"ס התם הבבא עם מלת יוצאין. וגייד לה לב' מלות וכן התינוקות. וכמעט היה נ"ל לומר דיוצאין דנקט התם לא משנתנו היא זו. רק ברייתא בשום מקום. וכן מוכח מקושיא אחרת דמקשי התם הש"ס לאיסי. דקאמר דכשרוצה לפנות בבקעה מתרחק עד שלא יהא חבירו רואהו. ומקשינן עליה מדקתני עד כמה ירחיקו ויהיו טהורין. כדי שיהא רואהו. ופירש"י וכשנצרך מפנה את עצמו שם במקום שרואהו. אלמא מותר לפנות את עצמו במקום שחבירו רואהו. ומשני הש"ס התם. שאני אוכלי טהרות דאקילו רבנן גבייהו. עכ"ל הש"ס. והשתא אף אם גם נדחוק לומר דמאי דמשני הש"ס שאני אוכלי טהרות. ר"ל מאכלי טהרות שבבית הבד. דאקילו רבנן גבייהו. אפ"ה על כרחך הך בבא דמייתי הש"ס. ודאי לאו בבא דסיפא דמשנתנו הוא. דהרי משנתנו במפנין את עצמן אחורי הגדר מיירי. וכמפורש במשנה. ומה דקאמר בסיפא דמשנתנו עד כדי שיהא רואן. הרי כשמפנה את עצמו אחורי הגדר אין בעה"ב רואו. אלא ע"כ דר"ל כדי שיוכל בעה"ב לראותו כשירצה [וכלעיל פ"ז מ"ה]. וא"כ מה מקשי מינה לאיסי דמיירי במפנה את עצמו בבקעה במקום שבאמת רואו. אלא ע"כ דבבא זו דמקשה מינה לאו בבא דמשנתנו הוא. אלא ברייתא דמיירי במניח ע"ה אצל טהרותיו בבקעה. ורוצה החבר לפנות את עצמו. קאמר דמרחיק מהע"ה עד כדי שיראהו כשיגע בטהרות. ולהכי מקשי שפיר מינה לאיסי. ומתרץ נמי שפיר שאני אוכלי טהרות וכו'. וא"כ י"ל דגם בבא קמייתא דמקשה מינה הש"ס גם כן לאו משנתנו. אלא ברייתא. וא"כ אין מזה קושיא לרבותינו הנ"ל בפירושם למשנתנו. אמנם גם בלא זה דחיקא לן מלתא טובא לכוון פירוש רבותינו בלשון המשנה. דהרי מיציאת האבות לא תני מידי במשנה לפי פי' זה. והכי הול"ל ויוצאין עם התינוקות לאחורי גדר לפנות את עצמן:

ואין להקשות גם לפי פי' זה. א"כ מה רבותא יש בנגיעת התינוקות שנאמנין עליו. טפי מנאמנות שלהן שלא נגעו בשאר טומאה. ומה קמ"ל בתינוקות. י"ל דקמ"ל אף שלב אבות על בנים ולב בנים על אבותיהן. אין חוששין שמחמת געגועין זה לזה נגעו אהדדי. דהיינו הטומאה בהן או הן בהטומאה ולאו אדעתייהו. ואי נמי נימא דמיירי הכא בילדים דעלמא או של בעה"ב ונכנסו לשם. והרי גם ילדי בעה"ב טמאין מטעם הנ"ל. אפ"ה י"ל דיש עדיין רבותא בנאמנות הע"ה על מניעת נגיעתן טפי ממניעת הע"ה מנגוע בשאר טומאות. דהתם מדיודעין שהטריח בעה"ב את עצמו לטהרן. להכי גם הן נזהרין

מליגע בטומאה. אבל בתינוקות סד"א דאף דליכא למיחש שנגעו הן בהתינוקות. עכ"פ יש חשש שמא נגעו התינוקות בהן ולא אדעתייהו. קמ"ל. והקשה לי הרב מהו' יודא אבלסאן שליט"א מניישטאדט שערוועט עכ"פ הרי תינוקות אינן רק ראשון מנגיעת הנדות. והנוגע בהן שני. וא"כ איך יוכלו בדדין להתטמא מהתינוקות. הרי אדם וכלים אין מקבלין טומאה רק מאב הטומאה. ורק באוכל אוכלין טמאין או שותה משקין טמאין. או הבא ראשו ורובו במים שאובין נטמא גופו מד"ס [כרמב"ם פ"י מאהט"ו]. ואת"ל דעכ"פ נטמאו ידי הבדדין כשנגעו בתינוקות. ככל נוגע בוולד הטומאה [כרפ"ג דידים]. עכ"פ הרי אין הידים נעשין רק שני עי"ז. והרי אין שני עושה שלישי בחולין. ואע"ג דעכ"פ מטמא משקין חולין. אפ"ה הרי לא הו"ל רק ספק ידים לטמא אחרים דטהור [כידים פ"ב מ"ב]. ותירצתי לו דאין כאן ספק ידים. אלא ודאי מדמצוי שיגעו. וכמ"ש הר"ש והרא"ש הכא. וכמ"ש לעיל מגעגוען זה לזה. והרי תלינן במצוי אפילו להקל. כגון שבהמה צולעת. תלינן בשגרינא להתירה. ולא לשף מדוכתא לאסרה [כחולין נ"א א']. וכן כתב הש"ך בכללי ספק ספיקא [אות ל"ג]. דכל ספק המצוי לא מחשב ספק כלל [ועיין בי"ד קכ"ח ס"ב בהג"ה]. ואת"ל עכ"פ גם ודאי ידים אין מטמאין טבל. דהא דאמרינן דרק לחולין מותר לגרום טומאה אבל לא לטבל [כע"ז נ"ו א'] היינו לגרום טומאה. אבל לענין טומאתן טבל שוה לחולין. וכמו שאין שני עושה שלישי בחולין. כמו כן בטבל [כרמב"ם ספי"א מאהט"ו]. עכ"פ הרי כבר כתב הר"ש והרא"ש בפרקין [מ"ד] דתנא דפרקין ס"ל דטבל דינו כתרומה. וגם בלא"ה ל"ק דהרי משקין מצויין בידי הבדדין בבית הבד. ומצוי שיגעו בהתינוקות בידים לחין. ויחזרו ויגעו בהידים הלחין בטהרות. ועוד יש לישב קושית הרב המקשה הנ"ל. דבאמת לא חיישינן לנגיעת בדדין בתינוקות. אלא לנגיעת התינוקות בהטהרות שבבית הבד. ואפ"ה נאמנין בדדין לומר לא נגעו. וכן פי' באמת הרמב"ם הכא [ורק בחיבורו [פי"ג ממשכב] נראה טפי דמפרש דנאמנין מנגיעת עצמן בהתינוקות]. ואע"ג דאין ע"ה מקפיד על נגיעת חבירו בטהרות [כחגיגה ד"כ ע"ב] היינו בשחבירו ע"ה הוא גדול חושבו טהור כמו שחושב את עצמו טהור. משא"כ קטן גם ע"ה חושבו טמא. מדוודאי חבקוהו נדות, וכלעיל. אמנם אעפ"כ ק"ל להגאון רב"א זצוק"ל. ל"ל למתלי טומאות הילדים מדהנדות מנשקות אותן הרי זה אצטריך בתוספתא רק בתינוקות של חבר [כתוספתא פ"ג דטהרות]. אבל הכא טפי משמע דתינוקות שביניהן היינו ילדי ע"ה עצמן. שבגדי הילדים הללו. ודאי לא גריעי משאר בגדי ע"ה שהן כמדרס מחשש שישבה עליהן אשה נדה [כחולין ל"ה ב']. א"כ ממילא מתורץ קושיית הרב נ"י. דהרי איכא למיחש שמא נגעו הבדדין בבגדי הקטנים.

ונעשו הבדדין ראשון. ויוכלו שפיר לחזור ולטמא בית הבד. אמנם אי קשיא הא ק"ל לכל דברי רבותינו. דמה קמ"ל הך בבא. דהשתא בטומאה ידועה שמונחת לפניהן. בדיעבד נאמנין לומר לא נגענוה. מכ"ש כשיוצאין ונפנין לאחורי הגדר שלא הוחזק שם טומאה כלל. ודאי דמסתבר דלהמני אפילו לכתחלה. ולא עוד דכיון דלעשות צרכיו הוא יוצא. הו"ל כשעת הדחק. דבכל דוכתא כדיעבד דמי [י"ד צ"א רבינו טו"ז סק"ב]. וא"כ למה מצרכינן שיהא בעה"ב יכול לראותן. ודוחק לומר דגם זו הבבא מיירי בשהוחזק טומאה אחורי הגדר. וכגון שעומד שם ע"ה אחר מלובש, שלא טיהרו. ולהכי דוקא בבית הבד עצמו לא מסח הפועל דעתיה מטהרת גופו. ונזהר מליגע בטומאה. משא"כ כשיצא ממקום הטהרה למקום הטינופת. אין דבר שיזכירו שם להזהר בטהרת גופו. להכי צריך הבע"ה שישגיח עליו. דדילמא יסיח דעתו ויגע בבגדי חבירו הטמא שם. או במי רגלים הנמצאין המצויין שם [עי' פ"ד מ"ה] כל זה נראה דוחק לפע"ד. דסתמא משמע אפילו לא הוחזק טומאה וודאית אחורי הגדר. לכאורה הי' נראה טפי רש"י בסוגיא דברכות [דף ס"ב א'] שפי' דיוצאין דקאמר תנא אשומרי טהרות שבבית הבד קאי. שיוצאין ונפנין לאחורי הגדר. ואין חוששין שמא ביני ביני יכנס ע"ה ויטמא הטהרות. ורק גם בזה לא נחה דעתי קטין חריך שקא כמוני. דא"כ מאי ארי' שיצא לפנות דאיכא למימר משום כבודו הקילו גביה. וכמש"ל. הרי כל היוצא מביתו והניחו פתוח ומצאו פתוח. ואפילו במצאו נעול אין חוששין שמא נכנס שם טמא [כלעיל פ"ח מ"ד]. וי"ל דמיירי כשהוחזקו שם ע"ה לפני בית הבד. ומדמתעסקין שם יש להן רשות לכנוס. ולהכי לולא דמשום כבודו. הוה חיישינן שמא נכנסו [כלעיל פ"ז ברוב המשניות שם]:

ואע"ג דלעיל [פ"ז מ"ה] אמרינן דכשרואה הע"ה עומד ולא יושב טמא והרי כל יושב יכול לעמוד ולראות: י"ל דכשיושב לא יוכל לראות הרי מחוסר מעשה. ותו דהכא דטרח עמו הבעה"ב לטהרו. ירא הע"ה מלהתטמא וסגי בשיכול בעה"ב לראותו. דבכל מלתא שאפשר שיתברר בסוף. אמרינן מה"ט אומן לא מרעי אומנתו. ואפילו בדבר שאינו תלוי באומנות שלו ומה"ט מותר ליתן לחייט עכומ"ז בגד צמר לתפרו במשי שיתן לו [כש"ך י"ד ש"ב סק"ד]. ורק באי אפשר לברר שקרותו בסוף. אז לא אמרינן אומן לא מרעי אומנתו. רק בדבר שתלוי אומנתו בו. כטעימת קפילא [י"ד רס"י צ"ח]:

כך פירשתי ע"ד רב"א. אלא שרבינו כתב סתם דברישא פליגי אם הוכשרו במשקה היוצא לאיבוד. אבל בסיפא שאין המשקה הולך לאיבוד. לכ"ע מכשיר. אולם אני בעניי הסברתי טעם לכל אחד שלא יחלקו על סתם משנה דריש מכשירין. וגם דברי הרמב"ם [פי"א מאוכלין] כך נוטין אלא שכתב דלהכי לב"ה ברישא לא הוכשרו מדהניחן במקום

שהמשקה הולך לאיבוד אינו מקפיד על משקה היוצא. ולפיכך לאו שמה משקה להכשיר ובסיפא מדהניחן במקום שאין המשקה הולך לאיבוד גלי אדעתיה דמקפיד על המשקין היוצאין. והוכשרו בו עכ"ל רבינו. אולם כל שאר רבותינו פה. וגם הרמב"ם בפירושו כאן בכללן. כולן פה אחד דמתני' מיירי בשאין עליהן משקה. רק טעמא דב"ש אע"ג שבצרן תחלה לאכילה. כיון שנמלך אח"כ לתתן לגת הוכשרו. כאילו בצרן מתחלה לגת. וב"ה ס"ל דכיון דכל נמלך מלתא דלא שכיח היא. לא גזרינן בה שיהיה כאילו מתחלה בצרן לגת. אבל בסיפא שהניחן על עלין או בעביט הזפות. מדכך דרכן כשיבצרן לגת. מוכחא מלתא שתיכף מתחלה בצרן לגת והוכשרו. ולפ"ז הי' נ"ל לומר. דרישא וסיפא בשבצרן תחלה סתמא מיירי. רק ברישא רבותא קמ"ל אלבייהו דב"ה. דאע"ג דלקטן סתם. ואח"כ נתנן לגת. אפ"ה כיון שמתחלה נתנן לסל או באדמה. מוכח דלאכילה בצרן והשתא נמלך לתתן לגת ולא הוכשרו ורק בסיפא אף שלקטן סתם. הרי ממקום שהניחן מוכח דלגת לקטן והוכשרו:

וקשה לי יתטמא המשקה מהזג. מדנגע בו בעודו בתוכו. ואע"ג דאין בכל זג כשיעור. עכ"פ הרי כבר אמרו שהשרביט שכל הגרגרין מחוברין בו. הוא מצרפן לכביצה. ואת"ל דאע"ג דהשרביט מצרפן. אפ"ה אינן כביצה רק עם המשקה הכנוס בכל גרגר. והרי המשקה ההוא מדמפקד פקיד טהור. וא"כ איך יקבלו המשקין טומאה מהזגין שאין בהן עצמן כביצה. ליתא. דע"כ המשקין שבתוך הזגין אף שלא נטמאו עם הזגין אפ"ה מצטרפי לכשיעור כביצה לטמא אחרים. דאי לא תימא הכי קשה סיפא דקאמר דכשהוא יתר מכביצה. דסתמא משמע אפילו קצת. דהיינו רק כשיעור הטפה היוצא. אז נטמא המשקה היוצא. וקשה ואמאי הרי בזגין הנשארין אין בהן בלי המשקין שבתוכן עדיין שיעור כביצה. אלא ע"כ צ"ל דאף שהמשקין שבתוכן נשארו בטהרתן. אפ"ה מצטרפין להשלים שיעור כביצה להזגין לטמא עי"ז טפה היוצאת. ונ"ל טעם הדבר דלא משקין שבתוכה משומר. דאע"ג שהוא עצמו נשאר בטהרתו. שאין מקבל טומאה כלל. אפ"ה כל עוד שמחובר להאוכל מצטרף להשלים שיעור כביצה של האוכלין [כריש עוקצין]. וא"כ ה"נ קודם שידרכום. הול"ל שיצטרפו המשקין שבתוך הגרגרין להזגין להיות שיעור כביצה. ויטמא שוב כל זג להמשקין שבתוכו מדנגעו בהן מתוכן. י"ל דמגע שבתוכו הו"ל מגע בית הסתרים. דאע"ג דקיימא לן חיבורי אוכלין כמאן דמפרתו דמי. ולא מחשבו בית הסתרים [כחולין ע"ג א']. היינו רק כשמחוייב בסוף לחלקן מהדדי. וכגון עובר שהוציא ידו מבית הרחם ונשחטה אמו. דהרי היד אסור. וצריך לחתכו מהנשאר [כתוס' חולין שם ד"ה חיבורי]. משא"כ הכא. וכי מחוייב לסחוט היין מהזגין. להכי מחשב שפיר מגע

שבפנים מגע בית הסתרים. מיהו לרש"י פסחים [ל"ג ב']. בלא זה לא קשה. שכתב וזה לשונו שהמשקה שבתוך הזג אינו לא אוכל ולא משקה. ואין מקבל טומאה כלל [ועמ"ש בס"ד לעיל פ"ג מ"ד סי' י' ודו"ק]. ואין להקשות דעכ"פ להוי זג חיבור להמשקין מטעם שומר וליתטמא עמו. תי' אאמ"ו עטרת ראשי הגאון זצוק"ל. דמדא"א ליגע במה שבפנים לא מחשב שומר [כחולין פ"ט מ"ה]:

ואע"ג דבקדמו משקין טמאין. מתבטלין בהרוב טהורין שנתערבו בהן אח"כ [כמכשירין פ"ב מ"ג] היינו בשהטהורין מחוברין שאין מקבלין טומאה. ולא כשהן תלושין [ועמ"ש בס"ד ידים פ"ב סי' י"ז] ויאמר הקטע היוצא בקב אשר מסרו לנו רבותינו דפירושי זה הוא על דעת נותני לחמי האבירים ה"נ הר"מ והר"ש והרא"ש. אולם הנני נתך בתוך תמיהתי. הרי כל הנך בבות רק בידים משואבות מיירי. וכמ"ש רבותינו בעצמן וכיון איך אפשר שהאשכול שהוא שלישי יטמא להענבים שבגת. או להטפה משקה שיצא מהאשכול. והרי אין שלישי מטמא או פוסל לאוכלין או משקין. ועל קושיא זו לא נסתפק בתירוץ הר"ש שהבאנו לעיל ביכין סי' כ'. דהך תנא ס"ל דטבול לתרומה כתרומה דמי. דלו יהי' שהי' אשכול תרומה ממש אפ"ה לא היה נעשה מבידים רק שלישי. ואיך יטמא להענבים שבגת ולהטפה היוצא הרי שלישי שאינו פוסל שוב תרומה. אינו מטמא משקין להיות תחלה [כפרה פ"ח מ"ו]. וגם בתירוצינו שהבאנו לעיל סי' כ'. דמיירי בשנעשה על טהרת תרומה. גם מזה לא נמצא תרופה לקושיא זו. ומטעמא דאמרן. ולא נשאר לנו פליטה אלא לומר כתירוץ האחר שהביא הר"ש במשנה ד'. דס"ל להאי תנא דפרקין דהתם ידים תחילות וכר"ע ברפ"ג דידים וא"כ יהיו כל הבבות הללו דלא כהלכתא. דהרי קיי"ל דסתם ידים רק שניות הן [כשבת דף י"ד ב']. ומה"ט באמת הרמב"ם כשהביא בבא זו דמשנתינו בחיבורו (אוכלין פ"ט ה"ד) הסיב העניין דמיירי כשנפלו הענבים מידי אדם טמא. דאז שפיר אפשר שהאשכול שבידו יהיה ראשון או שני. ואפשר עוד דלדעת הרמב"ם כמו דמשנה ו' דלקמן. אע"ג דנקט סתמא שהיה עומד ומדבר ונתזה צנורא מפיו. ומיירי בע"ה כמו כן משנתינו. וכן כל הנך בבות דלעיל. מיירי בע"ה העוסקין בבית הבד ולא נטהרו עדיין מהבעה"ב וא"כ הרי ע"ה נידון כאב הטומאה ויתישבו א"כ בזה כל הקושיות הנ"ל: ולולא מסתפינא מרבותינו הי' נ"ל דהאי ונפלו ממנו ענבים דנקט תנא בבבא זו. קאי אבבא הסמוכה לעיל מינה. דהיינו שנפלו ענבים מהגת שנטמא מהגרגר שאין בו חותם שנפלו לשם. שע"י המשקה הטמא של הגרגר. נעשו כל הענבים שבגת שני. ודרך הענבים השניים שנפלו מהגת. במקום מופנה דהיינו במקום טהור. שלא נטמא עדיין מהגרגר בלא חותם ובזה יתיישב הכל בס"ד:

ואין להקשות עכ"פ כיון ששאב עם אותה חבית הרי טלטלה ממקום למקום. והרי בכה"ג אין מחזיקין טומאה ממקום למקום לשרוף תרומה [כלעיל פ"ד בבית הספק סי' י"ב]. ודוחק לומר דהרי מדנשאר מונח באותה כלי אף שטלטל הכלי ממקום למקום. מחזקינן לה טומאה לתלות. וכמבואר שם. ליתא. דהרי כללה תנא לטומאת שאר החביות עם טומאת החבית שנמצא בתוכה השרץ. שוודאי טמאה לשרוף ועלה קאמר כולן טמאין. והאיך נימא דאע"ג דזו לשרוף. הנך טומאות רק לתלות. ונפריד בין הדבקים. וגם דוחק לומר דדוקא בטלטל הכלי הראשון שהוא העיקר. ובמקום הב' נמצא בו שרץ. מחזקינן טומאה רק לתלות להטהרות שלקח משם להכלי הב' בתוך הכלי הא' במקום הראשון. וכקופה שטלטלה מזוית לזוית [נדה דף ג' ב']. אבל בטלטל הכלי השני ממקום למקום. והרי הכלי הב' הוא טפל לכלי א' והכלי א' נשאר במקומו הראשון. בכה"ג מחזקינן טומאה אף לשרוף מה שבכלי ב'. וכן כתבנו באמת לעיל [פ"ד בבועז סי' ג']. אפ"ה לא ירופא בזה קושייתנו. דהרי הכא גם החבית שנמצא בו השרץ שהוא כלי א'. טלטלו ממקום למקום. והרי בכה"ג שב' החזקט"ו מעורבין בגוף א' כתבו שם שאין מחזיקין טומאה לשרוף טהרות שבגוף ב'. אלא נ"ל לפמ"ש בס"ד [בפ"ד בבית הספק] דבין להחזיק או לבלי להחזיק טומאה. היינו רק בלא מסתבר להיפך. א"כ ה"נ כיון שהחבית לפניו. וראה שלא נפל לתוכו כלום. מסתבר טפי שהיה בתוכו קודם ששאב וכמש"ל. או שהיה בתוך הבור ונשאב עם היין:

ואי"ל גם בכה"ג דלמא ביי מלוי לחבירו נפל השרץ לתוך המחץ. והרי ביני ביני לא בדק המחץ ואי משום דמשום דמחזקינן טומאה מזמן לזמן ומקודם היה בו ליתא דהרי מדטלטל המחץ בשעת שאיבה ממקום. אין מחזיקין טומאה בכה"ג מזמן לזמן לשרוף רק לתלות וכמש"ל. י"ל הרי כבר כתבנו לעיל בשם הרא"ש דכשהכלי לפניו. וראה שלא נפל בו כלום. לא אמרינן דביני ביני נפל מכ"ש הכא שלא זז המחץ מידו משעה שהתחיל לשאוב עד אחר ששאב להחבית האחרון. ודאי לא אפשר שיפול השרץ לתוכו ולא יראהו. אלא ודאי כיון דכסהו אח"כ ואעפ"כ נמצא בתוכו. ודאי כבר מתחלה היה בו השרץ ולא בדק יפה [ועי' לעיל מ"ז ודו"ק]: